

PAMĚŤ
OSTRAVY
2020-2022

ALMANACH PRACÍ Z PROJEKTU KNIHOVNY MĚSTA OSTRAVY

S FINANČNÍ PODPOROU STATUTÁRNÍHO MĚSTA OSTRAVY

PAMĚŤ OSTRAVY

ALMANACH PRACÍ Z PROJEKTU KNIHOVNY MĚSTA OSTRAVY

Sestavila Jarmila Burešová
jazyková korektura Marie Václavíková
obálka Andrea Peříková
grafická úprava Miluše Poloková
TISK MORAVAPRESS s. r. o.
Vydala Knihovna města Ostravy
příspěvková organizace
s finanční podporou statutárního města Ostravy
v počtu 235 výtisků.
1.vydání
Ostrava 2022

Licence CC BY-NC-ND
ISBN 978-80-907364-7-4

ÚVODEM

Svatava Urbanová Almanach Paměť Ostravy počtvrté

Projekt Paměť Ostravy, který je veden Knihovnou města Ostravy od roku 2014, jmenovitě dlouholetou knihovnicí Jarmilou Burešovou (*1960), mě od začátku velmi zaujal. Je unikátním zdrojem poznání života obyvatel města a regionu ve 20. století o to spíše, že se skládá ze vzpomínek a výpovědí označovaných jako „orální historie“. V podání pamětníků se nic neupravuje, nekoriguje, nemění se stylistické prostředky a způsob vyprávění. Výsledkem je podivuhodná vzpomínková mozaika. Tentokrát těch, kteří se narodili převážně na přelomu 30. a 40. let, nebo v prvním poválečném desetiletí minulého století. Většinou jsou ostravskými rodáky, ale někdy sem přijeli nakrátko, z různých osobních důvodů, a již zde zůstali. Důvěrně poznávaný prostor považují dávno za svůj domov. Události a atmosféra města nejsou zachyceny bezprostředně, vzpomínky se vynořují a zase zanikají, navíc jsou spíše fragmentární, vznikají ovšem na základě životní zkušenosti, někdy více, jindy méně sebereproječně. Většina pamětníků do svých vhlédů do minulosti zahrnuje užší nebo volnější okruh společných svazků, s nimiž je člověk v různé míře propojen, jimž na základě sdílených tradic, příbuzenských nebo pracovních vztahů více než kdo jiný rozumí. Zmíníme se o třech typech paměti, které jsou pro všechny čtyři tištěné svazky příznačné. Projevují se jako paměť generační, emblematická a migrující. Generační paměť se ve výpovědích jeví způsobem jedinečným a originálním, neboť se dovídáme o běžném způsobu života a převládajícím životním stylu na Ostravsku, v areálu navíc vymezeném časově. Pohybujeme se zejména ve druhé polovině 20. století. Žilo se skromně, a to, co dětství a dospívání utvářelo, byly především vztahové vazby. Různily se nabízející se možnosti i bariéry, každý pamětník prožíval své osobní drama. Nechybí traumata z válečného perzekuování židovských rodin a rozčarování při návratu z koncentračního tábora, v poúnorovém období diskriminace nábožensky smýšlejících a kulturně nezávislých skupin, které se objevilo znovu v obnovené vlně v normalizačních 70. letech.

Skladba obyvatelstva byla pestrá. Do Ostravy přijížděli brigádníci z celého Československa, někteří zde natrvalo zůstávali po vojně, našli tu zaměstnání, založili rodiny s nadějí získat bydlení v rychle vznikajících sídlištích v Ostravě-Porubě a Jižním Městě. Vyprávějí nám o tom dnes již seniorky a senioři, kteří si ale udržují skvělou paměť a zajímají se o současnost, sdružují se v klubech

seniorů. V dětství na důležitosti nabývaly babičky, většinou hornické vdovy, pracovité a skromné, připomínající svými zvyklostmi a prostředím spíše venkov. Generace dědů, myšleno našich pamětníků, již nepovažovala příbuzenské vztahy za tak určující, zmiňuje více vztahy osobního přátelství, pracovního zařazení, orientovaného na provoz těžkého průmyslu. Jistě nikoliv náhodou se setkáváme téměř s podrobným technickým popisem spojeným s výrobou aglomerátu, tlačení koksů a tavbou surového železa ve VŽKG aj. Tato generace zažila vrchol industriálního vzepětí těžkého průmyslu ve městě a ve vzpomínkách na svá neproduktivnější léta se netají nostalgií. Považovala se za součást pracovních part, kdy se jeden na druhého musel spolehnout, protože těžká fyzická práce byla pro zdravé, silné a statečné chlapy. Vyžadovala fortel a souhru s techniky a dalšími specialisty. Nelze zapomenout na 21. srpen 1968, kdy byla VŽKG obležena tanky. Tehdy se z hodiny na hodinu přijala všechna možná opatření, aby nebyl přerušen chod huti. Nikdo nic nepřikazoval, ale v třísměnných provozech zavládla naprostá disciplína, pořádek a pracovní kázeň atd.

Emblematickou paměť tvoří obrazy přenesené z reality do individuální paměti na základě významných prožitků, emocionálních vzpomínek, které se vybavují při ukazování rodinných alb, nalezení deníků, zpěvníčků s texty, které si pisatel chtěl zapamatovat, čtenářských deníků, kde nechyběly vlastnoruční ilustrace, sešitů s nalepenými obrázky filmových plakátů nebo fotografiemi oblíbených herců, protože tato generace byla rozhlasová a „biáková“. Společně se v neděli poslouchaly rozhlasové pohádky a jít do kina bylo událostí.

Některé vzpomínky se vynořují připomenutím fotografie spolužáků s třídním učitelem na konci školního roku. Mnohdy nabývají na významu skutečnějším než sama realita. Jiné fotografie slouží k rekonstrukci rodové paměti. Nad nimi se děti dovídají, že děda padl na haličské frontě na začátku 1. světové války, zahlédnou se na fotografii v kunčické ZOO v blízkosti exotických zvířat, vzpomenou si na oslavu 1. máje. Park se ZOO v Ostravě-Kunčičkách, předchůdkyní dnes vyhledávaného ZOO ve Slezské Ostravě, vznikl spontánně, převážně brigádnicky. Zkrátka se chlapi domluvili, že bylo by dobré něco udělat, aby bylo kam v neděli chodit s rodinou na procházku. K „černé Ostravě“ patřily obrovské haldy, na kterých svého času vznikala hřiště, byly místem provozování lunaparků a cirkusů. Zábavný park Tivoli s horskou dráhou a střelnicí poblíž řeky Ostravice se již po válce neprovozoval, avšak prostředí stále přitahovalo. V průběhu života se v paměti navrstvilo mnoho dalších silných vjemů, avšak to krásné, poklidné, družné, opakovaně spojované s prázdninovými pobyty u babiček ve skromných domcích v havířské kolonii, s verandou a malou, vzorně

udržovanou zahrádkou, zůstává. Do emblematické paměti patří také zimní atmosféra, oblíbená večerní vyprávění o starých časech a hlasité čtení knih, když bylo venku nevlídně. Sportovalo se hojně na každém plácku, v zimě se sáňkovalo na zasněžených haldách, bruslilo se „na kačenkách“ na kdejakých zamrzlých vodních plochách a dostat o Vánocích brusle s bílými botami se stalo snem každého malého děvčete.

Co patří do migrujících paměťových motivů? Především pověsný ostravský černý prach, saze, špína, kouř a dým, načervenalá noční obloha po odpichu železa. Než se dostala naparáděná rodinka do cíle návštěvy, a chodilo se převážně pěšky, bílá zešedla a šedé zčernalo. Nezapomenutelná je vůně připravovaných jídel: bramborových placků, chlupatých halušek, kyselého zelí zahušťovaného bramborem, cvibaku upečeného z třešňového těsta. Z cukrovinek chutnalo „kačený mydelko“, kdoví proč. Sádlem na chlebě se nejen nasýtí věčně hladoví kluci, ale sádlo na plátýnku pomohlo potlačit bolest v krku i zánět průdušek, a když se nevědělo, jak rozčesat umytou kudrnatou hlavu, vetřelo se do vlasů trochu sádla. Migrující motivy se týkají postav, předmětů, jídla, ale také celých životních příběhů.

Pestrost čtvrtého svazku se prokazuje prostupováním poslechově zaznamenaného a již napsaného (nejednou nedávno nalezeného), kdy se proměňuje role vypravěče a zprostředkovatele. Některé motivy spojené s obdobnými situacemi se bezděčně spoluprožívají, třebaže se pamětníci neznali. Dovídáme se o působení knihoven, společenských institucí rozestých v centru i částech města, o půjčování knih v městském parku a situacích, kdy se o sobě více dovídají knihovníci i čtenáři, neboť se stávají spoluaktéry. Knihy vstupují do různých vzpomínkových kontextů a bez předem daných nebo zjevných souvislostí. Paměť míst se tak propojuje s individuální, sociální a kulturní pamětí a stává se kolektivní. Jistě nikoliv náhodou, neboť v roce 2021 se připomínalo 100 let existence Knihovny města Ostravy.

Almanachy Paměti Ostravy jsou „malými dějinami“ velké moderní historie, neboť žijeme v době postindustriální, kdy došlo k nečekaným společenským pohybům a proměnám. Almanachy nejsou raritou, ale ani okrajovou zdrojovou záležitostí, naopak se stávají cenným pramenem k výzkumné práci vědců v širší oblasti společenských věd.

prof. PhDr. Svatava Urbanová, CSc.
Filozofická fakulta Ostravské univerzity

TOMÁŠ CIGÁNEK * 1951

Vzpomínky rockera

Narodil jsem se v rodině s dramatickou minulostí, jež byla zasažen a komunistickým režimem, na který doplatil můj otec. S režimem nesouhlasil a netajil se tím, a tak byl potrestán několika lety nucených prací v uranových dolech na Příbramsku. V dětství jsme žili ve Slezské Ostravě, pak v Přívoze, ale narodil jsem se v ulici Na Hradbách. Po několika letech se rodina i s mým starším bratrem Pavlem přestěhovala do domu na křížení ulic Živičná a Jindřichova.

Dětství bylo z dnešního pohledu dobrodružné, měl jsem volnost a s kamarády jsme dokázali využít tehdejší dobu, která byla plná špíny a sazí, ale s tím jsme se dokázali vyrovnat. Vnímál jsem kolonie, šachty, haldy, koksovny, smrad i špínu mísící se s alkoholickými výpary z hospod a přízemních putyk.

Chodíval jsem tatínkovi pro pivo do oranžového, dobou a frekvencí otlučeného džbánku pro pivo do asi 100 metrů vzdálené výčepny Partyzán. Bylo to s výhodami, jak si srknout (někdy bylo pivo říznuté rumem) a poté žalovat: „To tě, tati, zase ta Mařenka (urousaná výčepní) okradla o tři hlty.“ Maně si vzpomínám, že nikdy k reklamacím nedošlo a tatínek to řešil diplomatickou cestou z tajných zásob „placatého“ rumu z konzumu paní Gavláskové. Ach, ten můj láskyplný a milovaný tatínek, pro maminku PEPÁČEK. Krásně zpíval, hlavně lidové písně.

Chodil jsem na základní školu na ulici Dimitrovova (dnes Nádražní), ale škola nebyla zrovna mým koníčkem, spíše utrpením. Na ZDŠ učil ruštinu Ivo Pavlík, a když šel do 1. třídy můj o tři léta starší nevlastní bratr Pavel – a to mi klidně věřte – bylo ještě jedním z povinných předmětů i náboženství. To velmi čarokrásně definuje tehdejší dějinný paskvil.

Po mnoha letech jsme hráli „na čajích“ a po představení Věrky Špinarové jsem se tam (myslím, že to bylo v kulturním domě v Hlučíně) setkal i s jejím tehdejším manželem, mým bývalým učitelem Ivo Pavlíkem. Po několika lahvích Metropolu se přiznal, že ho režim nutil učit dokonce ruštinu i náboženství, a to už bylo daleko za hranicemi i toho největšího fajňšmekra! Co zkusit třeba němčinu a hebrejštinu?

Do školy (léta 1957/66) jsme chodili pod záštitou „co kdyby“, stačilo málo a modlili bychom se tak nějakpo našemu, po partyzánsku... sovětsky!

Nesmím opustit vzpomínku na předmět tzv. zahrádky a dílny. Mezi třemi

šachtami a několik desítek metrů vzdálené koksovny Karolina jsme pěstovali mrkev, jarní cibulku, kedlubny a spoustu užitečných laskominek, které byly povětšinou nedostupné čili na indexu! Vše mělo stejnou šedočernou barvu i chuť, vonělo to po uhlí a upocených havířských dlaních, ale trhat se to dalo. Konaly se večerní výpravy, a tak dlouho se degustovalo, až zbylo jen pár zapomenutých odrůd a „troječka z chování za sežrání záhonku.“

Aby to bylo komplet, tělocvik a hudebka za 1, ale jinak samý "čtverec". A chování tedy „dobře". Ještě rok po ZDŠ jsme měli, my výlupci, vždy jeden ze svých ušních lalůčků vytahány o pár centáků, jelikož jistý sadistický tělocvikář nás za vše a všude za ně tahal. Nedopadl dobře, jednoho májového dne vypadl z okna.

Rodiče měli představu, co se mnou po škole, ale na studie stejně peníze nebyly. A z mé strany snaha a známky taky ne.

Snažil jsem se s několika spolužáky odlišit tím, že jsem ještě na základní škole založil naši první hudební skupinu. Tím se spustil můj muzikantský osud a cesta. Vzhledem k tomu, že učení stejně nebyla moje silná stránka, „vypracoval“ jsem se nakonec až na kuchaře s mizerným prospěchem.

To však nikomu nevadilo, zvláště pak ne mně, protože jsem si šel cestou muzikanta a práce kuchaře mi v žádném případě nevoněla. Snažil jsem se co nejdříve udělat řidičský průkaz a různé kurzy, které jsem později využil.

Zkoušky s mými kamarády ve skupinách jako byly VEGA, OSTRAVA, CHAMELEON, BEFORE AND AFTER a následné vystupování – hraní na čajích, v různých klubech apod. zabralo hodně času. Hrávali jsme velmi tvrdou muziku, která byla v těch 70. a 80. letech taky hodně tvrdě potlačována. Stačilo, když někdo s dlouhými vlasy prošel Ostravou kolem policajtů, a hned nás sbalili, pohladili po zádech obuškem, ráno zase pustili. Byl to nekonečný příběh.

Abychom vůbec mohli hrát před lidmi, museli jsme získat tzv. přehrávky. V Ostravě to bylo před komunistickou porotou v čele s mužem, jehož jméno ani nechci vyslovovat, a tam jsme museli předvést, co zhruba hrajeme, jaký máme repertoár. Pochopitelně jsme hráli falešně a třískalí jsme „lidovky“ Pavola Hammela.

Potom jsem si na dva roky odskočil na vojnu bránit svou vlast na hranici proti „Rakousko-Uhersku“. Celé to bylo velký omyl, který byl potvrzený až po šesti měsících. K mým nadřízeným dostalo, že jsem syn kulaka. Matka byla z velmi silné větve aristokratické rodiny Holých a Vorlů. Velitel roty dostal záchvat, musel jsem okamžitě ukončit službu s kalašnikovem a psem, se kterým jsem hlídal velmi ostražitě, aby nás rakouští mírumilovní lidé nepřepadli a nezničili naši socialistickou vlast. Došlo prostě k nějaké záměně jmen. Šupem jsem šel

do kotelny topit klukům, vyhřát si zadek v nekonečných čtyřicetihodinových službách na jihu naší země. Ve volných chvílkách, a že jich najednou bylo, jsem utvořil jakous takous vojenskou kapelu z absolutních hudebních ignorantů. Mělo to své obrovské výhody. Mohli jet domů pro hudební nástroje, které si někde vypůjčili, protože pochopitelně nikdo na nic hrát neuměl a nástroj neměl. Po několika zkouškách v „mojí“ kotelně jsme vyrazili na Strážnické slavnosti, kde jsme si užívali nádherný týden a vystačili jsme s písní Hey Jude, Učitelka tanca a jinými odrhovačkami.

Naštěstí všechno někdy končí, přišel čas zmizet z té hrůzy uštěkaných psů, naleštěných zbraní a střísněných pocitů. Navíc kluci ze zbytku mé kapely, která se tenkrát jmenovala VEGA, mi psali doslova: „Kde sedíš? Jak dlouho máme na tebe čekat?“, já napsal: „Za pět set padesát.“ Vzpomínám, že jsem se vrátil domů a přesně ten den už jsem odpoledne zpíval s klukama na koupališti Eldorado v Michálkovicích. Přišel jsem tam, šel jsem přímo na pódium a pod pódium nic netušící slyšeli najednou jiný hlas, než měl můj záskok. Měl jsem to domluvené a byl to jeden obrovský comeback, který byl ukončený třídním flákáním po hospodách.

Našel zaměstnání na záchrance, ke kuchaření jsem se nikdy nevrátil. Nastoupil jsem nejprve do MÚNZ (Městský ústav národního zdraví), později Městské nemocnice v Ostravě jako řidič sanitky. Garáže byly obrovskou shodou okolností ve dvoře Na Hradbách, kde jsem se narodil, a v naší někdejší kuchyni měl šéf garáže kancelář. Ještě teď vidím v okénku, přes které s námi komunikoval, dva háčky po mé houpačce z roku 1951 až 54 nahoře ve futech. Tenkrát však nebylo tak jednoduché dostat se za volant sanitních vozů jako dnes. Musel jsem absolvovat několik kurzů, zvláště pak kurz hygienický. Byla nutná účast v několika operačních sálech jako například ORL, chirurgie. A aby toho nebylo málo, udělal jsem si porodnický kurz, který sice trval rok, ale nakonec jsem prošel zkouškou a mohl jsem rodit. To bylo možné jen za účasti tzv. porodní báby (sestra, která měla zkušenosti s porody i v terénu a kterou jsem vždycky musel povolát se sterilním bubnem s nástroji k tomu určenými).

Díky službám a volnému času mezi nimi byla muzika na prvním místě a vztahy vznikaly a zanikaly.

Když se vrátím k hudbě, došlo posléze ke změně názvu a výměně muzikantů a začala etapa kapely CHAMELEON. Jeden z mnoha příkladů bylo vystoupení na odpoledním tzv. Čaji o páté v Šilheřovicích. Hráli jsme venku v zámeckém parku, bylo teplo, všude mnoho děcek, a tak jsme hráli, dohráli a přidávali a přidávali... Spokojení jsme odjeli domů, pochopitelně po nějaké té alkoholické filtraci a druhý den ráno jsme se dozvěděli, že deník Nová svoboda napsal

článek „CHAMELEON se opět vybarvil, tato rocková kapela z Ostravy vyprovokovala několik jedinců, tzv. mániček, ke rvačce s místními pořadateli a jeden z místních dobrovolných hasičů byl těžce zraněn.“ Nevíme kde, nevíme kdo, nevíme s kým, ale naše seskupení dostalo dvanáctiměsíční zákaz vystupování. Až to přešlo, pokračovali jsme pod názvem BEFORE AND AFTER (Ostrava). Něco k pousmání: jeden z našich muzikantů, vynikající kytarový mág (přezdívku měl Grizzly) studoval tenkrát VŠB a dostával od mamči každý den ráno do školy svačinu. Přestože žil a bydlel v Ostravě-Porubě nedaleko restaurace Sparta, na zastávce tramvaje na pátém obvodu sedl na tramvaj a jel směrem do centra Ostravy. Udělal papa směrem k VŠB a v centru vystoupil u divadla, tehdy Zdeňka Nejedlého. Šel do Staročeské pivnice naproti a tam čekal, až se všichni sejdeme – někdo z práce, někdo ze školy. To trvalo dlouhých několik let, kdy si rodiče mysleli, že studuje. On však zatím rozbalil alobal a na stole pivnice vytáhl svačinu od mamky. Lavice v učebně, kde měl studovat, byla osiřelá. Dál to nebudu rozepisovat, ale vzalo to s ním špatný konec.

Mezitím probíhaly moje vztahy, první manželství i rozvod. Ona lyžařka, já muzikant, k tomu malý syn Dan 3 roky... Takže jsme šli každý svou cestou a vzhledem k tomu, že byt byl její, já šel k otci do Přívozu. Muzika dostala zelenou a já od své ženy červenou.

Jednoho ne moc krásného dne jsem zjistil, že mi pomalu, ale jistě odcházejí hlasivky, a odborníci diagnostikovali, na nich mám uzlíčky, které musely jít ven a rockový hlas vzal za své. Ještě chvíli jsem to zkoušel. Mezitím začal druhý vážnější vztah a spadla z nebe dcera a problém tu byl znova. Žena, úřednice, věčně v trapu a já saniták, muzikant, doma jen v pondělí (sanitární den). Takže to nemohlo dopadnout jinak než další červená karta. A já stále zelenou cestou huntoval hlasivky, až dostaly i ty kartu červenou. To už bylo po roce 1989, v té době kapela stejně moc nefungovala, a tak jsme s kamarádem začali budovat svou vlastní sanitně převozovou službu s názvem „Hippokrates“. Až o mnoho let později jsem zjistil, že to až tak velký kamarád nebyl. Ano, přesně tak! Firma šla ke dnu.

A co teď?

Vždycky jsem se dokázal uživit, pracoval jsem a příležitostně pracuji stále...

Napsal jsem knihu, školím budoucí maminky...

Do třetice jsem se oženil, mám další dva kluky...

Do mikrofonu už nekřičím, nezpívám, ani neřvu, ale rockerem zůstanu až do smrti.

Ing. Dagmar DRKULOVÁ * 1950

V jednom dumku na Zarubku...

„V jednom dumku na Zarubku mjal tam chlopek švarnu robku, ale robka teho chlopka rada nimjala.“

Tak se zpívá v jedné ostravské lidové písni. V naší rodině se často s oblibou vzpomíná na prastrýce (stryka) Eduarda Chlopka a jeho ženu Marii. Stryk Chlopek také pocházel ze Zárubku. Narodil se 28. února 1893 a pracoval jako horník. Na rozdíl od chlopka v lidové mazurce jej jeho žena Marie Chlopková, která se narodila jako Cabáková 12. listopadu roku 1895 v Kunčičkách, měla velmi ráda. Z vyprávění mojí maminky vím, že měli domek v typické ostravské kolonii, kde měla teta krásnou, udržovanou zahradu, vypulírovanou „izbu“, ozdobenou vyšívánými dečkami a všemi „rekvizitami“, které se v havířských rodinách vyskytovaly. Teta Marie moc ráda šila a pečovala o svou zahrádku. Stryk Eduard byl také velice pracovitý člověk, měl na dvorku postavenou dřevěnou dílnu, takzvanou „vyšotku“, kde bylo zase jeho království. Byli to lidé, jež pro mou maminku i jejího bratra hodně znamenali, neboť je měli moc rádi. Brali se 30. listopadu 1918. Jí bylo dvacet tři a jemu dvacet pět let. Na této svatební fotografii to byli velice hezcí lidé. Teta byla krásná celý život. A jak žila skromně a nenápadně, tak i zemřela. Čekali se strykem na zastávce na tramvaj, ona se najednou nečekaně skácela a byla mrtvá. Nikdy si nestěžovala, že by měla nějaké problémy se srdcem, ale asi měla. Stryk Chlopek její smrt moc těžce nesl, protože byli stále spolu a vše ztěžoval i fakt, že nikdy neměli děti. Měli jen jeden druhého. První měsíce se zdálo, že umře taky. Naštěstí se z toho časem dostal.

Z mamičina deníku

Moje Kunčičky

Kdybych se někdy v budoucnu rozhodla psát své paměti, rozhodně bych začala vzpomínkou na onu část Ostravy, která se jmenuje Kunčičky. Jsem rodilá Ostravačka, stejně jako moji rodiče i prarodiče na Ostravsku strávili většinu života.

Narodila jsem se v Ostravě-Zábřehu jako většina ostravských dětí a první dny života jsem bydlela u babičky v Mariánských Horách. Moje druhá babička

bydlela v již zmiňovaných Kunčičkách, kde jsme s rodiči celkem brzy po mém narození dostali byt. Adresu si pamatuji dodnes: byla to ulice Pernerova č. 8 a zde jsem strávila své dětství do svých šesti let. Když píšu byt, tak mám na mysli jeden pokojíček v pronájmu v prvním patře vilky se zahradou, velkou společnou chodbou a záchodem na chodbě. Naštěstí byl splachovací, což v této vilové, celkem hezké čtvrti už bylo běžné. V okolí se nacházelo několik prvorepublikových vilek s krásnými zahradami, byla to asi nejhezčí čtvrť celých Kunčiček. A tak je to dodnes. Dneska už jsou Kunčičky zcela okrajovou částí Ostravy, kde se nachází jen firmy a sklady. Alespoň mně se to tak jeví.

Moje babička bydlela v havířské kolonii, která měla pro mne obrovské kouzlo a dodnes na život v kolonii často vzpomínám s velkou nostalgií. Hlavně od doby, kdy jsem se vypravila před lety na hřbitov do Kunčiček, kde odpočívá moje babička, dědeček i tatínek. Když jsem se chtěla projít po mé milované kolonii a zavzpomínat na krásné dětství, zjistila jsem, že celá kolonie je srovnána se zemí a jsou tam ponechány jen ukazatele s názvy ulic. Obrovská plocha je zatrávněná, jen sem tam zůstal nějaký ten ovocný stromeček, který se nacházel u některého domku. Tak jsem hledala ulici „Dolejšího“ číslo 6. Stál tam nějaký strom, ale nevím, jestli to byla babiččina hruška, která plodila každý rok velké množství ovoce, se kterým si naše „babina“ – jak se po ostravsku říkalo – nevěděla rady. S obrovskou taškou nasedala do tramvaje i do vlaku a objížděla s touto úrodou svoje děti. Také k nám do Vítkova se vypravila („děvuchu, proč stě tak daleko“) v době, kdy už můj tatínek dostudoval vysokou školu zemědělskou v Brně a na umístěnkou (jak bylo tenkrát pro vysokoškoláky povinností) jsme se totiž museli přestěhovat.

Ale na Kunčičky jsem nezapomněla nikdy. Byla jsem tam i u zápisu do první třídy, měla jsem po prázdninách nastoupit do tamní krásné školy nedaleko našeho bydlíště, ale, bohužel, to se už neuskutečnilo.

Kolonie

Dodnes se mi zdá o tom, že jsem u babičky na prázdninách nebo jezdím jako dítě na jejím cihlovém dvorečku na tříkolce nebo na vypůjčeném šlapacím autíčku od sousedova syna – mého kamaráda – Zdeňka Nogola. Jeho tatínek si jako havíř vydělával více peněz, tak si mohli dovolit i více hraček pro děti. Můj tatínek byl student, tak jsme zřejmě v té době žili jen z nějaké podpory a stipendia. V té době již havíři neměli tak ubohé platy, jako za dob, kdy fáral můj dědeček, který se chudák dožil jen padesáti šesti let. Zemřel na zaprášené plíce jako

většina havířů. Po jeho smrti měla babička dostat nějaké odškodné (zřejmě za nemoc z povolání), ale nakonec z celkové sumy byla jen směšná částka, protože to bylo v době, kdy ze dne na den peníze ztratily hodnotu v důsledku tehdejší měnové reformy.

Kolonie se sestávala hlavně z vdov, z nichž některé byly ještě velmi mladé. Nejen nemoci, ale čas od času závaly v dole likvidovaly jejich muže a živitele početných rodin. Výhodou bylo, že mohly nadále obývat skromný čtvrtdomek a nemusely se stěhovat, i když zůstaly samy. Ostatně těch pár metrů čtverečních bylo jen tak akorát na obývání jen pro tu jednu osobu, jako byla třeba moje babička. Nedovedla jsem si vůbec představit, že jich tam bydlelo sedm – ještě v době, kdy děda žil a živil svoji rodinu. Dvě dcery a tři synové. Z toho nejmladší dcera Vlasta se narodila s dětskou mozkovou obrnou, byla v ústavu, kde ji chodili navštěvovat. Když ale děda zjistil, v jakých podmínkách se tam tito lidé nacházejí, vzal ji domů, a třebaže byla ležák (určitě díky zanedbané péči v ústavu), starali se o ni až do její smrti. Bylo to náročné, sama jsem ji zažila, péče o ni v době, kdy babička zůstala úplně sama, byla pro ni neskutečná. Ale moje babička, třebaže byla jako věchýtek, si nikdy nestěžovala, brala svůj úděl jako úplnou samozřejmost, byla to nejskromnější bytost, jakou jsem kdy poznala. Když byla nemocná, neměla čas chodit po doktorech, vše přechodila, a tak se stalo, že po nějakém zánětu středního ucha skoro úplně ohluchla. Pořádila si sluchadlo a my jako děti jsme se nasmály, když ho večer sundávala, začalo to šíleně pískat, jenže ona už to neslyšela a byla úplně v klidu. Zato my jsme měli po spaní. Taky když byla sama doma, sluchadlo samozřejmě odložila a my jsme náhodou přijeli, otevřeli dveře a ona se nás strašně lekla, když jsme se ocitli přímo u ní. Tenkrát se v kolonii ani nezamykalo, bylo bezpečno, a když náhodou na delší dobu opustila domeček, tak zamkla velkým klíčem verandu a na viditelné místo dala cedulku: „Klíče jsou pod rohožkou“. Ono totiž ani nebylo co ukrást.

A kdyby se v kolonii objevil nějaký cizí člověk, hned by si ho všichni všimli. Bylo to jako jedna velká rodina. Všichni se dokonale znali, viděli si do talíře, ale také se spolu často stýkali, takže nikdo nikomu nic nezáviděl, ani nebylo co. Takto se mi to jevilo jako dítěti, možná, že to tak docela nebylo, ale pokud by tam vládly vztahy špatné, určitě bych to jako dítě vycítila. Dodnes mne fascinuje na soužití těch lidí ten absolutní klid a pohoda, kdy se navečer sešli sousedi před domky, sedli si na ulici na lavičky (lavky), které byly úzké, podél plotu a až do pozdních večerních hodin si vyprávěli. Nebyla tenkrát televize a nebylo to snad mnohem lepší? Auta se tam vyskytovala jen sporadicky, pokud nějaké přijelo, tak to byla většinou nějaká návštěva z „města“.

Ten, kdo kolonii navrhoval, nebyl zřejmě nijak světoborný architekt. Narýsoval si asi velký čtverec, který rozdělil na pravidelné čtverečky. V místě, kde se protínaly, zakreslil čtvercový domek. Takže v každé ze čtyř částí tohoto domku bydlela jedna rodina a větší čtverec kolem tohoto čtvrt domku tvořil zahradu a dvorek. Část dvorku zakrývala podélná hospodářská budova, takže dvorek byl z větší části od ulice izolovaný. Některé zahrady byly svou delší částí spojeny plotem se sousední zahradou, stejně i ta babiččina, a některé sousedily podélně s ulicí. Takovou zahradu měla teta Chlopková, která bydlela o pár ulic dál. Obě zahrady měly něco do sebe, na obou jsem ráda pobývala. Babiččina byla více obklopená zelení, takže působila útulně a člověk měl pocit, že se může krásně schovat, kdežto ta tetina byla taková menší výstavní skříň s přísně ohraničenými cestičkami. Musela jsem dávat velký pozor, kam šlapu, abych neudělala krok mimo bezchybně odplevelenou cestičku. Teta pěstovala hlavně kytičky, které vypadaly přes plot moc krásně. Vzpomínám si hlavně na hledíky, které od té doby pěstuji taky (třebaže jen na balkóně, avšak tvrdošijně každý rok), a když rozkvetou, vždycky si vzpomenu na tetinu zahrádku v kolonii. Babička měla na zahrádce všechno možné. Kytky měla nejvíce takové, které se vysemenily a příští rok zaplavily celou zahradu – třeba měsíček nebo krásenku. Tu jsme s maminkou přinesly odněkud z rumiště a opravdu příštím rokem se objevila úplně všude a zářila všemi barvami. Bylo to úžasné. A hlavní bylo, že babička si s tím nedělala těžkou hlavu a nesnažila se udržovat záhonky přesně do pravého úhlu a bez jediného plevele. Na co si ovšem potrpěla, byly begonie, které měla vlastnoručně namnožené a předpěstované. Byly určené zřejmě hlavně na osázení hrobu. Když jsem jako dítě viděla, jak rozřezává velké hlízy na menší kusy, tak jsem to v nestřeženém okamžiku taky zkoušela a samozřejmě vše zničila.

Tenkrát byla babička moc smutná. Ona uměla i nadávat a po ostravsku brblat, ale my, co jsme ji znali, jsme věděli, že to tak nemyslí. Když přijela do Vítkova a slyšela ji moje kamarádka Mirka hudrovat, tak se docela bála. A dnes se divím, protože jsem si uvědomila, že zrovna Mirka měla jednu babičku z Karviné, která byla úplně stejná jako ta moje. I s tím brbláním.

Pod oknem z kuchyně bylo naskládané dřevo, kterým se zatápělo v kuchyňských kamnech. Jiný zdroj tepla se tam nenacházel, takže tato kamna musela vyhřát i druhou místnost – jizbu nebo spíše „izbu“. Nebyly to místnosti nijak velké, nevím, kolik metrů čtverečních měly tyto byty a už se to asi ani nedozvím. Do jizby se nicméně kromě postelí, nočních stolků, skříní a jednoho otomanu vešel i další velký stůl (kromě toho co byl v kuchyni) a židle. Takže když se sešlo více lidí, a to bývalo docela často, tak se využívala i tato místnost. U tety Chlopkové se do „izby“ ovšem vcházelo jen vzácně, měla tam vše napulírované, ozdobené

vyšívanými dečkami a „rekvizitami“, které se v havířských rodinách vyskytovaly – například havířské kahany všech možných velikostí a z různých materiálů. Byla to prostě taková sbírka. Takže i přes tak malé prostory k žití se nacházely místnosti, do kterých se nechodilo. Ona se strýcem (strykem, jak jsme říkali) Chlopkem neměli děti, což bylo v té době celkem nezvyklé. O to více měli rádi naše návštěvy. Já s mým bráchou jsme byli jejich oblíbenci a vždy tam na nás čekala nějaká sladkost – třeba malá čokoládka s pohádkou nebo mydélko, což byla tenkrát cukrovinka podobná mýdлу, a dokonce téměř i stejné chuti a barvy. Dodnes nevím, co to bylo za pochutinu a z čeho se to vlastně vyrábělo.

Teta Chlopková ještě navíc ráda šila, takže měla vždy nakoupené nějaké prapodivné oblečení, hlavně z „partiovky“, které pak pracně přešívala dle své vlastní fantazie. Nebo z koupených látek šila třeba župánky pro nás děti a takový jeden župánek vynosili i moji synové, když byli třeba nemocní, a jeden mám ještě schovaný ve Vítkově dodnes. Aspoň doufám. Třeba ho někdy obleče moje vnučka Anežka. Teta Chlopková byla vlastně má prateta – byla to jedna ze sester mojí babičky. Stryk Chlopek byl taky moc pracovitý člověk, měl na dvorku postavenou dřevěnou dílnu, takzvanou „vyšotku“. Tam bylo zase jeho království. Byl vzácný, protože v kolonii bylo chlapů málo. Taky po tetině smrti po něm hned chňapla jedna sousedka a už se ho nepustila.

Ještě jsem nezmínila, že se do každého domku vcházelo po cihlovém schodišti, a to bylo zastřešeno verandou. Tvary a barvy těchto verand byly poznávacím znamením a jedině tyto odlišovaly jeden domek od druhého. Tyto verandy si asi každý budoval sám, takže fantazii se meze nekladly. Mým druhým poznávacím znamením byly již zmiňované zahrady, které jsem si kupodivu jako dítě docela důkladně prohlížela a tím pádem i zapamatovala. Ale i tak se mi stávalo, že jsem kolonií někdy bloudila a marně hledala cestu domů, což se mi stává ve snu dodnes. Probouzím se zděšená a celý den mám zkažený, že jsem nenašla cestu k mojí milované babičce.

Babiččina veranda byla malá, prosklená, tvořila jen zastřešené, uzavřené zádveří a schodiště bylo volné. Tudíž se muselo v zimě neustále zametat spolu s celým cihlovým dvorkem. Nemohlo se nikdy nechat zasněžené (a že tenkrát bývalo v zimě sněhu), protože přes dvorek se neustále chodilo na suchý záchod, který byl součástí dřevěné venkovní budovy. V té bylo uskladněné zahradní nářadí a zásoby uhlí. Z druhé boční strany této budovy byl v zemi vybudován malý septik, který čas od času vyváželi. Byl zakrytý jen dvěma deskami, takže jsme na něj nesměli lézt, abychom se nepropadli, což se prý občas někde stávalo. U nás našťestí takovou veselou historku z dětství nemám. Septiku se říkalo

„zengruba“. Hned vedle zengruby byla vrátka, kterými se vcházelo na dvorek, takže obavy z padání dětí do zengruby byly více než opodstatněné.

Veranda, to bylo moje oblíbené místo, kde jsem si sama hrála, zejména tehdy, když venku pršelo. Příjemně bubnoval na stříšku, a když si vybavím tento zvuk, tak mne to dodnes uklidňuje. Na verandě měla babička polici a tam byly uskladněné potraviny, které dnes míváme v ledničce. V kameninové nádobě mléko a v další nádobě ve vodě máslo. Jinak byl v těchto domcích i sklep, kde jsem nikdy nebyla. V poměrně velké síni bylo umyvadlo a dřevěný poklop do tohoto sklepa. Byl tam i velký žebřík a tím se lezlo zase na půdu. Nikdy mě tam nechtěli pustit, abych nespadla. Ale jako větší jsem tam určitě byla se svou sestřenicí z Poruby, která by si tento zážitek nenechala ujít. Tato moje sestřenice Mirka byla jen o rok mladší než já, takže jsme se spolu dost kamarádily. U tety Chlopkové jsme sedávaly na schodech (ta naopak měla obrovskou verandu a zastřešené i schody) a zpívaly jsme písničky, které jsme znaly. Většinou to byly písně lidové, které jsme se naučily ve škole. Mirka jich znala víc, protože jezdila v létě na tábory. Její mamka, teta Milada, totiž pracovala a Mirka i se svými dvěma bratry putovala o prázdninách na tábor nebo k nám. Naučila mne třeba píseň „Ej, okolo Levoči“. Teta nám za naši produkci přinesla na schody oběd – třeba výborné palačinky.

Verandu mám spojenou ještě s jedním zážitkem – s návštěvou dráteníka. Ten se vždycky v kolonii zničehoznik zjevil a vykřikoval: „Drátovat, letovat!“ Babička ho musela na ulici odchytnout a pozvat dál. Seděl vždycky jen na verandě a ona mu tam snášela dřevěné kastroly, ty zaletoval, a prasklé krajáče, ty zase odrátoval. Sundal si ze zad dřevěnou bedýnku, kde měl svoje nářadí a dráty, a už pracoval. Seděla jsem vedle něj a pozorovala ho při práci. Toto byl možná impuls, že jsem v důchodu začala sama drátovat. Jenže on tím živil celou svoji rodinu někde na Slovensku a já mám drátování jen jako koníčka.

Procházky

Je zajímavé, že většinu vzpomínek mám z této kolonie, a ne z Pernerovy ulice, kde jsme bydleli. Asi jsme k babičce a dědovi chodili často. Nebylo to jednak daleko, a navíc se tenkrát úplně jinak posuzovaly vzdálenosti. Hodně se chodilo pěšky, z jedné čtvrti Ostravy do druhé. Čas nebyl tak drahý jako dnes. V neděli jsme potkávali nastrojené celé rodiny, které se přemísťovaly tak jako dneska se přemísťují auty z místa na místo. Než dorazily do cíle, jejich oblečení už nebylo tak bezvadné, jako když vyšli z domu. Byli často od hlavy až k patě černí od

sazí, které byly běžnou součástí ostravského vzduchu, který jsme dýchali. Kdybychom si chtěli cestou na chvíli odpočinout a sednout si na nějakou lavičku, museli bychom ji utřít nejdříve látkovým kapesníkem (papírové tenkrát ještě nebyly) a ten už zřejmě nikdy nebylo možné doběla vyprat ani po dlouhodobé vyvářce. Saze byly velké koule, a když se zvířily, poskakovaly na lavičce a znovu si na ni sedaly. Nikdy nebylo možné se jich úplně zbavit. A to nemluvím o popílku. Ten byl zase hodně jemný jako prach. Ale přesto na jaře, když vysvitlo zpod smogové vrstvy sluníčko, začala prskat země a voněla tak krásně, jak jsem to už potom nikde jinde nezažila. Jen v Ostravě.

Když se navečer lidi vraceli z nedělních návštěv a zaskočila je tma, byl vůbec nejhezčí zážitek, když se obloha rozzářila rudě při vyvážení strusky na haldy, nepotřebovali jiné osvětlení a zase jim kousek zasvítilo na cestu. Nebo to bývalo jen ve všední dny? Kdoví, ale nejspíš i v neděli se pracovalo. To vím zase z návštěv u mé druhé babičky v Mariánských Horách. Ta sice měla za zdí hřbitov, ale klid tam rozhodně nebyl. Z nedaleké fabriky – válcoven se z reproduktorů ozývaly v noci různé povely pro pracovníky na noční směně. Tenkrát nikdo neřešil, že se v takovém kraválu nedá vůbec spát. Mohli jsme být rádi, že není poblíž ještě i tramvajová zastávka a celou noc nezvoní tramvaje, jak to bylo běžné. Od tramvajové zastávky „Daliborova“ se šlo na ulici „Nájemnická 16“ docela dlouho a než jsem tam jako malá s rodiči došla, tak se mi pěkně pletly nožky a pokud mne oba rodiče vedli za ruce a šli jsme už navečer, tak jsem si cestou i zdřímla. Nožky mi komíhaly automaticky samy. Někdy mne posadil tatínek na ramena, a protože byl hodně vysoký, měla jsem co dělat, abych se udržela a v tom polospánku nespadla. Držela jsem se ho za čelo jako klíště, a když si na to dnes vzpomenu, vidím, že to byly ještě tenkrát okamžiky vzácné pohody a rodinné sounáležitosti, ty se už později nikdy neopakovaly. Kdybych to tenkrát věděla, tak se ho držím daleko víc – jako o život. Bráška zřejmě tenkrát ještě nebyl na světě, tak jsem si navíc užívala radosti jedináčka. Po jeho narození se už ode mne očekávaly určité povinnosti, jelikož jsem přece jen byla o dva a půl roku starší a taky jsem byla „jen holka“, což mě v té době předurčovalo k tomu, že se budu v budoucnu muset jinak ohánět než ti „vyvolení“ (rozuměj chlapi). Naštěstí můj bráška byl pohodové a milé dítě, při jeho hlídání mi spadl jen jednou, zato rovnou se schodů. Hrávali jsme si v Pernerově 8 na společné čtvercové chodbě, bylo to v prvním patře, tak tam byla velká pravděpodobnost pádu. Mně byly asi čtyři roky a neustále jsem chytala Pétu, aby nespadl, ale bohužel. Ve svém životě padal vždy na hlavu a několik jizev má těsně nad okem. Naštěstí tyto úrazy na něm nenechaly

žádné následky. To až před několika lety, pár let před důchodem opět spadl na hlavu (je epileptik) a způsobil si krvácení do mozku. U toho jsem ale já nebyla. Na té chodbě jsme si hrávali zřejmě často, maminka mezitím doma vařila a chvilkami otevřela dveře a namátkově nás kontrolovala. Se slovy „hlídej Péťu“ je vždy zase zavřela. Pak znovu vyběhla a dala nám do ruky kus kedlubny a při okusování této kedlubny Péťa spadl až dolů. Bylo to asi osm schodů. Ale kedlubnu nepustil, stále i po pádu ji držel v ruce. Byla jen trochu od krve z rozbitého čela. Však úplně největší zážitek byl, když jsme šly s maminkou na nedalekou haldu sbírat uhlí. Vozíky tam vyvážely z dolů hlušinu a ten pán, co to řídil, nás už znal a z dálky poznával, a jelikož se mu asi moje maminka líbila, měl už vždycky pro nás připravené krásné kousky uhlí a hodil je směrem k nám. Nechodily jsme tam samy, haldy byly plné takových jako my a některým lidem se to asi moc nelíbilo, že máme takovou velkou protekci.

Park oddechu v Kunčičkách

Největší devízou Kunčiček byl park a přilehlá zoologická zahrada. Park začínal jen o několik ulic dál, než bydlela babička. Tam kolonie končila, a když jsem procházela kolem posledních domků, tyto už byly zastíněné vzrostlými stromy parku. Nikdy jsem nezapomněla hodit očkem na zahradu u těchto domků. Nevím, čím to bylo, ale pokaždé jsem si kladla otázku, jaké by to bylo bydlet tady, přímo u parku, kde se mi to jevilo nějak zvláště tajuplné a romantické. Nevím proč. Jestli to bylo těmi stíny? Dodnes nad tím přemýšlím. Asi jako malá jsem měla bujnou fantazii a představy. Park byl dokončen v roce, kdy jsem se narodila a měla jsem tu obrovskou výhodu, že už od malička jsem si přece jen mohla denně při našich procházkách parkem dopřávat vzduch filtrovaný přes zeleň stromů a keřů. To, že vyrůstám v blízkosti exotických zvířat a ptáků, jsem brala jako naprostou samozřejmost a netušila jsem, že jiné děti to tak nemají. V mém albu se nacházejí fotky, kde lamy a pelikáni v blízkém okolí jsou naprostou samozřejmostí. Hezká fotka je i ta, kdy sedím bezstarostně na skalce z kamení (ve skutečnosti to nebyla skalka, ale neodklizená hromada nespotřebovaného materiálu, netuším, proč rodiče zrovna toto pozadí považovali za tak atraktivní, že mne tam museli vyfotit). Teprve když kamení odklízeli, zjistili, že se pod ním skrývá obrovský jedovatý had, který předtím utekl z terária zoo, a marně ho hledali. Byl tam pěkně dlouho a asi už byl pořádně vyhladovělý. A nikdo se nad tím bůhvíjak nepozastavoval. Prostě ho vrátili zpátky a bylo. Vše jsme se dozvěděli jen ústním podáním. Dneska by toho byly plné noviny

a internet a celý svět by se to v mžiku dozvěděl, jak byly ohroženy děti v parku, jejich matky, atd... Možná, že bych byla slavná i s fotkou.

Teprve nedávno jsem se dočetla historii tohoto parku – Parku oddechu – a zjistila, že park vybudovali obyvatelé Kunčiček a pracovníci dolů Zárubek a Alexander svépomocí. Teď už se nedivím tomu, co jsem jako dítě viděla na vlastní oči. Že lidi tam chodili moc rádi a neskutečně se bavili. Bodejt, po válce se chtěli radovat a to, co se vytvoří vlastníma rukama, o to více těší. Pamatuji si každoroční oslavy Dne horníků. Samotní horníci měli slavnostní uniformu, také jejich ženy byly krásně nastrojené, v altánku hrála hornická kapela s kapelníkem a vystupoval tam i nějaký známý bavič – jako například Josef Kobr, herec, který byl populární předváděním typicky ostravského haviře Slivky. Všichni tančili a my děti jsme lítaly mezi tančícími. U vchodu do parku byla zahradní restaurace, kolem které byla z obou stran umístěna spousta lavic, kde se popíjelo pivo a možná i nějaká ta pálenka. Ale to nevím jistě, protože můj děda alkohol nepil. Jen jednou si vzpomínám, že si zašel k parku za kamarády na pivo a mě si vzal s sebou. Byl na mne moc pyšný, jak už dědečkové bývají, a přišel se svým kamarádům pochlubit s vnučkou. Sám měl pět dětí, ale vnučka je vnučka. Svoje děti, což vím z vyprávění, ale nikdy nezanedbával.

Babiččin sešit

Moje babička vstávala brzy ráno, často ještě za tmy, a zatápěla v kuchyni v kamnech. Měla tam nízkou stoličku a taky štokrli, na které sedávala, přikládala do kamen, aby nevyhasla, a přitom jedla svoji snídani. Ve velkém hrnku měla uvařenou kávu z melty a do hrnku si nadrobila chleba. Potom zašla do obchodu, a než jsme vstali, měla už nakoupeno, v kuchyni bylo krásně teplo a my jsme mohli posnídat u stolu. Já jsem jí ale záviděla ten její nadrobený chleba a někdy jsem si ho taky vynutila, muselo to být taky ve velkém hrnku a vyjídala jsem chleba lžící, přesně jako ona. Moc mi to chutnalo. Od té doby jsem tuto kombinaci nikdy nezkoušela, avšak stejně jsem schopna si kdykoliv vybavit onu chuť i vůni. Zatápělo se i v létě, protože kamna sloužila i k vaření oběda. Přestože na nás neměla babička moc času, nikdy jí nebylo zatěžko splnit jakékoliv moje přání, a když jsem chtěla také vařit, vytáhla malý kastrůlek, vařečku nebo mi odtrhla kousek těsta a já vařila a pekla jsem s ní. To doma mne ode všeho odháněli, abych nepřekážela, popřípadě nepřišla k úrazu. Zajímavé je, že já jsem to dělala později taky tak. Jako matka jsem Tomáše odháněla z koupelny, když chtěl se mnou prát. Neměla jsem na to trpělivost, a když si

namácel rukávy od košile až po lokty do vany s namočeným prádlem, tak se o mě pokoušela mrtvice. Ale u vnuček to funguje jinak. Ať už přijdou s jakýmkoliv šíleným nápadem, tak nejdříve ho odmítnu a pak mi to začne vrtat hlavou, jdu a udělám to, co chtějí. A vůbec to není tak těžké. Pečeme spolu, hrajeme si, šiju na panenky, vyrábíme draky – přesně tak, jak to dělala s námi babička. Toto je už ve mně a je to její zásluha.

A vůbec nejraději jsem měla, když nám zpívala. Otevřela svůj tajný sešit, kde měla nápěvy všech písniček, co znala. Byly to zase jenom národní písně. Sedla jsem si ke stolu na židli (žádná křesla jako dnes), ona si vzala na klín brášku a přezpívala celý sešit. Všechny písničky jsem měla ráda, jen jedna se mi dočista zprotivila. Zas jednou šli rodiče do kina (byl to tehdy jediný zdroj zábavy). No, a po kině se vrátili domů na Pernerovu a já že přespím u babičky. Brácha zřejmě ještě nebyl na světě, takže mi byly asi dva roky. Večer mně babička přezpívala všechny písničky, byla to pohoda a moc jsem si to užívala. Jako poslední mi zazpívala písničku „Čerešničky, čerešničky, čerešně, vy ste sa ně rozsypaly na cestě“... a šlo se spát. Ráno jsem se probudila a nikdo v domě nebyl. Vstala jsem, dveře byly zamčené a babička nikde. Propadla jsem děsné panice a v hlavě se mi propojoval ten báječně užitý večer s touto syrovou skutečností. Ještě nikdy mne nenechali samotnou, a i když jsem si hrávala sama na dvorku, vždycky byl někdo doma a byla jsem v klidu. A najednou taková zrada. Vůbec jsem nevěděla, co mám dělat, a v té největší panice mne nenapadlo nic lepšího než vylézt na stůl, otevřít si okno (nevím, jak se mi to podařilo) a skočit z okna dolů. Ještě štěstí, že to bylo v přízemí, mně to bylo úplně jedno, i kdyby to bylo v patře – prostě jsem vyskočila. Okno bylo poměrně vysoko. Když jsem již dříve zmiňovala, že pod ním měla babička naskládané dřevo, tak to už jsem psala s vědomím, že vím, jak mi tato skutečnost pomohla. Nic se mi nestalo, a když jsem došla k vratkům, vracela se překvapená babička z obchodu a nevěřila svým očím, kde jsem se tam vzala. Myslela si, že stihne nakoupit, než se probudím. Od té doby jsem nemohla písničku „Čerešničky“ ani slyšet. Kdyby mne na to předem upozornila, že odejde, myslím, že bych to vydržela. Nejhorší byla ta nevědomost, proč tam nikdo není.

Když už se po několikáté rozepisuji o kunčičském kině, musím zmínit i jeho neslavný konec. Samozřejmě, že všechna kina to s postupem času a vzrůstajícího vlivu televize nějakým způsobem odnesla, i toto kino dopadlo úplně katastrofálně. Nevím, kdo byl po sametové revoluci jeho vlastníkem, ale vím, že se nikdo o údržbu nestaral, a když jsem procházela kolem, byl to velice smutný pohled. Střecha byla úplně zřícená, dovnitř přšelo a tento stav přetrvával

spousty let. A možná je to tak dodnes. Vedle kina bývala velká budova, ve které se nacházela mimo jiné knihovna. Tam jsem chodívala s maminkou úplně odmala, půjčovali mi lepoprela, a to si kupodivu pamatuji. Asi jsem byla taková zanícená čtenářka, jako je teď vnučka Anežka. Půjčili mi tehdy knihu, kde byla pohádka o princezně na hrášku. Byly tam i obrázky a ty měly pro mne takové kouzlo, že se to nedá ani vypovědět. Byl to pro mne úplný zázrak, jak mně to oslovilo. Dodnes cítím tu atmosféru, jež z knihy vyzařovala. Asi se prostě geny nezaprou. Můj tatínek celý život nejraději četl a jeho rodiče taky.

Pro dokreslení celých Kunciček bych měla zmínit ještě Jubilejní kolonii dolu Zárubek, kde babička bydlela ještě předtím, Osadu míru, hřbitov, kostely... Ale snad se k tomu dostanu později.

Se svolením autorky a jejího syna Mgr. Tomáše Drkuly, který vzpomínky uvedl na svém blogu.

<http://drkula.blogspot.com/2015/12/z-mamincina-deniku-moje-kuncicky.html>

STANISLAV DROZD * 1938

Historie a současnost mého celoživotního koníčka – fotografování

Aneb od analogické fotografie až po digitální

Již ve 14 letech (v roce 1952) jsem ucítil vůni vývojky a ustalovače, tlak prstu na spoušti fotoaparátu a zejména radost z toho, jak se latentní obraz na filmu a fotopapíru mění na skutečný. První film byl dramatický. Kamaráda jsem přesvědčil, že není třeba filmový pás ustalovat, a tak jsme pozorovali na světle jak se nám pěkně vyvolaný mění na temně černý pás. Rady svého otce Stanislava (roč. 1909), který byl výborný fotograf, jsem pak bral vážně. Můj zájem o fotografování se dělil s hrou na housle (později klarinet) a lyžováním. Celý další život mě všechny tři koníčky úspěšně provázely.

Můj první přístroj byl Voigtlander Brilliant. Měl velký zrcadlový hledáček a základní funkce: clonu, čas a zaostřování podle symbolů – portrét, skupina a krajina. Měl rovněž dobrý objektiv. První fotografie byly kontaktní 6x6 cm. Zhotovovaly se v kopírovacím rámečku, který byl umístěn v kopírce vyrobené otcem. Později jsem již fotografie zvětšoval na zvětšovačku Opemus.

Temnou komoru jsem vytvořil ze svého pokoje (koupelnu jsme neměli). Okno jsem zatemnil rámem s černým papírem a osvětlil rubínovou žárovkou, chyběla však tekoucí voda. Pro vyvolávání filmů, svítkových filmů 6x9 i fotografií jsem zprvu používal německou válečnou koncentrovanou vývojku Rodinal s různým ředěním. Později vývojky a ustalovače firmy FOMA.

To byly začátky. Kamarádi měli různé Pionýry, Fokaflexy, Box Tengory a další jednoduché přístroje. Otec v té době měl foták na kinofilm Agfa Karát (12 políček) a na skleněné negativní desky 9x12 cm. K tomu masivní dřevěný stativ. V roce 1956 jsme koupili český přístroj Flexaret 3, s páčkou jako u německého Rolleiflexu. S ním už to byla jiná práce a fotografie dosahovaly výborných kvalit. Po studiu na vítkovické průmyslovce a zejména po dvouleté vojenské prezenční službě jsem pokračoval ve fotografické činnosti. V té době jsem bydlel ve Svinově, kde jsem žil od narození. Na konci roku 1960 jsem se s manželkou přestěhoval do Poruby na třetí obvod. V roce 1962 jsem zakoupil malý přístroj na kinofilm Werra 3 s možností výměnných objektivů a dálkoměrem pro zaostřování. Dalšími přístroji byly Praktica L a PentagonSix s příslušnými objektivy. To už koníček se měnil na „koně“. Nějakou dobu jsem „přesedlal“

na amatérský film v Klubu filmových amatérů Kulturního domu Ostravskokarvinských dolů (OKD) v Porubě (ředitel Jan Sodomka, přítel filmařů), klub vedl Jindra Roháč, později kameraman v ČT. Dva roky jsem klub vedl. Točil na „osmičku“ i „šestnáctku“ a zúčastňoval se místních i národních soutěží. Vše se ale nedalo najednou zvládnout, a tak zvítězilo fotografování. Začala nová kapitola v mém tvůrčím životě. V roce 1966 se v Nové huti Klementa Gottwalda (NHKG) v Ostravě-Kunčicích začal formovat spojováním závodních fotokroužků Fotoklub Domu kultury NHKG Ostrava-Zábřeh. Fotoklub později vstoupil do Svazu českých fotografů (SČF). Měl jsem to štěstí, že jsem byl přítom. Otcem a předním zakladatelem byl Lubomír Čech. Spolu s ním u zrodu stáli pozdější přední fotografové a výtvarníci – Miloš Polášek, Fedor Gabčan, Karel Lasák, Miloslav Třepla, Jiří Podjukl, Bohuslav Šeděnka a další. Fotoklub s výbornými podmínkami v Domu kultury NHKG na náměstí SNP v Ostravě-Zábřehu přitahoval další ostravské autory, zejména mladší generace, a pár let patřil mezi největší v Československu. V něm se pod vlivem zkušených autorů úspěšně rozvíjela má tvůrčí činnost. Zastupoval jsem klub v Městském poradním sboru pro amatérskou fotografii, vedl fotokroužek na učilišti (tam jsem působil jako učitel) a posledních 15 let jsem fotoklub vedl.

Bylo to období výrazných úspěchů a prezentací. S rostoucími zkušenostmi jsem začal spolupracovat ostravským tiskem, odbornými pedagogickými časopisy a podílel jsem se svými fotografiemi na výstavních expozicích. Později mě potěšily úspěchy mých mladých svěřenců, kteří se stali profesionály. Václav Šedý – významný italský fotograf, Standa Dostál – podnikatel a nyní profesionální fotograf, Marek Pospíšil – kameraman a režisér v TV NOE Telepace. Mnozí další mají fotografování jako koníčka. Po zvolení předsedou fotoklubu, kromě tvůrčí činnosti, jsem věnoval dost času organizátorské práci – člen Krajského poradního sboru, Krajský výbor SČF a člen rady DK. Temná komora však neosiřela. Soutěže, výstavy i dokumentování života ve střední škole v Ostravě-Kunčicích, kde jsem pracoval. Změny ve fotografických technikách, zvláště digitalizace, ovlivnily další tvůrčí přístupy a technologie. Místo komory počítač, místo složitých postupů při oranžovém osvětlení tzv. postprodukce, vyžadovaly studium programů pro úpravu fotografií. Dosahuje se výborných technických výtvarných úrovní fotografií, ale možná jim chybí duše. Fotografie dosáhla nebývalého rozmachu, fotografuje už kdekdo. Komerce někdy nahrazuje tvůrčí přístupy, ale i v této složité době existují party fotografických nadšenců, které stále ještě baví scházet se, soutěžit, vystavovat a navazovat na průkopníky tvůrčí fotografie. I mě, ve skoro 84 letech (*1938), fotografie stále drží. Je příjemné potkávat se s přáteli na výstavách, vernisážích, diskutovat a zejména nalézat

zajímavé objekty, někdy velmi prosté, a ty zaznamenávat a předkládat jiným. Posledních pět let zabývám dokumentováním regionálních výstav a vernisáží fotografií i dalších výtvarných technik. Zpracovávám je do prezentací v tzv. PowerPointu (počítačový program). Prezentace je v podstatě fotografická reportáž od pozvánky, přes průběh vernisáže, až po vystavené artefakty. Pokud nejsem přítomen, tak mám vždy dost ochotných přátel, kteří mi fotografie pošlou. Jeden díl obsahuje 3–5 výstav a posílám je kamarádům na víc než 100 e-mailových adres. Prezentace jsou rovněž součástí úložiště Institutu tvůrčí fotografie Slezské univerzity v Opavě a knihovny Galerie výtvarných umění Ostrava. A tak možná zůstanou zachovány pro další generace.

Zahranční uční v bývalé střední škole Ostravě-Kunčicích

Příši v bývalé, protože v roce 2011 zastupitelstvo MS kraje školu zrušilo. Byla to velká škoda. Teoretické vyučování a odborný výcvik mělo k dispozici v té době velmi moderní vyučovací prostředky a dostatek žáků, zejména v technických oborech, kterých je v současné době nedostatek.

Koncem 70. let a v průběhu 80. let přicházeli do Československa zahraniční žáci, zejména z jihovýchodní Asie. I do Středního odborného učiliště hutnického (tehdejší název) v Ostravě-Kunčicích přišli uční z Laosu do mimořádného učebního oboru Svářeč a později chlapci z Vietnamu. V osmdesátých letech to byli ještě žáci z Angoly. Já jsem v té době pracoval ve škole jako metodik praktického vyučování. Předtím jsem učil zámečnický v odborném výcviku. Po roce 1968 mi tato práce nebyla umožněna (neměl jsem politickou důvěru). Pracoval jsem jako technolog a později jako již zmíněný metodik. Po nějaké době jsem začal učit jako externí učitel strojírenských odborných předmětů. Bylo to pár hodin týdně za chybějící učitele.

Právě zahraniční uční byli mojí doménou. Nebylo to jednoduché, ale náročná pedagogická práce mi vyhovovala. Tam jsem si na „vlastní kůži“ ověřoval to, co jsem jako metodik vymyslel. Vietnamští uční byli starší, od 20–30 let. Někteří byli váleční veteráni (válka skončila v roce 1975). Měli za sebou jazykovou přípravu, ale přesto jejich čeština byla problematická. Vznikala mnohá nedorozumění, většinou vždy k oboustranné spokojenosti vyřešena.

Uvedu svoji zkušenost s jedním z nejstarších – ten jazyk český nezládal a ani nepochopil. O pololetí jsem oznamoval známky ze strojírenské technologie. Většinou to byly jedničky a dvojky. Zmíněnému bývalému důstojníkovi jsem oznámil, že jeho znalosti jsou dostatečné – čtyřka. Vstal a řekl mi, že se mnou

není spokojen, ale po vysvětlení bylo zřejmé, že není spokojen se známkou. Na mou otázku, co by vlastně chtěl, odpověděl, lepší známku. Moje reakce byla jednoduchá – pojdte k tabuli, a když budete znát, dám vám třeba jedničku, ale když znát nebudete, měním čtyři na pět. Jeho slova: “Už jsem s vámi spokojen” vše vyřešila. Je třeba říci, že vietnamští žáci byli velice pracovití, snaživí a dovední. Jejich ručně zpracované kovové výrobky byly jako po strojním opracování – přesné a upravené. Všichni výborně absolvovali závěrečné zkoušky a vrátili se domů.

Další kapitolou studia zahraničních žáků byla příprava angolských občanů. Byli o něco málo mladší než Vietnamci a čeština jim byla bližší – všichni ovládali portugalštinu (úřední jazyk). Se zajímavou „informací“ se z Angoly vrátil pracovník vedení NHKG, který se zúčastnil s vládní delegací projednávání pomoci se vzděláváním mládeže. Přijedou prý ti, kteří spadnou z palmy, když se s ní zatřese. To nás vedlo k přípravě elementárních dvouletých učebních plánů bez výučního listu se zámečnickým základem. Po příchodu z jazykové přípravy a seznámením s vyučovacím programem žáci odmítli nastoupit do vzdělávacího procesu – stávkovali. Nelíbila se jim úroveň znalostí a dovedností, které měli získat. Nato jsme zjistili, že všichni mají velmi kvalitní desetileté všeobecné vzdělání a někteří již pracovali. Navíc patřili do významných rodin. Např. mezi nimi byli synové ředitele diamantových dolů, majitele velkého autoservisu, náměstka ministra a další. Raritou byl reprezentant Angoly ve fotbale a kameraman luandské televize. Pak jsme přišli na to, proč se měli jít učit do velmi vzdáleného Československa – pravděpodobně by doma museli nastoupit jako vojáci do občanské války s UNITOU (Uniao Nacional para a Independencia Total de Angola, druhá největší politická strana v Angole). Tady byli ukryti. Změnili jsme učební plány a všichni se úspěšně vyučili zámečnické v řádných učebních oborech s výučním listem. Já jsem ve výuce opět figuroval jako učitel odborných předmětů a rád budu na ně vzpomínat. Někteří pokračovali v maturitním studiu, později na vysokých školách, a dokonce jeden u nás založil rodinu. Po studiu většina z nich zůstala v Evropě.

Mgr. EVA CHUDEJOVÁ *1964

Čtvrt století v socialismu a pak

Jak název příspěvku vypovídá, pokusím se zachytit vzpomínky a události, které mě provázely prvních 25 let života v Československé socialistické republice. Moji rodiče pocházeli z chudé valašské vesničky Nedašov a do Ostravy se přistěhovali v polovině 60. let. Tatínek získal práci ve Vítkovických železárnách Klementa Gottwalda (VŽKG) a s ní mu byl přidělený byt. Spolu se svými třemi sourozenci jsem vyrůstala v křesťanském prostředí. Rodiče se také zajímali o politické dění, pravidelně poslouchali zprávy z tzv. štvavých, režimem zakázaných stanic, rádia Svobodná Evropa, Hlas Ameriky nebo z vatikánského rozhlasu. I když jsem politickou situaci ještě nechápala, vybavují se mi vzpomínky na srpen 68, kdy kolem našeho domu projížděly tanky a obrněné transportéry s ruskými vojáky, maminka plakala, bála se, že bude válka, a my děti plakaly s ní. V Bělském lese byly zřízeny kasárny pro ruské vojáky, kteří se stali součástí našich procházek lesem. V roce 1971 jsem nastoupila do první třídy a začala chodit do hodin náboženství. Od 3. třídy nás začala učit uvědomělá soudružka učitelka, která mě před ostatními spolužáky zesměšňovala a několikrát navštívila rodiče s žádostí, aby mě z náboženství odhlásili, protože jinak mám uzavřenou cestu ke vzdělání.

Ve 4. třídě mi tragicky zemřel tatínek, ale maminka byla statečná a nátlaku soudružky učitelky neustoupila. Díky velkorysosti ředitelky naší ZDS, Maji Chlopčkové (maminky Zdeňka Chlopčíka), jsem získala „nezávadný posudek“ a po úspěšném složení přijímacích zkoušek jsem se dostala na gymnázium v Ostravě-Porubě. Měli jsme výborné profesory, ráda vzpomínám na třídního a češtináře Josefa Kuličku, věřícího a vzdělaného člověka. Vedl nás k lásce k literatuře, autory děлил na ty, které máme znát, ale nesmíme o nich mluvit, protože jsou na seznamu zakázaných autorů, a na ty, o kterých se mluvit smí. I když vládní představitelé podepsali v roce 1976 Helsinskou dohodu, která mimo jiné zaručovala svobodu slova, projevu a vyznání, praxe totalitní společnosti byla jiná. V ČSSR vznikla občanská iniciativa Charta 77, která se dovolávala dodržování tohoto dokumentu. „Desítkám tisíc našich občanů je znemožněno pracovat v jejich oboru jenom proto, že zastávají názory odlišné od názorů oficiálních.“ Omezení svobody vyznání a slova se projevovalo ve všech oblastech společenského a kulturního života.

Vládnoucí komunistická strana ovlivnila i církevní život. V r. 1971 vznikla kolaborantská prorežimní skupina katolických duchovních. Vzdělaní a duchovně vyzrálí kněží byli vězněni nebo jim byl odebrán státní souhlas, který potřebovali

ke své činnosti, a museli vykonávat různé dělnické profese. Vznikla podzemní církev, která nabízela prostor pro vzdělávání a formaci křesťanů.

Během studia na gymnáziu jsem se napojila na podzemní církev a jezdila na „chaloupky“, kde se odehrávala tajná setkávání věřících. Zapojila jsem se do ilegální výuky náboženství dětí rodičů, kteří, aby mohli vykonávat svou profesi, nemohli se ke křesťanství přihlásit veřejně. V Praze jsem se seznámila s chartistickou katolickou rodinou Kaplanových, od kterých jsem pravidelně dostávala samizdatové vydání časopisu Informace o církvi. Po maturitě jsem se hlásila na Speciální pedagogiku, ale nebyla jsem přijata s odůvodněním, že není v zájmu socialistické společnosti, abych ovlivňovala mládež. Po nepřijetí na VŠ jsem pracovala v několika dělnických profesích, např. v inspektorátu bezpečnosti práce, kde jsem využívala cyklostyl k rozmnožování samizdatů. V roce 1986 jsem získala novou, krásnou práci v Knihovně města Ostravy.

Ve všech svých aktivitách jsem pokračovala, se svým budoucím manželem jsme navštěvovali ilegální festivaly undergroundových skupin. Seznámila jsem se s hudební skupinou The Plastic People of the Universe, budoucím prezidentem Václavem Havlem, básníkem I. M. Jirousem a řadou dalších chartistů. Od chartistů jsem dostávala INFOCH (Informace o chartě), VOKNO a exilové časopisy Paternoster, Svědectví, Listy a samizdatovou literaturu zakázaných spisovatelů a básníků. Po svatbě jsme bydleli v půdním bytě, kde jsme organizovali divadelní představení, literární čtení, výstavy a koncerty. Na akce občas přišel někdo neznámý, později se ukázalo, že to byl agent STB. Všimla jsem si, že se dostávám do jejich hledáčku. Na první výslech jsem byla odvezena rovnou z knihovny, z oslav MDŽ. Výslech se odehrával podle osvědčené koncepce dobrého a zlého estébáka. Zlý zastrašoval a vyhrožoval, že bratra může přejet auto, sestra může být vyhozena z VŠ, já mohu být uvězněná. Po výslechu jsem ukončila ilegální výuku náboženství, v knihovně mi byla ukončena pracovní smlouva, ale v prepisování samizdatů a šíření ilegální literatury jsem pokračovala, pořádání půdních akcí zdárně probíhalo. To vyvolávalo nelibost u příslušníků státní moci, během naší nepřítomnosti nám byla provedena domovní prohlídka a několikrát mě agenti STB kontaktovali. Naši přátelé byli ve vazbě nebo věznění. Podepsali jsme prohlášení Několik vět a potom přišel listopad 1989, který přinesl svobodu slova, vyznání, projevu a otevření se novým možnostem. Postupně se nám narodily tři děti. Během mateřské jsem v Olomouci vystudovala Cyrilometodějskou teologickou fakultu Univerzity Palackého v Olomouci. Po mateřské jsem začala pracovat v Diecézní charitě ostravsko-opavské, kde jsme s misionářem Petrem Krenickým organizovali pomoc dětem a seniorům na Zakarpatské Ukrajině. Do knihovny jsem se vrátila v roce 2006, kde pracuji dodnes.

MIROSLAV KOSŇOVSKÝ * 1934

Jak jsem jako student zajiřřoval zboží pro mlékárnu

Přiři o době pŕídělového systému na potravinové lístky (1946-1953). Základem prodeje bylo samozŕejmĕ mléko a výrobky z něho. V té dobĕ jediným dodavatelem mléka byla Centrální mlékárna v Ostravĕ-Pŕívooze, asi ul. Teslova. Je to blízko kŕiřovatky Sokolské a Muglinovské ulice. Jinak kdo zná Pŕívooz, za restaurací U Dlouhých. Jezdil jsem tramvají ě. 2 ke kinu Svoboda a pak řlalap pĕšky, v zimĕ i v létĕ. Mléko bylo jen v jednomsortimentu a známé pod názvem: „odstŕedĕné, pasterizované, nebo taky egalizované“. Kolik % tuku obsahovalo, nevím. Daly se vřak z něho vyrobit tvaroh a syrovátka. Někteŕí nespokojenci kupovali se slovy: „Dejtĕ mi tam tu bledĕmodru vodu.“ Mléko pŕiváželo nákladnĕ auto z Pŕívoozu již pŕed pŕl pátou ráno. Hliníkové konve s mlékem o obsahu 25 l. Postavili je ke vchodu a nalořili pŕázdnĕ konve k odvozu zpĕt. Ty jsme tam stavĕli vřdy veĕer po zavírací dobĕ. Zajímavé je, ře se řádná konev, co pamatuji, neztratila. Konve mĕly na hrdle speciální bajonetový uzávĕr s gumovým těsnĕním. Nĕkdy se musel uzávĕr otevírat kladivem, jak pevnĕ těsnil. Matka zpoĕátku objednávala řest konvĕ dennĕ, pozdĕji to zvyřila na 10 a maximum (asi r. 1948) bylo 15 konvĕ. Pokud vřechno mléko neprodala, tak ho pŕelila do velkého hrnce v kuchyni, nechala zkysnout a ohřála na peci. Pak pŕecedila pŕes dĕtskou plínku, vyřdímalala a hmotu (skoro tvaroh) vyndala do vĕtřší mísy. Prosypala solí, drceným kmínem a ěervenou sladkou paprikou, a tak vznikla pomazánka podobná dneřní „budapeřtské“. Prodávala ji pak bez lístků a levnĕ jako pomazánku na chleba. Kdo chtĕl a mĕl na to, tak si ji mohl vylepřit trochou margarinu nebo másla. Nebo do ní pŕidat najemno nakrájenou cibuli. Dalřími produkty, které jsem tam objednával, byly brynza a tvaroh. Ty byly v malých dřevĕných řkopcích se dvĕma uchy po stranách. Podobné pouřivali baĕovĕ na salařích, ale menří, s obsahem okolo 5 kg. K tomu byly objednávány bílé jogurty v malých skleniĕkách, jakĕ známe i dnes. Skleniĕky byly v dřevĕných pŕenosných vratných bedýnkách po deseti kusech. Brali jsme asi 50 ks na tŕden, pozdĕji i vĕce podle poptávky. Vozilo je malé dodávkové chladící auto obvykle v úterý dopoledne. Vřechno odtamtud se objednávalo písemnĕ na pŕedtiřtĕném tiskopise, dvojmo s pomocí kopírovacího papíru. Na kopii mi u okĕnka v Centrální mlékárnĕ potvrdili pŕířjem a datum dodání. Objednávka musela mít naře razítko a podpis matky. Razítko jsem vozil ve řkolní taře i s poduřkou a podepsat matku pro mĕ byla hraĕka. Podepisoval jsem za ni i vĕci do řkoly.

Jezdil jsem tam nerad, bylo to daleko od zastávky tramvaje a nic od cesty jsem tam nedostal. Způsob placení za dodané výrobky byl proti zaslání měsíční faktury poštovní složenkou. Ta se platila na poště ve Vítkovicích hotově, z tržeb za prodej. Doma tak musela být vždy určitá hotovost k danému dni splatnosti. K tomu jsme měli zavedený speciální platební kalendář, který vymyslel otec Menšík. Byl skoro vyučený úředník s krásným rukopisem a smyslem pro pořádek v evidenci. Po své pracovní době večer zakládal veškerou korespondenci a písemnosti do papírových krabic se štítky. Také vymyslel způsob ukládání ustrížených potravinových lístků dle druhů. Všechny krabice a pořadače měl v malé bílé skříni v předsíni. Nikdo se mu tam nesměl hrabat, dokonce ani matka. Ta však byla přesvědčena, že ona může a někdy dopoledne musí do krabic také něco vložit, takže častokrát byl z toho doma kravál. Ale vše se zase rychle vrátilo do normálu.

V Přívoze měli sídlo další dva dodavatelé. Blízko sebe, na křižovatce Nádražní a Mariánskohorské ulice, proti kinu Svoboda (Odeon). Vlevo byla výrobní síň a sklad vajec. Byla to patrová podlouhlá budova z červených cihel s plochou střechou, na boku s nájezdovou rampou pro nakládku a vykládku výrobků do nákladních aut. Vejce byla dodávána v překližkových bednách, do kterých se vešlo asi 200 vajec na prolisovaných papírových plotech, jaké známe i dnes. Vajíčka byla sice velikostně tříděná, ale často to byla směs všech velikostí. To pak při kontrole v mlékárně byla pohroma pro mou matku. Ona totiž každé vajíčko prosvítala pod lampou, aby zjistila tzv. záprtky – zkažená vejce. A s těmi mě druhý den brzy ráno hnala zpět do Přívozu. Malá vajíčka a záprtky byly častou příčinou reklamací a já jsem to vždy odskákal u matky (brblal jsem, že zase tam musím já) a v Přívoze od pana vedoucího, že co si to zase ta mlékařka vymýšlí. Když reklamaci uznal, tak mi o tom dal potvrzení a snížil počet kusů na příští fakturu.

Se sýry to bylo podobné. Objednávali jsme tvrdý sýr typu Eidam (balený jako červená cihla), který se prodával na váhu krájený. A k tomu hlavně „hubený, tavený“ měkký sýr, balený ve staniolu a dodávaný v papírových krabicích po deseti kusech. A vždy ještě malou bedýnku olomouckých tvarůžek. Tehdy více smrděly než dnes a byly v mlékárně pod velkým skleněným poklopem. Vajíčka a sýry matka objednávala v takové dávce, aby se všechno prodalo během týdne. Jinak by sýry okoraly, tvarůžky změkly a vajíčka mohla zasmrádnout. Objednávky jsem tam vozil každý týden, protože matka měnila objednaná množství podle počasí. V zimě více, v létě méně. Ale zapomněl jsem, že odtamtud jsme brali ještě droždí, dodávané v malých cihličkách. Prodávalo se na váhu, asi tak jedna dávka z 1 Kčs.

S tímto dodavatelem nebyla matka spokojena, ale v Ostravě jiného neměla. Lepší to bylo s tím třetím. To byl malo i velkoobchodník potravinami na protější straně od sýrárny. V přízemí, se vchodem přímo z rohu bloku domů, měl prodejnu a v 1. patře kancelář velkoobchodu. Tam jsem nosil objednávky. Jen jeho jméno si zabožha nemohu vzpomenout. Byl solidní a přesný dodavatel, ale u něho se musela zaplatit při objednávání peněžní záloha. Takže jsem sebou kromě objednávky vozil i peníze. Pokaždé jsem tam dostal nějakou malou dobrotu, nejčastěji oplatek nebo balíček šuměnek. Kupovali jsme od něho margarín (Vitello), kondenzované mléko v plechovkách, umělý med (Kandol), pudingové prášky, vanilinový cukr, prášky do pečiva, jednu sodu (špajzesoda) a také uzenáče, dodávané v bedýnkách z tenkých dřevěných prkének. Pro děti šuměnky, cukrandl a „mejdlička“. Jeden rok nám dodal takový fialový prášek v plechových jakoby pozlacených krabicích (krabice vážila si 2 kg). Bylo to z akce UNRA. Prášek byl strašně kyselý. Prý to byl citron v prášku s vitamíny určený ve válce pro americkou armádu. Moc to na odbyt nešlo ani přes solidní cenu. Tak jsme mu část dodávky vrátili a dvě plechovky jsme si nechali do čaje. Vystačily nám na více než dva roky.

Nejraději jsem objednával cukrovinky – čokoládové a tvrdé „cucací“ bonbony, čokoládu, kakao a oplatky na váhu. Velkoobchod byl v dnešní Kafkově ulici pod nemocnicí Fifejdy. Chodil jsem tam Stodolní ulicí, podchodem kolem zimního stadionu, parčíkem a kousek nahoru. Majitel objednávku přebíral ode mne osobně v prostorách skladu, kde to krásně vonělo čokoládou. Byl vždy dobře naladěný a jako odměnu za dobrý obchod mi otevřel několik plechovek s bonbóny a nechal mě, ať si do malého sáčku vyberu sám, jaké chci. K tomu mi přidal i nějaké čokoládové. Na Chodské šly nejvíce na odbyt medové s obtiskem včely, mandlové furé, barevné atlasky s ořechovou náplní, tvrdé malinové a citronové, karamelové (šťolverky) a hašlerky. Tvrdé bonbony byly dodávány v kulatých plechových krabicích s víkem o obsahu asi 2 kg. Plechovky byly vratné a častým používáním pomačkané. Při naplnění se víko oblepilo lepicí páskou a nahoru se dala nálepka s názvem obsahu a čistou váhou. Čokoládové bonbony byly ve dvou druhích, nugátové a plněné fondánovou barevnou směsí. Baleny byly v papírových krabicích o váze asi 1 kg. V každé krabici byly tři vrstvy nad sebou, každá vrstva měla deset řad čokoládových bonbónů. Řady byly odděleny dlouhými papírky. Prodávaly se na váhu do sáčků. Tehdy byly samozřejmě i lístky na cukr. Ten měl pro rodiče přednost před bonbóny, takže ty byly vzácností a kupovaly se maximálně 1x měsíčně. Nebo výjimečně při návštěvě nedělního kina v doprovodu rodičů. Čokoláda byla v tabulkách zpočátku také z UNRY (tabulky byly menší, ale tlustší), později české značky

Zora nebo Orion. Škoda, že tyto dobroty jsem objednával jen jedenkrát měsíčně. Přestože jsme je prodávali, tak běda, kdybych si nějaký bonbón tajně z obchodu vzal. Matka je měla uložené v pultě s dvířky se zámkem na klíček, a ještě hned vedle šuplíku na peníze a potravinové lístky. I když jsem v mlékárně uklízel a někdy i prodával, tak k těmto dobrotám jsem se dostal jen velmi zřídka. Zato sestra byla vychytralá jako liška a měla trpělivost, takže občas něco tajně uzmula. Holt to ty ženské umí lépe než my, hloupí chlapi.

Další potraviny se již objednávaly ve Vítkovicích. Chleba, rohlíky a housky kajzerky u pekaře Mechla ze Zengrovy ulice. Zpočátku byla nabídka od pekaře blízko kolonie Kairo, z Erbenovy ulice, ale zjistilo se, že tam má brouky – šváby, a tak spolupráce skončila. Rohlíky a kajzerky rozvážel ve velkém koší učeň na kole. Přijížděl těsně po páté hodině ráno, matka nebo otec všechno přepočítali a vysypali do dvou proutěných příhradových košů na zadním pultě. Chleba vozil tovaryš dopoledne koňským povozem asi kolem osmé hodiny. Býval ještě teplý. Později si pořídil pan Mechl malé dodávkové auto Tatra a tím rozvážel již všechno. Objednávky na příští den se dávaly na kus papíru tomu, kdo pečivo nebo chleba přivezl. Platit chodila matka osobně jednou týdně přímo do pekárny. Dostávala také malý bonus tím, že jsme mohli u Mechlů ve dvoře zdarma manglovat (mandlovat) prádlo. Ale klikou jsem musel točit já.

Asi po třech měsících od otevření začala matka prodávat sodovky a sífón. Dodavatelem byly sodovkárna Rusek z Erbenovy ulice. Sodovky (limonády) byly ve skleněných lahvích se zvláštním uzávěrem. Buď červené malinové, nebo žluté citronové. Sífón byl ve velkých třílitrových lahvích s našroubovaným uzávěrem s páčkou a výpustnou trubicí. Při zmáčknutí to stříklo až dva metry daleko. Také zde byly dodávky 1 x týdně koňským povozem, později, asi rok, již nákladním autem. K Ruskovi jsem chodil objednávat dle potřeby asi 1 x týdně. Cestou tam jsem si vždy koupil zmrzlinu v cukrárně. Moc to nebylo! Měl jsem na jeden kopeček vanilkové. Zpočátku to byly 2 Kč, ale s rostoucími cenami až 5 Kč.

Pokud se stalo, že některý druh zboží matka neměla právě skladem a zákazník ho nutně potřeboval, tak neváhala poslat mě nebo sestru (pokud jsme byli po ruce) koupit ho do tržnice Vanhaly nebo k paní Naglikové. Nebo požádala nejbližší děcko na dvoře, aby pro to za malou sladkou odměnu skočilo. Holt kšeft je kšeft a spokojenost zákazníka je nejdůležitější! Po roce 1948 došlo postupně k znárodnování a přejmenovávání firem. Některé i zanikly, ale to by bylo na dlouhé povídání pro jiného znalce té doby a pamětníka. Myslím, že takový dokonce ještě žije.

Ostravská kina

Jako mladí kluci jsme po válce rádi chodili do kina. Těch bylo v Ostravě hodně. Ve větších kinech v centru Ostravy byly lístky vždy asi o jednu třetinu dražší. Byla to hlavně premiérová kina ALFA (Družba), tam jsem viděl svůj druhý barevný film, anglický válečný „Čtyři orlí péra“. Na lístky na tento film se stály dlouhé fronty a vyprodáno bylo na tři dny dopředu. KOSMOS (Vesmír), a ELEKTRA.

Ve Vítkovicích bylo takovým větším kinem REKORD (Mír). Do kina se vstupovalo přes vstupní menší halu na každém boku s prosklenými dveřmi, které měly v horní půlce malé prodejní okénko. Tam se prodávaly lístky, když se v kině nehrálo. V levém okénku to byl předprodej na další dny. V pravém pak bylo otevřeno dopoledne, v den, kdy se hrálo. Širokými létacími dveřmi se odtud vstupovalo do hlavní haly se dvěma pokladnami vpravo a vlevo. Před pokladním okénkem bylo krátké zábradlí z chromovaných trubek, aby se tvořila řádná fronta a lidé se nepředbíhali. V čele haly byl pultový bufet a po stranách dvě šatny. Do hlediště byl vstup levým a pravým širokým zatočeným schodištěm ke dvoukřídlým dveřím s červenými plyšovými závěsy. Asi v první třetině schodiště byly postranní východy ven z kina. Vedle dveří do hlediště pokračovaly nahoru úzké schody do prostor lóže s nejdražšími vstupenkami. Sedadla byla sklopná, z tmavě hnědého dřeva, ale s tenkým tmavě modrým polstrováním. Na bocích byly řady čtyř sedadel až nahoru k lóžím. Střední část se třiceti řadami sedadel byla od bočních sedadel oddělena asi dvoumetrovou uličkou.

Kino MOSKVA na ulici Obránců míru bylo nejbliž mému bydlišti. Bylo to malé kino, mělo asi 16 řad dřevěných sklápěcích sedadel a vzadu oddělené boxy z tmavého dřeva s předním přepažením a čtyřmi polstrovanými židlemi. Box byl ze zadu zakryt od chodbičky červeným plyšovým shrnovacím závěsem. Do lóží si kupovaly vstupenky, kromě dospělých, hlavně zamilované páry. Aby nebyly dvojice rušeny, tak kluci museli koupit čtyři lístky za celou lóži, což při ceně čtyři Kč za lístek byl značný výdaj. Například vstupenka na tancovačku na Kaplanku s hudbou táty Malíka stála tehdy tři Kčs. Ale co by mladý frajer neudělal pro lásku k jedné slečně, které se líbil. No a my ostatní mladí kluci jsme si kupovali lístek do první řady za korunu. V této řadě jsme si mohli natáhnout nohy, což při stejné ceně v druhé řadě již bylo obtížnější. Lístky do třetí až osmé řady stály dvě koruny, pak byla průchozí ulička a za ní devátá až šestnáctá řada za tři koruny. Postupem času se vstupné rok od roku zvyšovalo. Ceny, které zde uvádím, se týkaly asi roku 1949. Pak šly nahoru tak, že při měnové reformě byly nejlavnější lístky za 15 Kčs a nejdražší za 40. Po reformě se snížily v poměru asi 1:5.

Třetím kinem ve Vítkovicích bylo kino CENTRAL (Jas) na Halasově ulici hned za rohem od kina Rekord. Mělo jednu zvláštnost, že hlediště mělo vzadu visutý balkon se čtyřmi řadami sedadel a po bocích úzké galerie po jednom sedadle za sebou. Nejdražší lístky byly na balkon a do posledních čtyř řad v přízemí, nejlevnější na první dvě sedadla vlevo a vpravo na galerii a do první řady v přízemí. Kino mělo v přízemí asi 14 řad s dřevěnými sklápěcími sedadly. Vstupní malá hala měla jen jednu pokladnu, malou šatnu a WC. Na balkon a galerie se chodilo zvláštním bočním schodištěm zleva.

Budova kina byla starší žlutá budova vedle domu, kterému se říkalo „Boží hrob“. Byla v něm dříve kavárna Aujezský, dole byla cukrárna. Měla výrobní zákusků a dortů ve sklepních prostorách. Dvě větší okna odtamtud vedla do uličky, odkud se vycházelo po představení z kina Central. Vždy to tam vonělo po cukroví a vanilce. My, mlsní kluci, jsme do pootevřených oken výrobní strkali hlavu a žadonili o nějaké zbytky. Občas se nám podařilo vyžebrot jen velkou vařechu od vanilkového nebo čokoládového krému. Mohli jsme nabrat něco na prst.

V kině Rekord jsem viděl náš první český barevný film „Jan Roháč z Dubé“. V kině Moskva to byla kreslená americká pohádka „Sněhurka a sedm trpaslíků“. V Centralu byl můj prvním filmem anglický film „Admirál Nelson“. Můj první barevný film však byla ruská pohádka „Kamenný kvítek“, kdy se na lístky stály dlouhé fronty a bylo vždy na několik dnů dopředu vyprodáno. Matka mi lístek sehnala jako odměnu za dobré pololetní vysvědčení. Film, který jsem viděl nejvíce krát, byl ruský válečný film „Ona brání vlast“ a americký „Perutě pomsty“. Oba jsem tehdy viděl osmkrát. Přitom „Perutě pomsty“ v kině Moskva třikrát v jednom dni. Mezi další oblíbené patřily americké filmy z války proti Japonsku s názvy „Dvě děvčátka a námořník“ a „Pět Sullivanů“. Též ruská veselohra „Děti kapitána Granta“ podle románu J. Vernea. A z cirkusového prostředí ruský „Cirkus“ a německý starší film „Tygr Agbar“ v hlavní roli s populárním německým hercem Harry Pieleem.

Co se hraje v kinech, to jsme se dovídali z plakátů vylepených na velkých plakátovacích tabulích. Ve Vítkovicích byla pro nás nejbližší tabule na tramvajové zastávce „Pikovec“ na Zengrově ulici. Další byla u závor, blízko hospody Robíček, na plotě škvárového fotbalového hřiště vítkovického stadionu. Velká tabule byla naproti sportovního pavilonu na Lidické ulici, také u zastávky tramvaje č. 1, v parčíku proti kinu Rekord, nebo z boku prvního domu štítové kolonie na křižovatce Lidické a Halasovy ulice. Jedna byla také na rohu u kolonie „Kairo“ naproti škole na ulici Šalounova. Plakáty vylepoval pan Botek, který měl speciální šlapací trojkolo s velkou dřevěnou bednou vpředu. V ní měl boxy na plakáty, nádobu s tekutým škrobem, rukavice a hadry na utírání rukou.

Na boku vozil škrabku a kartáč na dlouhé tyči. Obdivovali jsme, jaký měl grif na lepení. Strhl nebo seškrábal staré plakáty, plochu natřel škrobem, vzal nový plakát, rozbalil ho, přehnul přes kartáč na tyči a rychlým pohybem přitiskl plakát na natřenou plochu. Druhou rukou v rukavici plakát přidržel za levý horní roh a kartáčem na tyčce dokončil lepení. Pak celý plakát přetřel znovu škrobem. A při tom mu nic nakapalo na zem. Do hadry utřel rukavice, ty si sundal, ruce utřel do další hadry a bylo hotovo. Celé to netrvalo ani minutu. Časově platil program týden, v menších kinech se filmy měnily v úterý a v pátek. Některá kina nehrála v pondělí.

Začátky představení byly v 16.00, v 18.00 a ve 20.00 hodin. Celé představení trvalo asi půldruhé hodiny. Pak se kino vyvětralo a 15 minut před začátkem mohli diváci do hlediště. Na plátně se v té době promítaly různé reklamy a oznámení, co se bude promítat příště. Jako první se promítal filmový týdeník, po něm asi tři minuty mohli do hlediště opozdilci. Někdy se promítal krátký naučný film nebo kreslená groteska. A hned následovalo hlavní promítání.

Z dalších kin poblíž to bylo EDISON v Hrabůvce, kde si pamatuji na českou veselohru „Pancho se žení“. V Zábřehu (tehdy to byl ještě Zábřeh nad Odrou) bylo kino LAŽA (Lípa) v zadním traktu restaurace Dělnický dům. Vedle kina bylo hřiště české házené DTJ Zábřeh n. Odrou. Dnes je tam velká sportovní hala. Na Slezské Ostravě, vlevo za Sýkorovým mostem bylo kino OKO. Budova tam ještě stojí, ale je v ní sídlo nějaké firmy. Dnes se dívám, že kino bylo tak malinké. Biografie byly také v Radvanicích, Michálkovicích, Kunčičkách a ve Svinově, ale názvy jsem již zapomněl. Později byla zřízena další kina. V nové Porubě kino PANORAMA, malé kino PERLA ve věžáku za dnešním krytým bazénem a ve vítkovickém učilišti v Hrabůvce kino VÍTEK. Další kina byla v Mariánských Horách. A to na náměstí kino ADRIA v přízemní cihlové budově restaurace U koule a kino SLAVIA kousek za rohem (dnes je tam prodejna Hodoňanka). V Přívoze byla také dvě kina, na Nádražní ulici ODEON (pak Svoboda a teď vietnamský obchod) a ADRIA naproti hotelu Moravia (dnes je tam sklad).

Kinu jsem zůstal věrný celý život.

JAN KRÁL *1967

Paměti máničky, nyní již bohužel bez vlasů

Narodil jsem se v roce 1967 v ostravských Vítkovicích, na což si již pochopitelně nepamatuji. Mé první vzpomínky z dětství jsou na Porubu. Bydleli jsme s matkou a otcem na Havlíčkově náměstí, to se jmenuje stále stejně. Nedaleko nás, na tehdejší Leninově třídě, dnes Hlavní, bydlela má babička. V Porubě jsem chodil do prvních pěti tříd základní ZDŠ Fučíkova, jak se tehdy jmenovala.

Leninka a italské taškařice

Vždycky, když dnes přijdu do Poruby, dostavují se nostalgické pocity. Za dob mého dětství bývaly všechny ty domy nějak mnohem větší a vyšší... Jsem tedy typickým produktem oněch porubských dvorků, stejně jako spousta mých ostravských vrstevníků. Na Havlíčkově náměstí jsem se naučil jezdit na kole a také chodit do zdejší knihovny. Spousta věcí z té doby je dnes stále na svém místě. Chodilo se na porubské koupaliště, ale také do dnes již neexistujících kin – do Zdaru ve staré Porubě nebo do Dukly na Lenince, tedy správně Leninově třídě. Tam dávali nejružnější italské taškařice typu Šimon a Matouš jedou na Riviéru. Možná, že zajímavější než samotný film, byly kulisy, ve kterých se odehrával. Ta auta, ty restaurace, ta města! Jaký rozdíl oproti normalizační šedi tehdejšího Československa, ve které jsme museli vyrůstat.

Svoji první LP desku jsem si koupil právě na Lenince, v prodejně Supraphonu, dnes je z ní kavárna. Bylo to Schelingerovo Hrr na ně..., jedno ze zásadních alb českého hard rocku vydané v roce 1977. Bylo mi něco přes 10... Do Jisker mě na základní škole ještě dostali, do Pionýra už ne. Podařilo se mi vstupu do mládežnické bolševické organizace vyhnout a pak už jsem všechny další pokusy tohoto typu úspěšně odmítal.

Cizím nápisům ne!

Pamatuji, jak nám ve škole soudružka učitelka na Fučíkově ZDŠ vysvětlovala existenci Charty 77. Evidentně to tehdy dostaly soudružky učitelky příkazem z vyšších míst. A činily se. Že prý jsou u nás lidé, kteří tvrdí, že nesmí psát knihy a malovat obrazy. Ale my žáci, když chodíme ze školy domů, jdeme přeci kolem knihkupectví, kde je spousta knih, kolem Díla (tehdejší prodejny s povoleným uměním), kde přece visí na zdech obrazy... A pak také ta tvrdá

kampaň proti cizím nápisům na oblečení – na příkaz vedení školy, hlásilo se to tenkrát školním rozhlasem, se museli třídně ukázat všichni ti, kteří mají na sobě nějaký cizí nápis – například Rifle. A už nikdy v ničem takovém nesměli do školy přijít. S kapitalistickou cizinou se bojovalo opravdu na všech frontách. A všechna ta zdobená školních oken nápisy VŘSR, lampionové průvody na počest revoluce, nácivky na spartakiády... Když se dnes nad tím člověk zamyslí, co s námi jako s malými dětmi všechno dělali, je mu z toho nevolno.

Šachty a hřebeny z kapes

Od šesté třídy jsem navštěvoval ZŠ Josefa Kotase, dnes ZŠ Bohumínská, ve Slezské Ostravě. Přestěhovali jsme se s rodiči do Muglinova. Slezská to už nebyla žádná Poruba! Začal jsem navštěvovat i byty spolužáků, kde se k mému úžasu ještě topilo uhlím v kamnech. To jsem v Porubě nikde neviděl. Mí spolužáci byli často děti havířů. Těch byla ostatně plná Ostrava, plné tramvaje, trolejbusy a také tribuny na Bazalech, kde jsme jako pubertáci tak rádi chodili v modrobílých šálách sledovat Baník. Začátkem 80. let se zde odehrávala dosud nejslavnější éra klubu. Mistrovské tituly, mezinárodní poháry a domácí neporazitelnost. Pivo ve voskovaných kelímcích i pro neplozetou mládež, slané brambůrky utopené v přepáleném oleji, vstupenky na stání, žádné ponižující šacování ochrankou u vchodu jako dnes.

Všude kolem Bazalů fungovaly šachty. Doly Rudý říjen, Vítězný únor, Petr Bezruč, Zárubek, Petr Cingr. Havíři byli cítit mycím prostředkem Solvina, mívali černé kruhy neumytého uhelného prachu kolem očí, ze zadní kapsy někdy frajersky vyčníval hřeben, někde rudý občanský průkaz. Pracující pili, někteří opravdu hodně. Alkohol jako samozřejmá součást života, hospody jely non stop, piva a kořalky bylo dost pro všechny směny.

Freedom! Freedom!

Ale fungovaly i knihovny. V hudebním oddělení knihovny, která sídlila v místě dnešní radnice obvodu Moravská Ostrava a Přívoz, měli 2 LP z festivalu Woodstock. Chodili jsme tam se spolužáky, desku si nábožně půjčili, dali v posluhárně na gramofon, nasadili sluchátka a z nich zaznělo hlasité Freedom! Freedom! Známý song Richie Havense. Myslím, že kdyby mě v těch letech nabídl bájná zlatá rybka splnění jediného přání, věděl bych okamžitě, jaké přání by to bylo: zažít Woodstock!

A kousek od knihovny, na Tyršově ulici, Tuzex. Vstupovali jsme tam nesměle a jako do chrámu. Džiny Wildcat! Lee Cooper! Samozřejmě jsme na nic neměli,

ale už jenom ta omamující cizokrajná vůně v obchodě naplněném západním zbožím! To se jinde zažít nedalo. Věci ze Západu, žvýkačky, čokolády a podobné věci jsme pořád očuchávali. Voněly jinak, voněly po svobodě. A před Tuzexem stáli veksláci a nabízeli bony. Také jeden z dávných ostravských koloritů. Nijak zvláště neskrývaný černý trh v komunistickém státě. Jeden z mnoha paradoxů těch neveselých časů.

Chodili jsme na koncerty. Nebylo jich moc, ale byly. Ještě pamatuji Jiřího Schelingera v hale Tatra, Janu Kratochvílovou, Katapult nebo Progres 2 v amfiteátru na Černé louce. Stejně tak koncerty CK Vocal v kulturním domě Dolu Hlubina nebo Vladimíra Mišíka. Na koncertech se muselo sedět, kdo chtěl vstát nebo nedej bože tančit, byl okamžitě vyveden. Pořadatelé byli agresivní nekulturní dědci ve starých tesilkách, přesný obraz své doby. Později v Porubě Folkové kolotoče – Nohavica, Streichl, Dobeš, Koubek, Merta, Marsyas... A hlavně nevstupovat do Pionýra, později SSM a nechat růst vlasy, co nejvíce to jde. Životní program byl v polovině osmdesátých let jasný.

Jsou občas i pozitivní záblesky. Režim čas od času nechá vyjít knihám zajímavých autorů. Vycházejí i někteří američtí beatníci – Kerouac, Ferlinghetti, Corso. Je to vzácný úkaz a ve svých knihovnách je mají úplně všichni. A existuje také Kino náročného diváka v někdejší Domě kultury Vítkovic Klementa Gottwalda. I v Ostravě se promítá Bergman, Fellini, Saura. Jsem členem Filmového klubu. Ty filmy vidím pochopitelně všechny. Díky Bohu!

Underground ve špinavém městě

Ve druhé půli 80. let se nořím do undergroundu. Zásadní máničkovské hospody jsou v Ostravě v centru Na společenstvu a v Pustkovci U mámy. Tramvaj číslo 5 se jezdí na Hotelík na konečnou do Kyjovic, někde tam na kytaru drnká mladičkový Radek Pastrňák doprovázený Richardem Kroczkem. Za pár let se proslaví se svými Buty.

Pokud jde o majetkové poměry, pak pivo platí ten, kdo má zrovna po výplatě nebo kdo bral alespoň zálohu. Kdo je momentálně na mizině, zaplatí za ostatní příště. Poměrně jednoduchý, přehledný a funkční systém. U mámy je výčepník, kterému se říká Doktor. „Narazím vám desítku, ať se máte dobře,“ směje se za pípou na mladévlasáče. Desítky je za korunu sedmdesát halířů, dvanáctka za dvě koruny osmdesát. A to už je, panečku, rozdíl.

Město je špinavé, šedé a plné rudých hvězd a nápisů typu Leninskou cestou vpřed! Oficiální produkce v televizi a rádiích je nesnesitelná, jiné kulturní instituce na tom nejsou o nic lépe. V divadle se hrají hry hlavního sovětského

okupanta Iljiče Brežněva, na repertoár se dostává i muzikál Anna Proletářka. Vše nasvědčuje tomu, že v čem jsme se narodili, v tom také umřeme. „Se Sovětským svazem na věčné časy!“ hlásají tehdejší ideologické floskule na zdech. Na šachtách v noci svítí rudé pěticípé hvězdy jako zpráva o tom, že plní plán. Z Vítkovických železáren Klementa Gottwalda a z Nové huti Klementa Gottwalda se dnem i nocí valí tuny prachu a dýmu. Železo a ocel se rodí v obrovských množstvích.

Černé důchodky a bílé číny

Máničky chodí nejčastěji v zelených mantlech – kabátech s kapucí a kapsami. V zimě jsou oblíbené levné černé filcové boty, důchodky. Ty se v obchodech koupit dají. V ostatních nezimních měsících jsou nejlepší bíločervené kotníkové tenisky zvané číny. Ty se musí sakra shánět, jako, kromě černých důchodek, v socialismu snad všechno. Kalhoty jsou samozřejmě rifle, což vyžaduje většinou odjet pro ně do Budapešti, nebo uplatit nějakého vexláka.

Přestože bolševici nazývají Ostravu ocelovým srdcem republiky a vyzdvihují ji do svých rudých nebes, nejsou do ní schopni postavit ani pořádnou cestu. Směrem od Olomouce se nedaleko Mošnova jede kus ještě po panelovce, kterou pokryje asphalt až někdy v porevolučních 90. letech. Vlaky mezi Ostravou a Prahou bývají přečpané a většinou smrdí. Lístek na rychlík do hlavního města vyjde na 69 korun. Snažím se z města jezdit co nejčastěji na různé undergroundové akce. Druhá kultura, termín, který geniálně stvořil Ivan Martin Jirous, bují v Praze, Brně i Olomouci... Především si nic nezadat s režimem a žít si po svém. Tajné koncerty, výstavy, setkání. Někdy jejich účastníky policie pozatýká a rozpráší, jindy ne.

V roce 1986 jsem v souvislosti s undergroundem poprvé u výslechu Státní bezpečnosti, pak už se vídáme se soudruhy prakticky pořád až do listopadu 1989. Po Palachově týdnu jsem trestně stíhán kvůli peticím požadujícím svobodu pro československé politické vězně. Jeden z paragrafů obžaloby zní obzvlášť skvěle: útok na státní orgán.

Ukradnete Hrabala?

To už nějaký čas bydlím ve svém prvním bytě v Kunčičkách, okrajové ostravské dělnické čtvrti. Byty v místních koloniích zde obývají většinou havířské vdovy, v Ostravě se muži vysokého věku často nedožívají. Šachty a ocelárny si vybírají svou daň. Vzhledem k tomu, co přijde za pár let, jsou Kunčičky vlastně ještě

idylickou periferií. Vdovy pečují o zahrádky kolem domů a pečlivě hlídají, jestli někdo na chodník nevyhodí vajgla. Až později, v 90. letech, se z této oblasti kvůli tragickému způsobu privatizace Ostravsko-karvinských dolů stane vyloučená lokalita, kde se není radno zdržovat. Všechny zdejší bytové domy se jako majetek OKD v této privatizaci svezou. To by vdovy nevěřily...

Z dnešního pohledu jsme tehdy žili na úplně jiné planetě. Když píšu tohle vyprávění pro Knihovnu města Ostravy, vzpomínám na debaty, které jsme tenkrát na téma knihoven vedli v souvislosti s morálkou. Hlavní otázka zní: když člověk v knihovně objeví zajímavou knihu polozakázaného autora, například takového Hrabala z 60. let, má ji nahlásit jako ztracenou, tedy v podstatě ukrást a půjčovat ji dál v okruhu svých známých? Anebo ji vzorně vrátit a riskovat tím, že knihu bolševik vyřadí z oběhu a už si ji nikdy nikdo nepřečte? Jinými slovy, je morální krást pro dobro věci? To je téma na diskuzi, která bezesporu vyžaduje nejedno pivo.

Zázrak

Na emigraci v těch časech člověk myslel denně. A spousta přátel se rozhodla pro. Mladí muži, ještě před válkou, kupovali lyžařské zájezdy do Jugoslávie, i když nikdy předtím nestáli na lyžích. Ti, které bolševik nepustil ani do Jugoslávie, dobrodružně přecházeli Rumunsko-jugoslávská pohoří. Všichni žádali o politický azyl na ambasádách v Bělehradě. A utíkaly i holky. „Všude dobře, tak co doma?“ Dostal jste pohled s tímto textem od kamarádky zcela nečekaně ze západoněmeckého Mnichova a vše bylo hned jasné. Také některé dopisy z utečeneckých táborů mi kupodivu tehdejší pošta doručila a já je mám dodnes schované. Mysleli jsme si, že se už nikdy nevidíme. Jak také? Byl jsem přesvědčeným skeptikem. Nedokázal jsem si představit, že bychom se někdy dožili svobody. Možná, že velký podíl na té skepsi má i Ostrava.

V Kulturním měsíčníku, časopise o kultuře vydávaném oficiálními orgány tohoto bolševického města, se objevují básně s verši jako: „I po těch krysách něco zůstane, jen po vás nic, pane Reagane.“ Když v něčem takovém žijete celý život, máte k nadějím na svobodu asi stejně tak daleko, jako měl vojevůdce Jan Žižka k iPhone.

Ovšem, moje generace měla to štěstí, že se během jejího života stal zázrak. Na periferii v Kunčičkách jsem se tak k mému velkému a vlastně stále trvajícím překvapení dočkal Listopadu 1989. A začal úplně nový příběh a úplně jiný život.

JOSEF LUŇÁČEK * 1936

Když železo ještě teklo

Co spadlo na konci války při bombardování Ostravy do plynojemu?

Můj první vedoucí a skvělý učitel, Jenda Lipovský, mi vyprávěl, co se stalo za války dne 20. února 1945 s provozováním plynojemu při ohlášeném spojeneckém leteckém náletu. Nebylo to vůbec jednoduché. Vysoké pece musely být včas utlumené, neprodukovaly žádný plyn, strusku, ani železo. Plynojem byl odstaven, pokud možno v horní poloze plováku, tedy naplněný. Veškerá spotřeba plynu byla zastavena, světla v halách a na odlévárnách zhasnuta, tekutá struska se nesměla vylévat. To vše proto, aby letadla nebyla upozorňována na přesné umístění vysokých pecí. Lidé odešli do krytů. Jen nejdůležitější profese zůstaly na pracovištích. Začaly padat a vybuchovat bomby. Bylo veliké štěstí, že Američané netrefili žádný důležitý provozní objekt, avšak trefili protiletecký kryt na struskárně a v něm zahynula řada ukrytých zaměstnanců.

Nálet skončil a lidé se pomalu vraceli na svá pracoviště. Ale co to? Plovák plynojemu samovolně trvale klesal. Plynový dispečer rychle obvolával telefonicky všechna odběrová místa, aby zjistil „černého odběratele“. Ale bez úspěchu, všichni ukázněně zastavili odběr plynu. Plovák stále pomalu klesal a nebezpečí, že se plynojem vyprázdní, tlak klesne v plynové síti na nulu a chladnoucí potrubí začne přisávat vzduch, bylo stále větší a větší. Směs plynu a vzduchu v uzavřeném prostoru plynového potrubí vždy hrozila výbuchem. Na výbuch stačila malá jiskřička. Plynový dispečer neztratil duchapřítomnost a volal plynového technika a údržbáře ke kontrole potrubí. To bylo v pořádku. Tak se běželo na plynojem zkontrolovat stále klesající plovák. Byl nejvyšší čas. Plovák skoro dole, závaží nahoře. Stále nebyla známá příčina. Rychle všichni vyběhli po schodech na první plošinu a ejhle, ve vrchní části plováku v plechu byla okrouhlá díra o průměru cca 30 cm a z ní fičel vysokopecní plyn do ovzduší. Rozhodnutí muselo přijít okamžitě, bez průtahů a diskuzí. Vyžadovala si to kritická situace. Kontroloři si sundali vlastní prošívané kabáty (bylo chladno), zkontrolovali směr větru a po jeho směru se přiblížili opatrně k otvoru. Otvor byl čistý, bez nějakých cizích předmětů, jen okraje plechového pláště byly jako otrhané, prohnuté dolů, do plynojemu. Bylo jasné, že do plynojemu něco při náletu spadlo a prorazilo vrchní část pláště. Co to bylo, nikdo nevěděl. Byla

to bomba, nevybuchlý protiletecký šrapnel nebo část zasaženého letadla? Na úvahy nebyl čas. Prošívaným kabátem ucpali otvor, tím zamezili hlavnímu úniku plynu a zastavili klesání plynojemu. Kabát zatížili přineseným kusem plechu a rychle rozhodli, co udělat dále, aby plynojem mohl provozovat.

Jedna skupina údržbářů běžela pro „dýchací aparát“ (přístroj, který umožnil pracovat v prostředí zamořeném plynem), nasadila si je a k otvoru připravila kabely svařovacího agregátu. Druhá parta běžela do dílny a připravila z potrubí o průměru 500 mm krátký nástavec s přírubou a utěsněným víkem. Tuto součást vynesli na plynojem k otvoru, odšroubovali víko, aby plyn mohl unikat a hořet. Nasadili nátrubek přes otvor a okraje přivařili k plechu plynojemu. Při svařování se unikající plyn vznítil, ale jeho spalování v otevřeném prostoru nikomu nevadilo, jen bylo třeba dávat pozor na popálení. Po svaření celého obvodu nátrubku zpětně nasadili těsnění a víko přitáhli šrouby. Bylo po úniku plynu, vysoké pece mohly pomalu obnovit provoz a plynojem doplnit na bezpečný objem. Celá akce byla za 2 hodiny hotova. Akce na olympijskou zlatou! Ale co skutečně leží ve vodě a bahně na dně plynojemu, to tenkrát nikdo nevěděl a nedověděl se to dlouhých osmadvacet let.

Až při opravě po havárii plováku v roce 1970 jsme se rozhodli cizí předmět ze dna plynojemu odstranit. Proč? Protože nám policejní pyrotechnici řekli: „Pokud je v plynojemu letecká puma z náletu dne 20. 2. 1945, je velká pravděpodobnost, že trvalé drobné otřesy a chvění dna ji dříve nebo později odpálí.“ To sdělení nás pořádně vyděsilo. Výbuch by rozmetl plynojem, voda by zničila celé okolí pecí a hořící plyn by zkázu dokonal. Takže rozhodnuto. Předmět (na 80 % puma) musí ven. Plynojem se po pečlivých přípravách odstavil, údržbáři do něj vypálili otvor. Dobře instruováni vybraní pracovníci si navlékli nepromokavé rybářské obleky, vzali lopaty a šli opatrně hledat cizí předmět. Hledali pod průlezem, kde do plynojemu tajemný předmět spadl. Tam nic nebylo. Hledali dále a dále, až, HURÁ, našli. Byl to válcový předmět, teď už s jistotou BOMBA. Následoval okamžitý telefonát na pyrotechniku a organizování bezpečnosti převozu ze závodu na střeliště. Zastavený provoz na silnici, evakuace zaměstnanců a další opatření nebyla zbytečná, protože 120 kg vážící letecká puma byla aktivní. Všichni v závodě si oddechli a Láda, který bombu v bahně nohou vyšmátral, dostal mimořádnou odměnu 200 korun, což bylo tenkrát normální.

Jak jsme později zjišťovali, byl náš plynojem jediný, který „přežil“ plný zásah letecké bomby. Kdyby bomba vybuchla, tak rozměr katastrofy by byl obrovský: úplně zničený plynojem, 50 000 m³ vody by zaplavilo a „spláchno“ okolí, plynočistírnu, kolejiště, 6. ústřednu i plynovody. Hořící plyn by spálil vše hořlavé

do okruhu minimálně 50 m jako elektrické vedení apod. Vysoké pece by byly odříznuty od energií a výroba surového železa by skončila. A stačilo jen, aby bomba spadla o pár centimetrů na jihovýchod a narazila na ocelovou nosnou konstrukci plováku plynojemu. Tento náraz by určitě rozbušku na přední části bomby uvedl do činnosti. Ale štěstí stálo na naší straně, tenký plech plováku a náraz na vodní hladinu byl na expozici rozbušky nedostatečný. UF, TO BYLA KLIKA! Škoda, že v dnešním GONGU není místo, kde letecká puma proletěla střechou plováku označeno, a tak by mohla být tato unikátní událost zdokumentována. Škoda, že při plánování rekonstrukce plynojemu na „Gong“ nebyli přizvaní pamětníci.

Odpich surového železa

Odpich znamená pravidelné vypouštění tekutého surového železa ze spodní části (nístěje) vysoké pece. Takových odpichů se dělalo 8 až 10 za 24 hod.

Odpich je obřad, rituál, který má své postupy a pravidla.

Odpich je dílčí inventura práce nejen vysokopecářů, ale i všech předcházejících profesí a technologií. At je to těžba vhodných železných rud, vápence a jejich úprava, doprava, homogenizace, aglomerování, odtřídění drobných podílů a jejich využití anebo kvalita uhlí na výrobu koksu. To vše a mnoho dalších postupů je třeba vyhodnocovat, než mohou vysokopecáři určit a realizovat správný způsob a postup sypání surovin do pece. A co navíc, pecáři musí předvídat a sledovat řadu dalších ukazatelů, protože každý technologický zásah na sazebně (vstupní, násypné zařízení do vysoké pece) se projeví až při odpichu za 8 hodin.

Vlastní odpich začne vypouštěním horní strusky, kdy se sníží hladina nahromaděných tekutých produktů v peci. Pak první tavič provádí kontrolu připravenosti. Obejde pec na pecní plošině a zkontroluje chlazení výfucen a jejich čistotu. Dále pak naplnění ucpávačky ucpávací hmotou a správnost provedení odlučovače železa a spodní strusky, zkontroluje trasy tekutého železa a strusky tzv. „ryn“ a jejich vysušení. Důležité je správné postavení „veronik“ (pojízdných mísičů) a struskových pánví, aby železo a struska netekly do kolejiště. Podívá se na hodiny a společně s osádkou nasadí nový vrták do vrtačky odpichu. Hrot vrtáku umístí přesně na odpichový otvor a spustí elektromotor. Osádky tlačí vrtačku do otvoru a tím začíná vlastní odpich. Je třeba vrtat aspoň 1,5 m přes ztvrdlou ucpávací hmotu z předcházejícího odpichu. Délka odpichového otvoru se musí udržovat dostatečná, aby byla jistota, že surové železo nezačne samovolně vytékat z pece do kolejiště.

Po několika minutách vrtání se objeví malý pramínek surového železa, to je znamení, že otvor je provrtán a vrták se musí vytáhnout. Tok surového železa sílí, železový žlab se pomalu plní a hladina stoupá. Železo pak přes sifonový odlučovač vytéká a je směřováno žlaby do veroniky. Tavič odebere vzorky železa pro chemickou laboratoř. Při každém odpichu je povrch žhavého tekutého železa trochu jiný a zkušený tavičí a mistři s vysokou přesností určují jeho chemické složení a teplotu. Na základě odhadu je možné provést korekční zákrok až o půl hodiny dříve, než se tavič doví přesnou analýzu z laboratoře. Železo stále teče, ale už se objevuje také struska, která plave na povrchu a musí se usměrnit na opačnou stranu než železo do struskových pánví.

Teď musí pracovat naplno odlučovač. Strusku nechceme v železe a železo ve strusce. Při smíchání vždycky vzniknou ztráty.

Pec se pomalu vyprazdňuje, strusky a železa ubývá. Když hladina v peci klesne natolik, že žhavý plyn se prodírá odpichovým otvorem ven, odpich končí. Ale závěr je hodně efektivní. Plyn s sebou strhává kapičky žhavého železa, ty na vzduchu hoří a vytvářejí nádherný ohňostroj, který je až 15 m dlouhý. To je něco pro exkurze a filmaře. Když přišla nějaká vzácná návštěva a chtěla vidět odpich, tak jsem předem telefonoval na pec: „Zdeno, odpich na čas a závěr pořádně „vyřkat“, ať návštěva něco vidí“. Ohňostroj se většinou povedl. Říkám většinou, protože i u odpichu se mohlo přihodit něco nepřijemného.

Jídlo – stravování

Stejně jako v každém pořádném závodě byl i na vysokých pecích vyčleněn čas i prostor na jídlo a stravování. Avšak na každém pracovišti „krmení“ probíhalo trochu odlišně. Osádky vysokých pecí svačily po 10. hod., po odpichu, přímo u vysoké pece v tzv. „odpočívárně“, kde měly stůl, lavice a později i teplou a studenou vodu na umytí. Obdobně jídlo a odpočinek probíhaly na licích strojích a struskárně. Energetická pracoviště (čerpací stanice, plynochistírny, dmyhadla) neměla určenou dobu na jídlo, ale provoz musel plynule běžet. Mazači svačili, až se vrátili z dopolední obchůzky a měli první polovinu práce hotovou. Úředníci neměli dobu stanovenou. Kávu si vařili skoro všichni. Oblíbený papírový pytlíček s mletou kávou stál 1,10 korun.

Někteří zaměstnanci si nosili jídlo z domova. Bylo to mnohem lacinější než denně kupovat svačinky v kantýně. Každé pondělí jsem mohl při obchůzce pracovišť pozorovat, co která rodina vařila v neděli, protože se dojídaly zbytky a s řízkem se nikdo netajil. Ale stejně většina pracovníků si svačinu nebo oběd kupovala v kantýně, případně v závodní jídelně.

Kantýna byla pro mnoho zaměstnanců místo k nasycení a také k drbům. Zde se

dalo vyzozorovat, jak je kdo vytížený v práci, nebo s kým je kamarád. Vonělo to tam pivem, pečenými rybami, teplou polévkou, kávou nebo uzeninami. Ty byly se sýrem a pečivem hlavními stravovacími položkami. Ale nechodili sem všichni. Osádkám vysokých pecí (kteří se mimo pec nesměli zdržovat) nosily jídlo tzv. svačinářky. Slečna nebo paní svačinářka přišla ráno za osádkou pecí a každý si řekl, co si přeje donést z kantýny a dal příslušný peníz. Kantýna byla do devíti hodin otevřená jen pro svačinářky, které pak s kabelami s nákupem spěchaly do odpočíváren, položily jídlo na stůl a vrátily každému drobné.

V závodě fungovala kromě kantýny i závodní jídelna. Ta vydávala zakoupené a den dopředu objednané teplé obědy od 12.30 hod. Tuto podnikovou službu využívali hlavně pracovníci denních směn. V posledním období se teplá jídla začala vozit i pro odpolední směny. Stravování také procházelo vývojem a zlepšováním dostupnosti a výběru jídel, i když zelenina, ovoce a další dnes doporučovaný sortiment byl jen přáním.

Obědy v závodní jídelně nebyly drahé, protože na každý oběd připlácel podnik. Občas se stávalo, že družební JZD Hustopeče n. B., které chovalo krůty, nabídlo závodu k prodeji oškubané krůty. To byl shon, protože čerstvé krůty v obchodech nebyly. Na dílenském výboru ROH se zájemci hlásili. Složili zálohu a v určený den čekali, až přijede nákladák. Doma pak bylo „posvícení“. Lidé byli rádi, že pro ně závod něco mimořádného udělal.

V této kapitole se nemohu nezmínit o jedné raritě, která se také občas udála. Tajně, aby se nikdo nic nedověděl, ale ve skutečnosti o tom věděli všichni. Bylo to tak. Na každodenní obchůzce provozu jsem se jednou opozdil, přišel jsem na vysoké pece až po prvních odpisích.

Projdu přes jedničku (první vysoká pec) a po rudném mostě se dostanu na spojené odlévárny pecí č. 4 a č. 6. Vkročím na spojovací lávku a ucítíl jsem neznámou, ale libou vůni. Tady někdo něco peče. A je to maso. Mrknu na odlévárnu, a opravdu, v pískovém odtokovém železovém žlábků je hromada písku, která tam normálně nebývá. Po odpichu je písek žhavý a jakoby připravený na tepelnou úpravu pokrmů. Podobně, jak to vídáme ve filmech o domorodcích, kteří si upravují maso zabalené do banánových listů a ložených do jámy s horkými kameny. U nás horké kameny nahradil žhavý písek a banánové listy silnější hliníková folie, která se používá na obalení tepelné izolace parního potrubí. Vše byla domácí hutní provenience.

Jdu za osádkou do odpočívárny a ptám se: „Chlapi, co to tam kuchtíte, voní to až na vrátnici.“ „Ale šéfe, to Franta přinesl v pajcu naloženého králíka. Dali jsme ho do folie a do ryny a horkého písku, je úplně čistý. Přijď za 20 minut a můžeš kousek ochutnat.“ Nedalo mi to a za 20 minut se vracím. V odpočívárně

na čistém talíři už leží do zlatova upečený králík. A jak chutnal! Ale dodnes jsem přesvědčený, že ta pečínka uměla kdysi perfektně štěkat, jenom měl smůlu, že se zatoulal na vysoké pece.

1. máj v závodě

První máj byl v našem závodě vždycky mimořádný den, na který se většina zaměstnanců dlouho předem připravovala. Nebylo to proto, že bychom se těšili na obrovský průvod městem, nesli transparenty a vyvolávali budovatelská hesla, to v žádném případě. Ten den byl prostě svátek i pro nepřetržité provozy, kde se stále vyráběl aglomerát, tlačil koks i tavilo surové železo. Sváteční atmosféra ovládla všechny, protože za brány závodu mohli jít všichni zájemci, a hlavně rodinní příslušníci s dětmi. Prostě půlden otevřených dveří.

Několik měsíců předem se sešla určená skupina pracovníků, aby navrhla, co by se mělo udělat, vylepšit a zařídit k prvnímu máji. Byli to zkušení lidé, kteří znali závod, potřeby výroby a možnosti úprav. Vždycky vycházeli ze zkušeností minulých prvních májů.

Nejdříve se určila trasa pro návštěvy. Musela být bezpečná, zajímavá i poučná, a hlavně měla ukázat, kde a v jakém prostředí pracují tátové, manželé a kamarádi. Každé pracoviště se chtělo ukázat v co nejlepším světle, proto se uklízelo, odvážel se přebytečný materiál, prach a šrot, bílily se stěny a čistily okna i dveře. Nefunkční prvky se opravovaly, chodníky vyrovnávaly. Nebezpečné prostory byly výrazně označeny zákazem vstupu. Zvláště rodiče s dětmi byli upozorňováni na bezpečnost.

Výrobní agregáty byly pečlivě zkontrolovány a také připraveny na přechodné omezení intenzity výroby, aby nečekaně nedošlo k nějaké poruše a k možnému ohrožení návštěvníků.

V měsících březnu a dubnu komise prováděla kontroly postupu plánovaných prací, hlavně pořádku a oprav. Když něco vážlo, tak následovala mimořádná opatření. Byla objednaná kapela, určeno místo pro plnění a výdej balónků pro děti. Také se povinně připravovaly transparenty a vlajky do průvodu.

Týden před prvním májem jezdil nepřetržitě zametací vůz a čistil cesty a chodníky. Travnaté plochy byly dosévány a brigádnicky vyčištěny od odpadků. Zaměstnanci si vyzvedli ze skladu čisté pracovní oblečení, anebo si čisté oblečení donesli z domova. V noci před prvním májem se vyvěšovaly vlajky a nákladní auta s vytěženou struskou přestala jezdit a znečistovat hlavní cestu v závodě.

Na prvního máje začala od 6.00 u vstupu do závodu vyhrávat kapela a vítat návštěvníky. Děti dostávaly balónky, vlaječky a mávátko. Exkurze po ukližených

cestách se rozběhly naplno. Návštěvníci ve svátečním oblečení spěchali za známými na jejich „vyfešákováná“ pracoviště. Závodní rozhlas vítal jednotlivé návštěvníky, vysílal organizační pokyny, upozorňoval na bezpečnost a doplňoval kapelu. Když svítilo sluníčko, vlajky se míhaly ve větru a všude byl sváteční pořádek a čistota. Závod byl plný návštěvníků a opravdu se měl čím pochlubit. V 10.00 hod končily exkurze a začala méně příjemná část oslav. Tou byl slavnostní průvod městem. Určení nosiči vlajek a transparentů si vyzvedli své „nádobíčko“, seřadili se u brány a čekali na povel z podniku, aby vyšli ze závodu. Za nimi šli zaměstnanci a vedení. Tam se muselo už přesvědčovat, aby se lidé průvodu zúčastnili. To bylo hodnotící kritérium. Ze závodu vyšlo vždycky dost lidí, ale před tribuny ve městě jich došla asi třetina. Závěry z malé účasti se většinou nedělaly.

Po odchodu průvodu ze závodu se výrobní situace upravila na plánované parametry, vlajky se stáhly, ale pořádek a čistota zůstaly. Myslím si, že akce k prvnímu máji měly mimořádně kladný dopad na chod celého závodu, protože většina zaměstnanců ráda a lépe pracovala v čistotě. Výrazně lépe byly dodržovány technologické postupy a také prestiž závodu vůči návštěvám (hlavně cizincům) mimořádně stoupla. Znalí cizinci se většinou při návštěvách divili, že takový pořádek a čistotu lze v těžkém hutním provozu vůbec zajistit. Na příznivé hodnocení jsme byli všichni v závodě pyšní.

21. srpen 1968 na závodě

Na ten den nelze zapomenout. 20. srpna odpoledne jsme odcházeli z práce s pocitem, že je skoro všechno v pořádku, i když v provozu úplně všechno v pořádku není nikdy. Pece vypouštěly surové železo podle harmonogramu, poruchy žádné, surovin dostatek a závodní doprava jezdila „načas“. Provozní klid. Těším se na večer strávený doma s rodinou a s návštěvou z jižní Moravy. V noci, spíše nad ránem, mi drnčí na nočním stolku telefon. To nevěstilo nikdy nic dobrého. „Asi nějaká vážná porucha,“ říkám si v polospánku. Zvedám sluchátko a slyším nervózní hlas dispečera: „Josefe, je zle. Před bránou stojí tank a další jedou okolo, pusť si zprávy a uslyšíš, co se děje. Jsme obsazováni Rusáky. Přijed co nejdříve do závodu. Snad se tady nějak dostaneš. Obvolávám všechny vedoucí. Nashle.“

V momentě jsme všichni vzhůru, já se oblékám a rodinná návštěva i manželka uvažují, co dále. Jen roční syn Zbyněk klidně spí. Po krátké rodinné poradě je rozhodnuto. Návštěva pojedou domů na jižní Moravu. Zbyňka zavezeme k paní, která jej vždy dopoledne hlídá. Manželka musí ráno do práce do mzdové

kanceláře, aby připravila lidem v závodě výplatu. Já pádím do garáže pro auto a jedu rychle do závodu. Nervozita z neznámého rychle narůstá.

Cestou si vybavuji povídání mého prvního šéfa Jendy o tom, jak organizovali vysoké pece, když přišli Němci obsadit Ostravu. Je to zajímavá paralela.

Před závodem stojí ruský tank a míří na vstupní bránu. Dovnitř vstupuji jako vždycky a běžím na dispečink zhodnotit situaci. Oba dispečeri hlásí: „Prozatím všechno jede.“ Zhluboka si oddechnu a říkám plynovému dispečerovi: „Drž bečku (plovák plynojemu) nahoře.“ To znamená plný plynojem. Mezitím se schází skoro celé vedení závodu, aby rozhodlo, co dál. Válečné poznatky z roku 1939 se začaly uplatňovat a první rozkazy byly vyřčeny.

Za prvé: zajistit, aby všechny agregáty měly svou obsluhu, pro případ, že by se lidé z domovů nedostali do práce a nemohli vystřídat současné osádky. Pro lidi, kteří nemají vystřídání a musí zůstat u strojů, je nutné zajistit v kantýně jídlo a pití.

Za druhé: částečně omezit intenzitu výroby pecí, aby nevznikaly zbytečné poruchy, které by se těžko odstraňovaly.

Za třetí: získat informace o fungování dopravy a její výhled (pokud možno). Dodržovat harmonogram odpichů.

Za čtvrté: zkontrolovat a doplnit všechny zásobníky koksu, aglomerátu a vápence a zjistit stav ve výrobě, a hlavně v dodávkách těchto materiálů.

Za páté: Zajistit rozpis mimořádných služeb vedoucích na všech střediscích a provozech. Závodní mimořádná služba bude pracovat na dispečinku a informovat podnikové vedení.

Žádná politika, výroba měla přednost. Tíživá situace se projevila příznivě na všech lidech v závodě. Povinnosti a úkoly, i mimořádné, byly plněny přesně a včas. Lidé si vycházeli vstříc, nikdo nebručel a nenadával. Stáli jsme při sobě, protože nikdo nevěděl, co bude dál. Pojede závod? Budeme chodit do práce? Nebude se zatýkat? To nikdo nevěděl.

Většina vedoucích byla v závodě a sledovali vývoj „internacionální pomoci“. Poslouchali jsme zprávy z rozhlasu, ale ty se týkaly hlavně Prahy. Z Ostravy skoro nic. Tak jsme dělali to, co jsme uměli nejlépe: vyrábět surové železo a zajišťovat plyn pro chod podniku.

Střídání směn proběhlo dobře, na odpolední směnu přišli všichni pracovníci. Agregáty byly obsazeny, doprava fungovala. Vedení rozhodlo, že někteří vedoucí si půjdou v 18 hod. domů odpočinout a nastoupí zítra v 6.00 hod. ráno do práce. Bylo nutné zajišťovat kontinuitu řízení výroby a být připraven na mimořádné události.

Také střídání z odpolední na noční směnu proběhlo bez problémů, výroba běžela a přísun surovin fungoval.

Příští den ráno vedení zhodnotilo situaci, omezilo mimořádné služby s cílem stabilizovat výrobu a předejít poruchám.

První šok přešel a všichni začali uvažovat, co bude dál, jaké bude zásobování základními potravinami, a hlavně zjišťovali, co je doma v ledničce a co chybí. Bude cukr a chléb? Budou výplaty? Kde zásoby koupíme? Měli jsme obavy, zda lidé místo do práce nebudou běhat po obchodech a doplňovat zásoby. Proto mimořádné služby vedoucích ve zmenšeném rozsahu pokračovaly.

V průběhu dalších dnů se v našem závodě nic mimořádného nestalo, výroba se dostávala do normálu, služby byly bezpředmětné a byly zrušeny. Zaměstnanci chodili do práce a vedení státu se připravovalo na další politický boj. Ale to už je jiná kapitola.

Ani Němci v roce 1939, ani Rusové v roce 1968 si nedovolili vysoké pece ohrozit nebo zastavit. Až český kapitalismus a odklon od hutnictví po roce 1989 výrobu na Vítkovických vysokých pecích zlikvidoval pro nepotřebnost.

Brigádníci v závodě Vysoké pece

Brigádník je pracovník, který není trvalým zaměstnancem závodu. Pracuje měsíc, dva nebo jen několik směn, nezná technologii výroby, ale částečně nahrazuje dovolenkáře. Brigádníci většinou nemají „provozní slepotu“ (vidí to, co my provozáci dávno nevidíme, nebo nechceme vidět). Někteří brigádníci mi vyprávěli své bezprostřední zážitky.

Tady jsou volně interpretované příběhy od Ing. Prostějovského juniora, pana Banasinského, moje a dalších.

Na první brigádu jsem nastoupil, když mi bylo 15 let. Byli jsme tam s kamarádem. Řezali jsme na pásové pile, stříhali plechy na hydraulických nůžkách a natírali kdeco. Také jsme jednou nafasovali šedou barvu a měli jsme natřít staříčké zametací auto, které stálo na volném prostranství mezi 1., 4. vysokou pecí a plynojemem. Pojali jsme to jako výtvarné dílo. Celé auto jsme popsali barvou značkami všech zahraničních firem, které jsme viděli v televizi při závodech formule jedna. Prý se to všem líbilo, ale druhý den jsme to po dobře míněné radě zamalovali. Bylo z toho prý docela haló.

Zaujalo mě, jak se chlapi z protiprašné skupiny vraceli z terénu nebo z aglomerace. Bývali úplně celí rezavě hnědí od aglomerátového prachu. Protože byl po celém závodě rozvod stlačeného vzduchu, tak si tu tlakovou hadici nacpali pod montérky a vyfoukali se. Nikdy jsem nevěřil, kolik prachu se může v montérkách usadit. Sice 5 minut vypadali jako reklamní nafukovací panáci, ale pak měli montérky bez prachu a celkem čisté.

Na této brigádě jsem se naučil především heftovat neboli upevňovat kovové

prvky elektrickým obloukem a řezat plamenem. Svařování plamenem jsem se dodnes nenaučil. Když dnes přijdu do Dolních Vítkovic a jdu na první vysokou pec, tak si vždycky vzpomenu na vůni žhavého železa. Tu vůni mám hluboko v paměti. Jó, to byly časy!

Jako student jsem si udělal závěr: práce šlechtí, práce špiní, práce unavuje, ale někdy dává i peníze.

Studená strana koksárenské baterie

Říká se studená strana baterie, ale moc studená nebyla. Když jsem nastoupil, nafasoval jsem krásný plstěný klobouk s pevnou střechou, skoro tak hezký, jak od kanadské jízdni policie. Prý je to proto, aby mi nepadal za krk dehet, řekli mi. Hm, moc jsem nechápal. Na první sichtě mi to došlo. Mým úkolem bylo odháčkovat dveře komory hotového koksu. Tuším, že se to dělalo každou šestou komoru. Měl jsem hrůzu z toho, abych počet komor nespletl a výtlačný stroj nezačal sundávat zaháčkované dveře. Postup byl jasný. Poté, co stroj dveře sundal, najel výtlačným beranem na koks a po povelu z hasičiho vozu se začal tlačit hotový koks. Fascinovalo mě, jak je možné, aby dva stroje, které nejsou synchronizovány automatizací, byly schopné se domluvit na rychlosti vytlačování koksu a rychlosti pojezdu hasičiho vozu. Po vytlačení koksu nastala moje chvíle. Dlouhou tyč se škrabkou jsem musel očistit dveře koksovací komory od dehtu, který se usadil na rámu dveří. To proto, aby dveře po opětovném uzavření komory dobře těsnily. Komora je vysoká několik metrů, a když jsem dělal se škrabkou nad hlavou, tak sem tam nějaký ten dehet ukápnul dolů. Proto byl klobouk s velkou střechou velmi užitečný. Prý se spáleniny od dehtu hojí fakt blbě. Pak bylo třeba nahodit zpět koks, který vypadával při otevření dveří. Tehdy jsem se naučil házet lopatou zleva i zprava. Mělo to jednoduchý důvod. Pokud stojíte před otevřenou komorou, ve které je 1 000 °C, tak to dlouho jednou stranou těla nevydržíte. Proto si jednu stranu pálíte a druhá se chladí. No, a po chvíli se strany vymění, vy si pálíte druhou stranu těla a první se chladí. Dále je třeba si nacvičit ochranný „grif“.

Při závěrečném přiblížení a odhozu koksu z lopaty zpět do komory jste už tak blízko žhavému zdivu, že si musíte předloktím chránit obličej před spálením. „Grif“ fungoval, obličej vydržel, ale po měsíci brigády už předloktí montérek bylo tak spálené, že se rozpadalo.

Nevím, co je pravdy na tom, že kokaři se bavili tím, že chytili nějakého „štura“, hodili ho do otevřené žhavé komory a sledovali, jak daleko doběhne. Žádný prý to nestihl proběhnout celé. Já jsem popravu neviděl, ale při svačinách jsem to zaslechl.

Vysoká pec

Další měsíc o prázdninách jsem pracoval jako třetí tavič na čtvrté vysoké peci. Zní to vznešeně, ale ve skutečnosti to bylo prostší. Když se provrtával vrtačkou odpichový otvor, tak jsem stál velice blízko pece a držel táhlo čepu. Čep držel kladku a přitahovací lanko vrtačky. Pec je v těch místech tak horká, že se jí nemůžete dotknout a musíte čekat, až se tavičům podaří provrtat do nísteje a vypustit železo. Když začne vytékat první železo, musíte čep vytáhnout. Taviči pak můžou odtáhnout vrtačku bokem a odpich může začít. No, někdy to trvalo dlouho a já byl uvařený. Někdy se to ani za sviňu nepodařilo a otvor do nísteje se musel propalovat kyslíkem. To bylo tóčo! Nejdřív vyrazil oranžový hustý kouř, pak začaly sršet jiskry, to se blížil konec propalování. Na závěr vyšlehl plamen. Krásné divadlo, když železo už proudilo. Pak byla chvilčka na ochlazení a následovala moje další činnost. Bylo to plnění ucpávačky hmotou, kterou se po dokončení odpichu vysoká pec ucpe. Jednou se ale stalo, že odpich trval nějak dlouho a čas na naplnění ucpávačky nebyl. Nic naplat, musel jsem naběhnout a plnit v době, kdy vám za patami ještě teklo žhavé železo, které mělo přes 1 000 °C. Po takovém jednom plnění jsem byl hotový.

Z toho střídání horka a zimy jsem chytil poměrně rychle rýmu. Jak mě mazáci viděli, tak měli hned radu. Zajdi si nad strusku a načichej se, rýma hned přejde. Měli pravdu. Rýmu jsem neměl, ale čich taky ne. Štiplavé výpary plynů ze strusky udělaly své. Za nějaký čas se to ale spravilo.

Prekvapivě pro mne bylo, že taviči občas něco tvrdého vypili. Nevím, jak to dělali, ale vždy byli schopni navrtávat odpichový otvor vysoké pece dle daného grafikonu, usměřňovat tekuté železo v korytě a po odpichu pec ucpávat.

Další věc, která mě zaujala, byl ohřev svačiny – špekáčku. Tavič si náběrkou nabral trochu železa, nalil si ho do jamky v písku a párek nabodnutý na tyčce si nad ním opekl. Fascinovala mě ta rychlost ohřevu. Trvalo to 10-15 vteřin. Ptal jsem se, proč to nedělají přímo nad tekoucím železem. Prý, že by ten buřt nestačili vytáhnout před spálením.

Další způsob ohřevu buřtů – na celém závodu v těžkých provozech bylo parní topení. Byla to normální kovová roura s točitým žebrováním, tzv. registr. Když se přišlo na šichtu, tak se buřt ve voskovém papíru strčil mezi žebrování a na svačinu bylo hotovo. Buřtík krásně uvařený a ohřátý.

Feromangan

Sehnal jsem si brigádu u vysokých pecí na feromanganu. Mou pracovní povinností bylo naložit za směnu dvě bedny feromanganem. Každá musela mít po naplnění obsah 10 tun. To jsem musel naložit ručně, elektromagnetem to

totiž nešlo. Velikost kusů, které jsem házel do bedny, odpovídala mé tehdejší fyzické kondici. Z armády jsem byl dobře vytrénovaný, před válkou jsem kdysi dělal lehkou atletiku za TJ Vítkovice jako dorostenec, posiloval s činkami, a tak jsem bušil i kladivem. Musel jsem kladivem (barborou) rozbít velké pláty feromanganu na takové kousky, abych to byl schopen zvednout a vložit nebo hodit do bedny. Když jsem udělal dvě bedny, měl jsem splněnou normu. S mistrem jsem se dohodl, že jsem mohl chodit, kdykoli jsem měl volno. Umožnil mi to tehdejší vedoucí výroby závodu 1 Ing. Josef Luňáček. Buď odpoledne, nebo ráno. Mohl jsem přijít i v pět ráno. Jen na odpolední jsem musel projít bránou do dvou hodin, jinak bych potřeboval zase nějaké zvláštní papíry. Ale v sobotu a v neděli, jsem chodil, kdy jsem chtěl. Mohl jsem přijít i ve čtyři ráno. Chodil jsem, jak se dalo. Někdy jsem utekl z práce ve Zlatníku, abych prošel bránou do dvou hodin. Zpravidla jsem udělal vždy tři bedny. Za jednu bednu jsem měl 55 korun. Za tři to dělalo 165 korun. Byla to dobrá brigáda. Chlapi, Slováci, mě měli rádi. Makal jsem jako oni a udělal za chvíli tři bedny. Dřív než oni. Měl jsem výhodu, protože po dvou bednách jsem mohl jít domů, oni tam museli být 8 hodin. Dělal jsem vždy deset dnů a pak byli 4 dny doma na Slovensku. Každý měl nějaký domek a malé hospodářství. Říkali mi a přesvědčovali mě, ať k nim přijdu natrvalo. Ať se na školu vykašlu. Studoval jsem v té době ještě dálkově VŠB HGF. „Na čo ti to bude? Ta škola. Vys... sa na to. Veď potrebuješ peniaze. A tu sú peniaze. Zarobíš si, sílu máš, tak čo. Na čo ti to bude?“ „Budiem inžynier“ – odpovídal jsem. „Ser na to, choď do ri... s tou školou. Tvoja žena potrebuje peniaze. Každá žena potrebuje peniaze. Ženy nepotrebujú inžyniera, ale peniaze a poradného chlapa. Máš rodinu. Treba budovať dom a nie chodiť do školy. Buduj dom a s... na inžyniera. Budieš mať na ri... plusgier a hov... peniaze. Chlap si a peniaze tuna zarobíš,“ namítali.

Makal jsem, bušil kladivem, plnil bedny. Za deset dní práce na feromanganu jsem vydělal více než za celý měsíc ve Zlatníku. A to za podstatně méně hodin. Feromangan mi pomáhal. Už jsme měli na nájem. Už to jelo. Přes prázdniny jsem makal na feromanganu jak barevný. Peníze jsme měli. Na jaře další rok jsem se přihlásil na stavbu elektrárny Dětmárovice a feromangan skončil, už bych to nestíhal. Feromangan v té době hodně pomohl. Díky za něj!

Já to tam měl rád. Pracoval jsem později nějakou dobu i na Dole Hlubina. Po roce 1989 jsem v Dolních Vítkovicích ještě nebyl. Měl jsem trochu smutek v duši, když jsem zjistil, že feromangan a všechno kolem postupně zrušili. Když to někdy vidím v televizi nebo na netu, mám pořád smutek v duši. Ale zákon Vesmíru je změna. Vše se mění. Ale jak píše Milan Kundera: Ležela tam staříčka, kůže a kostička, přec však v ní byla žena, ta, co dívěnka utopena.

S tím nic nenaděláme, změny a vývoj nezastavíme.

ZDENĚK PETEREK, JOSEF LUŇÁČEK

Aglomerace, provoz č. 150 Závodu 1 - Vysoké pece

Jedním z pěti výrobních provozů Závodu 1 - Vysoké pece Vítkovice byl provoz č. 150 Aglomerace. Dalšími byl provoz č. 110 Výroba izolačních materiálů, provoz č. 120 Koksovna, provoz č. 130 Vysoké pece a provoz č. 190 Údržba a opravy. Každý měl svou historii, příběhy, technologii a místo ve výrobním cyklu závodu. To platí i o provozu aglomerace.

Proč se stavěla aglomerace?

Návštěvníci Dolních Vítkovic při prohlídce 1. vysoké pece najdou na pracovní plošině vzorky rudné vsázky. Mezi vzorky je také několik kousků aglomerátu, o kterém budou pojednávat následující řádky. (Poznámka: Aglomerát je v našem případě spečená směs jemné železné rudy a vápence. Spékání probíhá za vysoké teploty 1150 až 1250 °C na speciálních „spékacích páslech“. Ve Vítkovicích to bylo na provozu č. 150. Aglomerát je vhodná vsázka do vysokých pecí.)

V šedesátých letech minulého století procházel Vysokopecní závod Vítkovic komplexní přestavbou. Staré vysoké pece č. 5, č. 4 a později také pece č. 2 a č. 3 na Žofínské huti byly zrušeny (odstaveny). V roce 1962 byla uvedena do provozu moderní 6. vysoká pec a v roce 1971 podobná 4. vysoká pec. Zároveň byly uvedeny do provozu všechny nové obslužné agregáty jako turbodmychadla, plynočistírny, čerpací stanice chladící vody, licí stroje, struskové hospodářství a další. Zvýšený výkon modernizovaných vysokých pecí a nové nároky na kvalitu surových želez, bylo možné realizovat změnou rudné vsázky a její jednodušší dopravou na vysoké pece. Vznikl projekt na výstavbu nové aglomerace a později její uvedení do provozu v roce 1961. Bylo omezeno používání kusových švédských rud a vysokopecní závod přešel na rudy dovážené z oblasti Krivoj Rog v tehdejším Sovětském Svazu. Veškeré vsázkové suroviny do vysokých pecí začaly procházet přes nový provoz č. 150 – Aglomeraci, výrobce aglomerátu pro všechny Vítkovické vysoké pece. Původně byl provoz nazýván Nová aglomerace.

Železná ruda přijíždí

Krivojrožské suroviny (aglorudy, koncentráty a pelety) dopravily širokorozchodné sovětské železnice na Slovensko až do Čierné nad Tisou, kde se musely překládat do československých vozů s menším kolejovým rozchodem. Později byla

širokorozchodná dráha prodloužená až do Košic a překládka pro moravské hutní podniky se prováděla v Košicích. Krivojrožská ruda cestovala k dalšímu zpracování přes Slovensko do Třince, Nové huti a Vítkovic do provozu Aglomerace. Vítkovickou aglomeraci nebylo možné přehlédnout. Stála skoro na břehu řeky Ostravice, hned vedle Rudné ulice. Při cestě autem na Novou huť se po levé straně tyčil červenobíle károvaný 101 m vysoký komín – lidově zvaný Strakáč, hranatá budova spékárny, podlouhlé haly rozmrazovny a geometrické tvary hromad aglorudy. Samozřejmě také spousta seřadovacích kolejí s vagony. Strakáč byl nejmohutnější cihlový komín v Česku. Základna měřila 15 m, v koruně měl 9 m, tloušťka stěny 2 m a vážil okolo 10 000 t. Pěkný cvalík, který uměl zasypávat široké okolí tunami jemného, tmavě červeného, rudného prachu.

Mimořádně vysoká prašnost provázela výrobu aglomerátu po celou dobu provozování. Z komínů provozu Aglomerace se ročně sypalo na Ostravu 6 až 7 tisíc tun jemného prachu. Na přilehlé ulici Rudná tvořil spadavý prach jemný povlak a při větru znovu vířil a usazoval se na jiných místech. O úklidu střech píše v předchozích kapitolách. Střechy bylo nutno čistit od vrstev rudného prachu, protože po určité době se v nánosech zabydlela zeleň a rostly stromky. Aglomerace byla nejprašnějším provozem celých Vítkovic a byla předmětem kritiky veřejnosti i zodpovědných orgánů.

Aglomerace musela denně vyrobít přes 8 000 tun aglomerátu pro vysoké pece. Zajišťování vstupních surovin znamenalo dovézt a vyklopit 200 železničních vozů (50 tun rudy/ vůz) s rudou denně. Klopení vagonů probíhalo včetně sobot, nedělí a svátků. Často bylo třeba denně vysypat více železničních vozů (přes 500), aby nevznikly zpoplatněné časové prostoje vozů, nebo bylo nutné nahradit zdržení při poruchách vlastních výsypných agregátů.

Větší vagony se vyklápěly na „rotorovém výklopníku“, kdy se celý vagon hydraulicky přitlačil ke kolejím a pak se celý otočil o 360° okolo své podélné osy. Železná ruda a také všechny volné předměty padaly z vagonů dolů na ocelový rošt. Ruda byla drobná, tak volně propadla roštem na vynášecí gumový dopravní pás. Neupevněné podlahové desky z vagonů a jiné nežádoucí ocelové předměty vypadly také, zachytily se na roštu a musely být pracně odstraňovány. Někdy se stávalo, že cizí ocelový předmět (plech, trubka, nosník) se dostal až pod rošt na gumový dopravník a podélně ho rozřezal. Vyklápění se zastavilo. Nepříjemnou poruchu museli „gumaři“ co nejdříve opravit (sesvorkovat, část nebo celý pás vyměnit). Jednou se musel měnit pás (gurta) v délce přes 400 m. Operace byla samozřejmě časově i finančně náročná.

Menší vagony se vyklápěly na „čelním výklopníku“, kde se ruda vysypávala

přes čelo a nárazníky na dopravní pás. Čelní výklopník měl smůlu, že vagony s rudou najížděly po kolejích s velkým spádem a musely se brzdit ručně kolejovou zarážkou. Celá operace byla velmi nebezpečná a byla příčinou řady úrazů, i těžkých. Situace se podstatně zlepšila po zavedení hydraulických kolejových brzd.

Rozmrazovna

Zimní mrazové období přinášelo velké problémy při vyklápění vagonů s železnou rudou (aglorudou). Vozy naplněné v Čierné nad Tisou nebo v Košicích po cestě „zmrzly“, hlavně na trase v okolí Vysokých Tater. Agloruda se změnila v jednu velkou zmrzlou masu, která v žádném případě nepropadla přes rošty pod výklopníky. Zmrzlé vozy se musely nejdříve rozmrazit ve zvláštních pěti podlouhlých nízkých halách, rozmrazovnách. Do hal se zavezly vagony (cca 12 vozů do jedné haly, podle délky vozů), uzavřela se vstupní vrata a strojník zapálil plynové hořáky. Spaliny vyhřívaly haly i s vagony teplotou 40-60 °C po dobu, než zmrzky roztály. Teplota se musela hlídat, aby nedošlo ke spálení olejové náplně ložisek vagonů. Za 6-12 hod agloruda rozmrzla a vozy se mohly posunout na výklopníky. Někdy zůstal veliký zmrzlý kus na roštu výklopníku, kde se musel ručně rozbít. To byla nebezpečná práce.

Strojníci v rozmrazovně byli sezonní brigádníci, často bývalí zaměstnanci závodu, kteří si chtěli něco přivydělat k důchodu.

A ještě jedna povinnost obsluhy v zimním období. Korečkový jeřábový naběrač aglosměsi měl několikrát poruchu, ohnula se nosná konstrukce korečků, protože zmrzlá agloruda byla tvrdá a nedovolila potřebný posun jeřábu. Obsluha musela narušit nejspodnější část zmrzlé hromady tak, že buldozer projel podél celé hromady a radlicí rozbíjel zmrzlou aglorudu. V zimě byla práce na aglomeraci vždycky těžší a náročnější, hlavně na bezpečnost.

Další pouť rudy

Vynášecí pásy dopravily vyklopenou rudu do třídírny, kde se oddělily hrubší podíly od jemných. Hrubší frakce se použila jako podkladová vrstva (cca 15 cm) na žhavých spékacích pásech a drobnější frakce putovala přímo na homogenizační skládku (hromadu). Pásové dopravníky a shazovací vozíky nasměrovaly rudu postupně po celé ploše hromady. Zaplněná hromada zrála a pak korečkový naběrač odebíral zralou směs kolmo ke směru sypání. Tím byla eliminována nerovnoměrnost v chemickém složení postupně přivážených

rud. Homogenizační skládky č. 1 a č. 2 byly zásadním přínosem ke kvalitě vyráběného aglomerátu a následně i surového železa. Řízené sypání a odebírání aglorudy na homogenizační skládce č. 2 udržovaly rovnoměrnost složení vsázkové směsi a tvořily provozní rezervu. Na celé skládce se pracovalo se třemi hromadami vždy po 100 000 tunách. Z jedné hromady se odebírala směs naběračem, druhá se zakládala a třetí hromada zrála. Postupným zlepšováním technologie vznikala aglosměs z aglorudy, koncentrátu, vápence a vlastních podsítných (prachových) frakcí aglomerátu. Snahou bylo využít všechny rudné suroviny pro výrobu aglomerátu o rovnoměrném složení a vhodné pevnosti. Homogenizační skládka č. 1 se používala pro přímý odběr aglosměsi a při poruše na skládce č. 2. Důležitými výrobními jednotkami byly mlýnice koksu a vápence vybavené válcovým a kladivovým mlýnem.

Výhody zaměstnanců. Zdůrazňuji, že prodej levnějšího „vadného zrna koksu“ byl fenomén, který znaly celé Vítkovice. Prodej se také dal využít jako „podplatidlo“ při shánění různých náhradních dílů a služeb pro závod. (Pozor, musíme si uvědomit, že tehdy v plánovaném hospodářství potřebné zboží nebylo nabízeno, ale bylo třeba je velmi často pracně shánět.)

Na spékací pásy

Spékací pásy byly kovové článkové dopravníky, každý o ploše 75 m². Byly čtyři a všechny měly dna jednotlivých článků tvořeny z malých litinových prvků v podobě utahovacího klíče. Takto vytvořená plocha byla tepelně odolná, zabránila propadu aglomerátu dolů do turbodsávače, ale propouštěla spaliny z hořící aglosměsi.

Procentuální složení aglosměsi bylo možné regulovat; stejně tak bylo možné (a zároveň nutné) regulovat její vlhkost. Aglosměs smíchaná s palivem (drobným koksem) byla rovnoměrně sypána na začátek spékacího pásu ve vrstvě o tloušťce 300 mm. Pás se pomalu posunoval (rychlost 5 m/min) pod zapalovací hlavu (viz obrázek č. 3, č. 4), kde plynové hořáky zapálily povrchovou vrstvu aglosměsi a paliva. Hoření udržoval tah turbodsávače. Vrstva (cca 30 cm) postupně prohořívala a materiál měknul, až se slinul při teplotě 1150 až 1250 °C. Spodní tahy turbodsávače zajišťovaly vzduch pro dolní vrstvy spékané aglosměsi. Zrodil se horký aglomerát.

Horký hotový aglomerát z konce spékacího pásu padal do drtiče velikých kusů (zvaný ježek) a dále do rotačního chladiče aglomerátu. Zde se aglomerát schladil na 40-60 °C, aby teplota nepoškodila gumové gurty pásových dopravníků na vysoké pece.

V roce 1979 byl zprovozněn počítač pro řízení vsázky a spékacího procesu. Výrobu aglomerátu vždy provázel vznik drobných prachových podílů. Prach ze spékacích pásů byl zachycován v cyklonových odlučovačích. Prach z chladiče hotového aglomerátu zachycoval elektrostatický filtr. Zachycený prach se vracel na začátek výrobního cyklu.

Chladičem aglomerátu končila aglomerace. Pásovou dopravní trasu obsluhovala jiná pracovní skupina, která také musela zajišťovat 8 000 tun pásem dopravovaného aglomerátu denně, dále omezovat vznik unikajícího prachu a zajišťovat jeho likvidaci na přesypech. A také všechny poruchy k tomu. Její úspěšný šéf byl Jaroslav Kudělka.

Problémové výrobní uzly

Časté byly poruchy přímo na spékacích pásích, když vypadly roštnice nebo praskla pojezdová kola. V takových případech bylo nutné zastavit pás a vyměnit celý pojezdový vozík. Nepříjemné byly i „zimní“ poruchy v pásové dopravě.

Úrazovost

Úrazovost byla pečlivě sledována a omezována technickými opatřeními. Za nebezpečné oblasti se považovala kolejová doprava, jeřábová doprava a čištění pásové dopravy materiálů (hlavně převáděcích bubnů). Vzpomínám si na případ, kdy pracovníkovi rozmáčkly hlavu vagonové nárazníky, nebo pracovníci skalpovala pásová doprava.

Stravování, sport

V provozu fungovala čistá kantýna i jídelna, kam se dováželo jídlo z centrální vítkovické vývařovny. Zaměstnanci milovali sport. A tak každé pondělí pořádali nohejbalové turnaje na vlastním hřišti. Hráli po pracovní době a hřiště si postavili svépomocí.

Ukončení provozu

Aglomerace zaměstnávala asi 360 lidí, kteří po skončení výroby (červenec 1998) šli pracovat do jiných provozů nebo do důchodu. Začala dlouhá postupná likvidace zařízení a sanace prostoru bývalého provozu aglomerace.

3. 8. 2019 byl pomocí 100 kg výbušnin odstřelen 101 m vysoký komín zvaný „strakáč“, poslední provozní mohykán na aglomeraci. Strakáč byl ten odstavený

komín, pod kterým různí lapkové a bezdomovci opalovali ukradené kabely, aby mohli výhodně prodat zbylou měď, nebo hliník. K jejich smůle komín měl stále dobrý tah, černý kouř stoupal vzhůru a byl vidět zdaleka. Že by aglomerace znovu pracovala, nebylo pravděpodobné, a tak na oznámení obyvatel ukončila policejní hlídka „černé“ podnikání s kabely. Lidé jsou vynalézaví. Z bývalého provozu č. 150 už nezbylo nic. Na nově vzniklé volné ploše 44 hektarů může vzniknout průmyslová a obchodní čtvrt.

Slovník vysokopecarů

Vlastní vysoká pec

anzac	pevná vnitřní nalepenina na plášti pece
aparátník	obsluha ohříváčů větrů
bečka	pohyblivá část plynojemu
eskřivky	vodící kolejnice skipu
félrory	svislé plynové potrubí
heligon	přechodový kus pod okružním potrubím horkého větru
chladící klíny	horizontální chladící prvky na plášti pece
chladnice	vertikální chladící desky pláště pece
klapy	uzávěry na odpouštění plynu, nejvyšší část vysoké pece
kybel	okov na sazebnu
kychta, gichta	sazebna
lajtung	potrubí
mísa	pevný protikus zvonu
mráz na gichtě	ucpané sázecí zařízení
nístěj	nejužší, spodní část pece
polnice	nejvyšší místo na plynovém potrubí z vysoké pece
pověsit kybel	vykolejit okov dopravující suroviny vysoké pece
rozdělovač	otočné zařízení k umístění vsázky do pece
rozpor	část pláště
sazebna	vstupní, násypné zařízení do vysoké pece
skip	okov
šachta	horní část pláště vysoké pece
šparaky	mechanické měřiče hloubky zavázky v peci
šráky	boční táhla okovu
štauferka	tlaková maznice
vyfutrování	vnitřní protiotěrový obklad potrubí

zaparovat	propálit chladnici
zarážka	zuzující se část pláště pece
zvon	těsný plynový uzávěr pece

Na pracovní plošině

Ablauf	hradítko na odtoku strusky
borek	vyvrtávací tyč vrtačky
brener	hořák
forma	přivádí horký vítr do nístěje (měděný dvojitý plášť vodou chlazený)
formak	vybíječ spálených forem
formička	na vypouštění strusky
gracka	hrablo na stahování strusky
halena	oděv taviče
hupcuk	ruční řetězový zvedák
kačer	armatura s průhledem do pece
kaplička	upevňovací kus pro formičku
koryto	hlavní železový žlab
kran	jeřáb
lžíce	nádobka na odebírání vzorku surového železa
masa	odpichová ucpávací hmota
munštyk	vyústění na ucpávače
odpich	vypouštění surového železa, nebo strusky
okno	ocelová příruba pro upevnění formy
příštala	spojka mezi kačerem a formou
pruba	vzorek k analýze
rynajs	ztuhlé železo nebo struska
ryny	struskové trasy
sviňa	ztuhlý zbytek železa v nístěji
synek	třetí tavič
šibr	uzávěr toku strusky
šifer	hlušina na úpravu žlabu
šlaka	struska
šnobel	část odlučovače železa
štesl	trn na uzavírání struskového otvoru
štucek	nadstavec (navazuje na koleno)
štych	odpichový otvor
žaludek	sifonový odlučovač železa a strusky

V kolejšti

ajznbón	železnice
bombón	ztuhlý zbytek strusky v pánvi
brekule	veliký sochor vylamování ztuhlého železa
fána	strusková pánev
glajzy	koleje
klago	kolejový jeřáb
koliba	nádoba na přepravu strusky
mašina	lokomotiva
mašinfíra	strojvůdce
veksl	výhybka
veronika	nádoba na přepravu tekutého železa

Doprava surovin (zavážka)

barbora	těžké kladivo
bunker	zásobník na suroviny
fakula	přenosný hořák
gumaři	údržba gumových pásů
gurta	gumový dopravní pás
kanal	spodní část zavážky u 1. VP
most	horní část zavážky u 1. VP
špony	po opracování
šura	do skipu
viger	zavážky

Obslužná zařízení

dregr	izolační dýchací přístroj
elga	plynočistírna
expandér	regulátor tlaku plynu z pece
gebleza	část dmyhadla
horký vítr	vzduch od ohříváčů po foukací formy
houska	zpevněné surové železo
kapak	odvodňovací zařízení plynových potrubí
kaslik	vodní uzávěr odvodňovače
kuzňa	kovárna

lidrovat	těsnit hřídel vodního čerpadla
lurgi	nová plynočistírna
maras	pevný odpad
popel	částice zachycené v prašníku
prašník	nádoba na odlučování pevných částic v plynu
rozkazovna	původní dispečink vysokých pecí
ruly	roury
skrubr	nádoba na mokré odlučování nečistot z plynu
studený vitr	dmýchaný vzduch od zdroje po ohřívače
svíčka	hořák pro spalování přebytečného CO
šibr	ventil
šina	kolejnice
šmírák	mazač strojních částí
špryca	tryska
švungrat	setrvačnick
tajzen	exhaustor a mokré čištění plynu
venturka	zařízení pro mokré čištění plynu
vodaři	kontrolují chlazení pece
vyhodit vodu	po snížení hladiny uniká plyn

Různé

ablezer	střídač
blembák	přilba
dekl	poklop, poklice
dlaničky	silný kus kůže velikosti dlaně, v horní části proříznutý na prostrčení prstů (používali manganisti)
koksák	koš z ocelových drátů, který se v zimě naplnil koksem, zapálil plynem a postavil na místo, kde by mohl mráz poškodit zařízení
manganisti	rozbíječi manganu
šichta	pracovní směna
šichtovnica	kniha na zápis směn
železnáci	pracovníci, kteří měli za úkol války surového železa z licích lámat, rozbít kladivem na menší kusy tak, aby se daly do vagonů a odesílat v pevném stavu odběratelům
polí	
nakládat	Žofinská huť, areál vysokých pecí č. 2 a č. 3 (u divadla
Žofinka	A. Dvořáka)

Ing. Josef Luňáček vystudoval Vysokou školu báňskou v Ostravě, Fakultu strojní. Pracoval ve Vítkovicích ve Vysokopecním závodě, kde prošel postupně všemi vedoucími funkcemi. Studoval také obory řízení a kvality. V roce 1991 založil soukromou firmu na realizaci energetických úspor budov.

1955–59	příležitostný brigádník
1959–60	mistr strojního provozu
1960–64	vedoucí úseku dmychadel
1964–68	vedoucí střediska Strojní provoz
1968–77	technický zástupce vedoucího Vysokých pecí
1977–83	vedoucí výroby závodu
1984–84	hlavní inženýr závodu
1984–91	ředitel závodu
1991	odchod z Vítkovic, nástup do vlastní firmy

Své zkušenosti a zážitky z Vítkovic popsal v několika publikacích, dostupné na <https://www.lunacek.cz/>.

Materiály jsou použity s laskavým svolením autora

TOMÁŠ MILICH * 1952

Takoví jsme byli...

Celý svůj život se zajímám o kulturu a posledních dvacet let především tvorbou koláží. V letech 1969-1972 jsem navštěvoval LŠUu ostravské radnice – výtvarný obor, kde v grafické třídě profesorů Ruska a Karpaly došlo k mému základnímu výtvarnému vyškolení. Hlavní část své inspirace k tvorbě jsem načerpal na lavičce lázeňského parku ve Velkých Losinách, díky společnosti a radám pana Miroslava Horníčka, se kterým jsem měl možnost se setkávat a trávitak svůj lázeňský pobyt. Jelikož se sám ve svém volném čase zabýval tvorbou koláží, byl mi nevyčerpatelným zdrojem nápadů.

Ve svých kolážích se snažím připomenout historické období naší společnosti někdy na začátku 20. století: dobu přísně poctivých knírů, buřinek a cylindrů, dobu elegance dam i období převratných vynálezů a pokroku. Ve svém díle se nechávám unášet zapomenutou érou páry a obdobím Rakousko-Uherska a jeho mocnářstvím. Bylo mi umožněno uspořádat osm výstav – sedm v Ostravě a jednu v Brně. Od roku 1997 se rovněž věnuji knižní a ilustrační tvorbě. V období 1994-2007 jsem výtvarně pracoval pro jednu ostravskou nejmenovanou tiskárnu.

Vydal jsem dvě knihy: koláže „Náměsíčníci“ s poezií Yvony Partykové, linoryty pod dvěma názvy „Království Psounie“: Tomáš Milich – linoryty – 1969-1980 a „Příběh Psounie“: Yvona Partyková – text.

V posledních pěti letech se také věnuji přípravě hudebních Old festivalů v klubu Hudební bazar, letos na podzim se chystá další. Téma hudby svého mládí jsem rovněž zpracoval ve dvou knihách.

Ta první vyšla pod názvem – „Diagnóza: Postižení bigbitem a zasažení Školkou“, a ta druhá jako „Léta 60. & 70. Bigbeatova – Sklerotikon přeživších ostravských bigbitáků.“ Inspirace poslechem „Laxíku“ – Rádía Luxembourg, výroba nástrojů na více či méně odborném koleně, zkoušky a hraní zpočátku od „zkoušeti a hrát si.“ Hrávalo se v sálech hospod, kulturních domech, klubech, učilištích. Zájem nezastavily povinné kapelnické zkoušky, ani hledání zřizovatele, kámen úrazu představovaly přehrávky.

Školka

Díky snažení mých kamarádů Jiřího Krejčího, Jiřího Chmúry a Jiřího Langa vznikl někdy v létě 1970 v objektu bývalé školky Na Šalamouně pod stejným názvem

Hudební klub. Jednou přišli všichni tři zakladatelé za mnou s přáteli z okruhu tehdejších tzv. mániček, či hanlivě vlasatců, do ostravské restaurace Fénix, kde bylo tehdejší místo schůzek mládeže. Šli jsme se společně na klub podívat a propadli všeobecnému nadšení. Byl vyzdoben ve stylu tehdejší HIPPIES kultury, což bylo v dobách začínající politické normalizace přímo náboženství. Hrála se tam hudba se stejným zaměřením a klub bylo také předváděcí molo pro mladou módu tehdejších časů, zvanou UNISEX. V prostorách Školky se kromě ryze klubovního života pořádaly bigbítové diskotéky – mnohdy i 24hodinové, a v jednom případě i discomaratón non-stop po celý týden! Vystupovala tu avantgardní divadla, konaly se koncerty kapel, happeningy apod. Tam jsme nasávali atmosféru a rozšiřovali obzory naší inspirace.
Móda našich časů

Byl to takový karneval barev, nápadů a bezradností

Šedá až černá Ostrava už takovou masovost a pestrost barev asi nikdy nezažije. Základem byly samozřejmě jeansy všeho druhu. Někdo zvolil trubky čili kalhoty s úzkými nohavicemi vespod. Jiný dole zvony jako pluhy. Všechny však musely být v patřičných partiích úzké – hůlky, nehůlky. Trubkovité jeansy se začaly postupně zkracovat a prostor mezi botami a konci trubek vyplňovaly froté ponožky v různých výrazných barvách. I jeansové gatě seznaly změny a začaly se dovážet i barevně pruhované a mnohde i s malými hvězdičkami. U zvonových kalhot se hodnotila šířka zvonů od kolen dolů a nebyly na závadu vitě klíny různých barev. Boty byly kapitolou samou pro sebe. Nosily se kotníkové semišové botky s tenkou podrážkou zvané Tichošlápky. Jedno jim nešlo vytknout, byly super pohodlné – vhodné k plížení za dívkami a vyšlapování všeho druhu, a nakonec i k trsnání. Někdo přišel s odhalením, že se ve vesničce střediskové Valašské Klobuky prodávají šněrovací boty pod názvem Valašky, námi přejmenované na Suby. Tyto byly vyrobeny z materiálu zvaného filc. V barvě modré, zelené a hnědé. Šněrování bylo husté a s tkaničkami třeba i ve žluté. Někdo zase volil různě vysoké šněrovací boty vyvedené v kůži.

Každý další den se člověk těšil, s čím kdo přijde na naše ostravské centrální molo. Jeden z našich kámošů, zvaný Ivánek, vyrazil do centra dění v dlouhém pleteném kabátě, téměř až po zem, vybaveném dlouhou špičatou kapucí až do pasu. Naprosto okouzující byly jeho botky – žádné Tichošlápky, ale kožené kašpárkovské botičky do výše kotníků, pokud paměť neklame, tak na špičkách i rolničky byly. Někdo si zase boty vylepšil namalováním plačícího oka na jednu z nich. Jiní si boty nabarvili na barvu blankytného nebe jihu. Fantazii se

meze nekladly. Přímo žádoucím módním doplňkem byly krátké kožené bundičky. Někdo volil denim čili riflovinu. V zimních měsících někdo nosil kabátek s vnitřní kožešinou, spíše kratší. Jiný dal přednost tvídovému černému kabátu v délce až po kotníky, který byl ušit s velkými klopami. Stejně důležité byly různé doplňky, jako náramky, široké kožené řemínky k hodinkám, přívěsky apod. Občas byly k vidění kolem krku sametové stuhy a na nich hrdinský válečný kříž s portrétem jeho císařsko-apoštolského Veličenstva Františka Josefa I. Nosily se též různé přívěsky z přírodních materiálu – kůže, dřevo, kov. Zvýšená tvůrčí péče se také věnovala sponám a páskům kalhot. V oblíbě byly také štrapce všeho druhu, kterými byly nazdobeny vestičky, bundy či tašky přes rameno. Pokud měl někdo potřebu spíše něco nosit v ruce, tak raději nosil nějaký originální kuřířík, pouzdro či tašku. Mezi kultovní příruční zavazadla patřil tzv. doktorský kuřířík nebo kufr na klobouky.

Zdroje naší inspirace

Hned naproti klubu stál velký Kulturní dům VŽKG Ostrava. V jeho levém křídle se nacházelo kino a v něm působil Filmový klub a Kino Ponrepo. Tam se nám utvářel světonázor díky filmům „náročného diváka“, mezi něž určitě patřil film režiséra Michelangela Antonioniho – „ZVĚTŠENINA Blow-up“. Tzv. Filmák časem také uvedl animovaný kultovní film ze života skupiny The Beatles – ŽLUTÁ PONORKA. Potom následoval film BEZSTAROSTNÁ JÍZDA od režiséra DENNISE HOPPERA. To nás pohánělo.

Bigbitáči

Uplynulo kus času – pro mnohé i 50 let života – kdy normalizace v podstatě vše válcovala. Nedávno jsem sledoval televizní dokumentární seriál „Bigbít“ a získal jsem pocit, že tam chybí jakákoliv zmínka o tehdejších ostravských bigbitových kapelách. Z mládí si pamatuji, že jich bylo požehnaně, a tak mě napadlo napravit to – vydat knihu. Tato by měla zmapovat ve svých kapitolách dobu rozbřesku „ostravského big-beatu“, který prosvítal mezi temnými mračny reálného socialismu. Celá historie započala začátkem šedesátých let na stojanech sloužících ke klepání koberců tzv. „klepaču“, kterým byly vybaveny dvorky ostravských sídlišť. Bylo to místo schůzek a setkání tehdejších teenagerů: mládenci přinášeli kytary, aby děvčatům zahráli poklady odposlechnuté z rádia Luxemburg. Tato hudební stanice byla zachytitelná na tranzistorových rádích za velkého šumu a rušení. Ti movitější to i v této kvalitě nahrávali na svůj bytelný

kotoučový magnetofon Sonet Duo. Kytara „španělka“ se vybavila snímačem, který byl připojen k masívnímu dřevěnému gramofónu rodičů. Volume (hlasitost) nadoraz a bigbít byl na světě. Ze sklepů či, bytů, kdy rodiče byli na dovolené, se linul hluk tehdejších hudebních nadšenců. Hned brzy nato se roztrhl pytel s „bítovými“ kapelami. Následovně přišlo období shánění elektrotechnicky nadaných kamarádů schopných vyrobit na koleně zesilovače a reprobodny. Svým vzhledem i výkonem vznikaly až neuvěřitelné sestavy. Obvyklou součástí jejich použití byl čpavý kouř a pájka. České kytary Jolana se svým úžasným sortimentem kytar všeho druhu a bicí soupravy Amati zařídily zbytek.

Tehdejší režim jim to uměli okořenit, různými přehrávkami, zákazy, zkouškami z politiky apod. Hrdlem legendárního hlavního inkvizitora Oldy Matušinského proteklo mnoho meruňkovic, slivovic či kalvádosů, což bylo povinné tzv. všimné. Toho bylo třeba – jinak dohráli. Některé skupiny byly nuceny pořad měnit názvy – jiní se jmenovali raději po česku – Strakatý máslo nebo Jablčko – to znělo Oldřichovi libozvučně. Kapela si také musela najít zřizovatele a vděčně občas zahrát na nějakých Lidových šibřinkách, Dnech horníků apod. Tehdejší vznikající soubory často podporovala učiliště, která měly snahu vytvářet zájmovou činnost pro učňovskou mládež a nezřídká je vybavovali hudebními nástroji i aparaturami. Tímto tyto kapely potkalo štěstí. Někdy až neuvěřitelné. Doly byly nejvíce štědré, ale často to používaly k náboru hornických učňů.

Pro dokreslení atmosféry ještě ABSURDISTÁN – názvy kulturních zařízení, kde se hrávalo, zní po padesáti letech naprosto šíleně. Za mnohé: Dům kultury – Dolu Vítězný únor, Dolu Československé lidové armády, Družba „Stalin“, Vítkovických železáren a strojíren Klementa Gottwalda, Nové huti Klementa Gottwalda, Dolu Hlubina – Závodní klub ROH, Hala Tatran Nové huti Klementa Gottwalda, areál VOKD – Výstavba ostravsko-karvinských dolů, Stadion odborářů, Dělnické domy i Síně tradic...

Bigbítoví duchodci

Začal jsem nahánět po známých či telefonicky muzikanty, kteří v dobách našeho mládí hráli v kapelách. To byl pro mou knihu základ. Příznávám, silnou motivací byla i zvědavost. Domluvili jsme si setkání v restauraci Radegastovna na Masarykáči. Poprvé přišlo asi pět lidí, a to spíše také z té lidské zvědavosti. Jaké bylo překvapení, když na třetí posezení přišlo asi třicet muzikantů a jejich přátel – vrstevníků. Nad mnohými přinesenými vzácnými historickými a dobovými fotkami z let 1966 až 1979 jsme zjistili, že se z mládí známe a byli jsme velcí

kamarádi. Začali jsme při tom znovunabytém přátelství hodně zvesela. I když šlo o osoby poněkud postarší až sklerotické bylo milým překvapením, že mnozí jsou ještě hudebně aktivní. Tam jsem dostal nápad, že bychom mohli pořádat po každý rok koncem léta bigbítácký Old festival v klubu Hudební bazar, složený ze staronových kapel. O repertoáru se není třeba široce rozepisovat, jelikož názvy The Beatles, Rolling Stones, Deep Purple, Led Zeppelin, Uriah Heep apod. nejsou nikomu neznámé. Old festivaly už proběhly celkem tři a čtvrtý je připravován. Soudě podle návštěvnosti a celkového ohlasu dopadly více než dobře. Důležitým prvkem bylo nadšení všech zúčastněných tvůrců festivalu. Není pochyb o tom, že Ostrava byla vždycky líhň kvalitu bigbítu.

ERICH MÜLLER * 1910 † 1998

Ze vzpomínek Ericha Müllera a jeho dcery Mileny Slaninové

Erich Müller * 1910 † 1998
PhDr. Milena Slaninová * 1946

Vzpomínky na válečné roky, jak je prožil jeden obyčejný člověk, který se „bohužel“ narodil jako Žid. Čerpají z rukopisu, který napsal Erich Müller v srpnu roku 1998, necelý měsíc po smrti své druhé ženy.

V době, kdy začíná své vyprávění, žil v Petřvaldě s první ženou Aničkou. Vzpomínky na válečná léta se soustřeďují na dobu začátku války, jejich společné deportace do polského ghetta a další anabázi po táborech na území říše.

V roce 1938 byla Československá republika pod tlakem Německa připravena o část území a k německé agresi se připojilo Polsko, které okupovalo Těšínsko – region zahrnující i obec Petřvald. Za krátkou dobu Poláci vyhostili stovky občanů z obce a zakázali činnost některých českých spolků. 1. září 1939 přišla okupace německá a začala dlouhých šest let trvající druhá světová válka.

Erich Müller se narodil 22. 10. 1910 do nepříliš movité rodiny. Těsně před tím, než Němci obsadili Československo, se oženil se svou první ženou, Aničkou Eislerovou, která pocházela z Petřvaldu u Orlové. Pro velké problémy s dojížděním do práce a pro potíže ze strany Poláků při přechodu z „říše“ do protektorátu dal na svém původním místě v Ostravě výpověď a začal pracovat jako účetní v Cieszyně ve velkoobchodní firmě s koloniálním zbožím firmy Zuckermadel.

Po obsazení republiky Němci nastaly nepokoje, byly vypalovány židovské synagogy. S tím obvykle neměli němečtí vojáci nic společného, většinou to byly akce německých antisemitů, zfanatizovaných mladíků, fašistů.

Tak vyhořel i orlovský templ, právě v noc, kdy byla republika obsazena německými vojáky. Druhá světová válka navždy změnila osudy milionů lidí na celém světě.

„Za několik dní jeli jsme tehdejší úzkokolejnou tramvají k mým rodičům do Lazů. Když jsme tam přijeli, našli jsme rodinu v pláči a oni se současně divili, že jsem přijel i já. Dostali totiž rozkaz, že všichni mladí muži – Židé – musejí příští den s nejnnutnějšími věcmi v batohu nastoupit do transportu – směr neznámo. Rozloučili jsme se proto i my s pláčem a vrátili se do svého bytu, kde

jsme však žádný podobný rozkaz nenalezli. Přesto jsme doma sbalili batoh a proplakali a proleželi celou noc. Když nastalo ráno a nic se nedělo, vypravil jsem se k jednomu ze čtyř známých židovských občanů ... potkal jsem starého pana Wechsnera, bývalého předsedu židovské obce, majitele hospody a líkérky. On na mne vyděšeně koukal a zeptal se, co zde dělám, když skoro všichni mladí Židé již odjeli transportem. Divil se stejně jako já, že na nás Petřvaldany zapomněli. Vrátil jsem se domů a vyčkával, co se bude dále dít.“

V dubnu roku 1940 bylo z Těšína do Zawiercze přesunuto na 600 obyvatel. Brzy poté museli původní obyvatelé židovské národnosti opustit své domovy v lepší části města a přestěhovat se do několika domů v chudinské čtvrti. V červnu roku 1940 Němci založili otevřené ghetto v Zawierczea do něj začaly proudit židovské rodiny z Těšínského Slezska.

„V Orlové byl přistaven vlak s osobními a nákladními vagóny a jelo se. Na dalších nádražích byli přibírání další lidé, také i mí rodiče se sestrou a jejím tehdy dvanáctiletým synem Kurtem. Jeli jsme dost daleko, do Zawiercze, kde bylo zřízeno ghetto. Tamní vesměs chasidští Židé nás museli ubytovat.“

Zima roku 1941 byla hodně těžká – drsné počasí, přeplněné domy, špatné hygienické podmínky.

„V tomto ghettu se žilo za velmi nedobrych podmínek. My jsme se dostali ke starým protivným lidem, kteří nám sice přidělili malinký pokojíček, ale když Anička potřebovala večer jít na záchod a já se zeptal, kde se tento nachází, byl jsem odkázán na dvůr do dřevěného hajzlíku. S baterkou, kterou jsem vlastnil, jsme šli dolů, ale za sekundu Anička vyběhla s pláčem, abych se tam podíval. Byl to pro nás hrozný pohled. Tam byla dřevěná deska s kulatým otvorem, ale ta hovada nekonala svoji potřebu normálním způsobem, ale vylezli na desku a kadili z vrchu a dole byly hromady kalů.“

Erich Müller se na tamější židovské obci uchytil jako pracovník nově zřízené židovské pošty. Tato situace však netrvala dlouho.

„Jednoho dne kolem páté hodiny vtrhli do našeho pokoje esesáci, musel jsem se urychleně obléct a jít s nimi. Na moji námitku, že jsem zaměstnancem obce, nebrali zřetel. Tehdy jsem se rozloučil a naposled viděl s Aničkou.“

Spolu se stovkami dalších Židů byl převezen do pracovního tábora Zwangsarbeiterlager Grünheide. Ubytování byli v barácích po německých dělnících a denně chodili několik kilometrů do práce, která byla fyzicky velmi náročná. Naskytla se mu ale příležitost vykonávat písemné práce u hospodářského vedoucího tábora.

A do toho začala válka mezi Německem a Sovětským svazem. Psal se 22. červen 1941. V té době musela část vězňů odjet do obsazeného Běloruska, ale krátce

poté se jich část vrátila – byli nakaženi skvrnitým tyfem. Poté, co jich většina zemřela, byl tábor rozpuštěn a vězni byli poslání do chemických závodů Chorzów-Königshütte. Erich Müller byl odvelen do pracovního tábora Klettendorf bei Breslau jako pracovník R.A.B. (EICHS-AUTOBAHN-BAU LAGER, tábor nucených prací pro Židy).

Klettendorf bei Breslau

Sběrný tábor Klettendorf byl nedaleko Wroclawi ve východním Prusku. Bylo to místo nucených prací určené Židům a fungovalo do konce roku 1943. Tábor byl veden Jugenältesterem Wellnerem, velmi tlustým mužem, ale prý docela slušným člověkem.

„Když mne tam strážník dovezl, byli tam již o mém příjezdu informováni a tamější židovský vedoucí tábora zvaný Judenältester mi přidělil v baráku malý samostatný pokoj. Na druhý den přišel soukromý pracovník R.A.B a sdělil mi, že mým úkolem bude založit evidenci odborných pracovníků, zedníků, zámečníků a podobných řemeslníků. Dal mi spoustu dotazníků a moje práce měla začít v tomto lágru a v dalších, kam budu nucen jezdit, samozřejmě vždy v doprovodu strážníka. Byl jsem tudíž ihned něco vyššího než ubohý pracující koncentračník.“

Součástí tohoto pracovního tábora byl i ženský tábor. Ženy šily a opravovaly černé uniformy. Práce s evidencí řemeslníků a odborných pracovníků bylo čím dále tím více. Poté, co přijela do ženského tábora skupina nových žen, dostal Erich Müller posilu.

„A jednoho dne mi oznámil Judenältester, že přijde malá skupina nových žen, abych si z nich nějakou vybral. A jako dnes vidím před sebou skupinku asi dvaceti dívek, rozhlížím se po tvářích a postavách a vybral jsem si Theu Teitzovou. Tak začala naše společná práce a známost.“

Thea Teitz pocházela z Katowic, měla dobré vzdělání. Němčinu (a také polštinu, francouzštinu i angličtinu) ovládala perfektně. Díky jejímu kontaktu se podařilo propašovat zprávu od Aničky, že odjíždějí do nějakého dalšího tábora. Odjeli – do Osvětimi. Byla to její poslední cesta. To ale tehdy Erich a nikdo kolem něj netušil.

Po rozkazu k likvidaci Klettendorfu byly všechny ženy včetně Thei převezeny do Ludwigsdorfu, kde byla zbrojní továrna I. G. Farben. Muži byli převezeni do SS lágru Reichenbach, pouze dva z nich, včetně Ericha Müllera, do Langenbielau(Beilawy), což byl tzv. venkovní tábor SS lágru Gross Rosen.

20. července 1944 došlo k pokusu o zabití Adolfa Hitlera. Odpůrci režimu z řad armády plánovali, že následně nastane státní převrat a poté začnou vyjednávat o míru se západními spojenci. Akce, představující jeden z vrcholů německého protinacistického odboje ale nevyšla a spiklenci byli popraveni. V táboře prožili vězni hrozný strach, obávali se, že to odnesou Židé. Němci se ale tentokrát spokojili „jen“ s popravou více než 200 spiklenců.

Pochod smrti se nekonal

„Pak však v poslední zimě přišel rozkaz nastoupit s jednou dekou a kouskem chleba s tím, že opustíme tábor a vydáme se na pochod smrti, jak byly tyto pochody později nazvány. Po několikahodinovém stání na mrazu přišel rozkaz vrátit se do baráků. Zjistili totiž, že celá oblast již byla natolik obklíčena Rusy, že přechod vstříc Američanům, kam zajisté chtěli, byl nemožný.

Přibývalo denně mrtvých, nebylo čím léčit, nebylo co žrát, a jednoho dne jsme zjistili, že veškeré stráže jsou pryč a že jsme tedy volní.“

Plot z ostnatého drátu už nebyl pod proudem, a tak se vězni probourali ven a zamířili do města. To už bylo téměř úplně opuštěné. Malá skupina Čechů zůstala v blízkosti tábora:

„Najednou jsme viděli v dálce, že se od města blíží nějaké auto. Přijel džíp, v něm seděl nějaký vyšší důstojník a za ním stál se samopalem ruský voják. Důstojník byl okamžitě vynesena na ramenu z auta, byl ihned přistaven stůl nebo bedna a důstojníka tam postavili. Ohlásil nám v ruštině, že nám přinesli svobodu (našlo se ihned několik tlumočnicků), a pak se zeptal na stav nemocných.“

Ruský důstojník oznámil, že město bylo osvobozeno a zeptal se na stav nemocných. Příští den byla přistavena auta a nemocní převezeni do nemocnice, kde se jich ujali lékaři a další zdravotníci. Ti museli nastoupit do práce pod trestem smrti.

„...nějaký sovětský důstojník se zeptal, proč chodíme v takovém oblečení. Když jsme se pokusili vysvětlit mu v naší – jemu neznámé – řeči, že jsme z koncentráku, a on zjistil, že jsme Židé, tak začal mluvit jidiš ... Vyzval nás, abychom s ním šli, rozhlížel se ulicí, a když uviděl krásnou vilu, na níž byl nápis „Dr. Ringer“, tak tam zazvonil. Když samozřejmě nikdo neotevřel, tak zavolal kolemjdoucího vojáka a nařídil mu vypáčit dveře, což ten ihned učinil pažbou svého samopalu. Tak jsme poprvé a naposled vnikli do cizího bytu vloupáním. Našli jsme dole zařízenou ordinaci. ... Někdo přitáhl ze spížky sklenice zavařeného ovoce,

kteře jsme hned otevřeli a cpali si obsah rukama do úst. Pak jsme šli z překrásné haly dole do prvního patra a tam jsme v jednom sekretáři otevřeli jeden šuplík, který byl plný stříbrných přístřborů. Co s tím, to nebylo nic pro nás.“

Jediné, co mělo v tu chvíli cenu, bylo jídlo, svoboda, domov...

Ve městě začal fungovat úřad řízený bývalými německými antifašisty. Muži dostali klíče od jedné restaurace s pokoji, kde se ubytovali. Navíc se tam objevila i Thea, která se vydala Ericha hledat. Pro nedostatek polských úředníků byla zaměstnána u dosazeného polského komisaře. V té době už zjistila, že z jejich příbuzných nikdo nepřežil a rozhodla se prozatím zůstat v Bielawě.

Erich Müller ale toužil po tom, vrátit se domů, do Orlové. Doufal, že se tam setká alespoň s některými příbuznými, s rodiči, se sestrou Kateřinou, švagrem Davidem, možná synovcem Kurtem...

„Usnesli jsme se proto požádat sovětského „komendanta gorodu“, aby nám dovolil předčasné odchod před úřední repatriací. Ohlásili jsme se u něj a já jsem byl určen jako mluvčí. Přivítal nás srdečně, když jsme se představili jako Čechoslováci, a ptal se na naše přání. Když jsme mu prozradili náš úmysl, který mu byl tlumočen přivolaným tlumočnickem, řekl kategoricky „ne!“ ... A když jsem se ho zeptal, co máme dělat, dostali jsme jednoznačnou odpověď: „rabotat“. Rabotali jsme pět let pro hitlerovce a sotva jsme byli pár dní volní, tak jsme měli znovu rabotat, tentokrát pro Sověty.“

Díky Theiným kontaktům se malé skupince podařilo vyjet tajně za město, odkud se vydali na pochod do neznáma. Po několika dnech narazili na otevřenou restauraci, kde požádali hostinskou o něco k jídlu.

„Pak jsme ji poprosili, zda bychom u ní mohli přespat. Zatvářila se divně s pohledem na přítomné ženy a pak nám řekla, abychom se šli podívat dozadu na ubytovny. Tam jsme našli špinavé a zakrvácené postele, což nás a naše ženy okamžitě odradilo. Později jsme zjistili, že tam každou noc chodí sovětsí vojáci a přivádějí a znásilňují ženy.“

Naštěstí se objevili Češi s bílomodročervenými páskami na rukávech. Celou skupinu repatriantů naložili na auto a převezli je za hranice do Československa. V obci už o nich věděli, srdečně je přivítali a na noc si je rozdělili do rodin.

Druhý den ráno je na žebříňáku převezli do městečka na nádraží. Vlaky jezdily jen občas, ale navrátilcům se podařilo dostat se do Náchoda a z něj do České Třebové.

„Konečně jsme doješli do České Třebové, kde již začala fungovat nějaká stráž a pokusila se tu obrovskou skupinu lidí nějak zorganizovat. Tam jsme se rozhodli nechat si vystavit nějakou bumážku na naše jména jako repatrianti.

Zeptal jsem se, kde je tady nějaký úřad, a byl jsem nasměřován k národnímu

výboru; toto jméno jsem slyšel poprvé. Když jsme tam přišli... zeptal se nás nějaký tamější člověk, co si přejeme. ... přišli jsme k veliké budově, kde byl nápis N.S.B. A u budovy veliké oplocené prostranství, v něm spousta lidí a u brány ozbrojený mládenec s čsl. páskou na rukávě. Blesklo mi hlavou, že nás zde chtějí internovat. Začal jsem strašně řvát, co že si to dovoluují, že jsme Čechoslováci, repatrianti z koncentračního tábora, což nám však nepomohlo a museli jsme dovnitř.“ Po vyřízení dokladů cestě domů již nic nebránilo. Repatrianti nasedli na další vlak, tentokrát konečně směrem na Ostravu.

Opět doma... po pěti letech

„Když jsme přijeli do Ostravy a vystoupili konečně na Frýdlantském nádraží, ... zeptal jsem se jedné starší paní, kde je tady nějaký úřad. Řekla, že jediná v radnici (dnešní Magistrát), šla s námi kousek, a když se dozvěděla, že jsme koncentráčníci, tak lítostivě podotkla, že jistě máme hlad a podala nám kornout z novin, ve kterém nesla kostkový cukr. Když jsem konečně přišel na řadu, tak tamní úředník, nějaká vyšší osobnost, dal hned písaře příkaz, aby dle jmen rozepsala ten seznam na místa rodiště (Fryštát, Karviná, Český Těšín) a přitom se mne zeptal, co budu dále dělat. Řekl jsem mu, že po návratu do domovské obce se budu za prvé starat, abych se shledal se svojí manželkou a ostatními příbuznými, jsou-li naživu. Nabídl mi možnost, zda bych nešel k nim. Že potřebují lidi, kteří hlídají internované Němce v táborech. Kategoricky jsem to odmítl s tím, že jen pomýšlení na ostatný drát ve mně vzbuzuje šok. Pak jsme všichni konečně odjeli tehdejší úzkokolejnou tramvají, já vystoupil jako první v Lazích a rozloučili jsme se. Tak skončila naše anabáze.“
Všechny naděje Ericha Müllera byly marné, doma ze své rodiny nikoho nenašel.

Nový život

Další osudy Ericha Müllera vypovídají mnoho o poměrech v poválečném Československu a přístupu úředníků k bývalému vězni koncentračního tábora. „Šel jsem na bývalý obecní úřad a požádal tamní holku, aby mi vystavila potvrzení, že jako rodák obce jsem se vrátil z koncentračního tábora. Ta však požadovala nějaké potvrzení nebo doklad, tak jsem se rozkřičel, že mluvím o koncentráku, a ne o nějakém soukromém výletě do ciziny. Tu se otevřely dveře a vešel starý známý policajt Petráš, který byl dobrý přítelem mého otce. Ten mne ihned poznal a oslovil mne „Erichu“ a dal příkaz k vystavení požadovaného

dokladu. Pak jsem se však zeptal, kde bych mohl přenocovat a on mne poslal do jiné místnosti. Narazil jsem tam na protivného komouše, který tvrdil, že nic podobného nemají, i přes mé námitky, že po Němcích musí zde být spousta bytů. Nabídl mi, že bych mohl přespat na milici, což jsem kategoricky odmítl.“ Raději se obrátil na bývalou sousedku paní Langrovou, která jej mile uvítala. Tam přespal jednu noc a navštívil bývalé bydliště svých rodičů, kde bydleli Vicherkovi. Připravili malý pokoj a tam Erich Müller musel najít sílu znovu žít. Poté, co trochu zesílil, dostal práci na ředitelství dolů Orlová-Lazy a později dostal i byt. Díky slušnosti lidí, u kterých měla rodina uschovány některé věci, nemusel začít úplně znovu.

„...seděl jsem jednoho dne na zahradě, když se otevřela vrátka od plotu a vešla mnohaletá známá Roza Thiebergerová. Vytřeštil jsem oči, myslel jsem totiž, že je rovněž nezvěstná. Ta mi řekla, že přežila Osvětim... Sdělila mi však šokující zprávu, že Anička tam zemřela na tyfus. O rodičích a sestře věděla jenom to, že s největší pravděpodobností šli z vagónů přímo do plynu.

Nyní, když jsem měl pěkný byt s částečným zařízením, strašně cítil jsem svoji samotu, asi podobně, jako když klepu tyto řádky a tečou mi slzy z očí. Rozhodl jsem se, že se pojedu podívat za svou dobrou spolutripitelkou do Langenbielau, kde možná ještě působí... Ježto jsem věděl, kde Thea bydlela, našel jsem ji doma. Radostně jsme se přivítali. Stala se zatím v úřadě významnou osobou... Na druhý den jsem se Theičky zeptal, zda by si mne chtěla vzít. Rozhodla se, že ano, a tak jsem slíbil, že tam zakrátko přijedu znovu, ovšem svatba by musela být během těch pár dnů, kdy jsem měl dovolenou.

Mezitím Theička zařídila pomocí vládního komisaře u oddávajícího úředníka (tehdy ještě Němce – antifašisty), že ten vypsál dle bývalých vojenských zákonů ohlášku pouze 24hodinovou. Pak jsme měli stanoven svatební obřad na desátou nebo jedenáctou hodinu. Svědky byli pro Theičku vládní komisař a pro mne jeden sovětský poručík – Žid... Když úředník spustil svůj krátký projev, musela to Thea současně překládat do polštiny. Večer byla v tavním hotelu Weisser Hirsch (Bílý jelen) svatební hostina. Thea měla pouze povinnost pozvat hosty, vše ostatní hradil městský úřad. Byla tam spousta převážně sovětských důstojníků a prý ten den nebyly v tavních květinářstvích k dostání květiny: všechny prý byly vykoupeny na naši svatbu

Erich Müller musel odjet zatím sám a Thea měla předat celou agendu úřadu. V té době do města dorazila její sestřenka Inge, která byla rovněž v lágru. Když poté Thea přijela na českou hranici, nechtěli ji pustit Češi – její oddací list byl psán v němčině. Naštěstí se jí podařilo dovolat svému manželovi a ten si pro obě ženy do Těšína přijel.

Je naprosto nemožné vcítit se do pocitů repatriantů. Místo návratu domů, do svého prostředí, se ocitli naprosto vykořeněni, bez vazby na rodinu, na své přátele. Většina marně hledala svou rodinu, ale také svůj majetek, který ne vždy byl rozkraden Němci. Mnozí deportovaní si majetek uložili u sousedů, kteří jim jej už nevrátili a návrat Židů brali jako zásahy do svého soukromí a majetku.

Možná v této věci měl Erich Müller štěstí na slušné lidi, kteří mu vrátili alespoň nějaké věci, se kterými mohl začít svůj poválečný život.

„Byly mi také vráceny některé věci rodičů, sestry a naše věci, které jsme s Aničkou před odsunem z Petřvaldu prodali fingoanou dohodou s povolením tehdejšího Bürgermeistersa jedné velmi slušné prodavačce z obchodu mé tehdejší tchyně. Rovněž tak ložní prádlo od Aničky a některé mé obleky měli jsme u dalších slušných lidí, kteří mi vše radostně vrátili.“

Začátky nového života ale nebyly vůbec jednoduché, Thea hovořila německy, polsky, anglicky i francouzsky, ale česky se musela rychle naučit, protože by jí nepřijala místní komunita.

Tak dva naprosto odlišní lidé, z různého společenského prostředí, z různých zemí, našli jeden druhého. Obdobně jako většina přeživších se Erich a Thea vzali ihned po válce. Snad jim ten, kdo „tam“ byl, a kterému se nemuselo nic vysvětlovat, poskytoval pocit bezpečí. Blízkost osudů a prožitků podpořilo soudržnost jejich manželství. Svazovalo je mocné pouto jejich minulosti, o němž byli přesvědčeni, že ho nikdo jiný nemůže sdílet nebo pochopit.

Založili rodinu, narodily se jim dvě dcery – Milena a Hana. Thea se ke své minulosti nevracela, uzavřela ji do sebe. O jejích zážitcích v koncentračních táborech a o „životě předtím“ doma nepadlo ani slovo. Erich Müller své vzpomínky sepsal až po smrti své milované Thei. Celý svůj život bojoval s následky svého věznění, léčil se s těžkými depresemi.

Jen ze vzpomínek několika známých a příbuzných, kteří přežili, se dostaly na světlo i některé jeho skutky, o kterých se on sám vůbec nezmiňuje – pomoc lidem kolem sebe podle možností, které měl. Záchrana vězňů před hladem, kdy při přebírání chleba z pekárny dokázal „napočítat“ nějaké bochníky navíc, tichá lidskost, o které sám nehovořil. Rány jeho duše ale zůstaly otevřené.

Vzpomínky svého otce Ericha Mullera poskytla PhDr. Milena Slaninová, předsedkyně představenstva Židovské obce v Ostravě, pro zpracování PhDr. Marií Šedou, která je doplnila textem se zasazením do kontextu dané doby. Text byl zčásti krácen.

Text Ericha Mullera je v tomto textu odlišen kurzívou a uvozovkami. Poskytnuté fotografie najdete v obrazové části.

Ing. PETR NEDĚLNÍK * 1939

Vzpomínání

Nebýt literární soutěže Polabská vrba, které se s mojí ženou pravidelně úspěšně zúčastňujeme, nebyl by tento text vznikl. Vyhlásili jako téma roku 2021 „vzpomínky na babičku a dědu.“

Tak jsem se zamyslel nad tím, na co si vlastně vzpomínám, ale nebylo toho mnoho. V mládí to nebylo důležité a teď už není koho se zeptat. Vzpomínky?

Staříček Jendřejczyk

Ani nevím, jestli to byl vůbec příbuzný.

Starala se o něho někdy na konci čtyřicátých let minulého století moje ostravská babička Marie a byl to snad její dědeček, nebo snad kmotr? Kmotrovská instituce kdysi fungovala jako záchytná sociální síť pro časné sirotky nebo polosirotky, neboť rodiče umírali často a rychle.

Viděl jsem ho snad jen 2x a byla to rázovitá postavička, aspoň podle vyprávění. Byl havíř na Hlubině a údajně pamatoval ještě důlní koně. Pracoval těžce a stejně pil.

Jeho životní družka tomu čelila tak, že v době výplaty ještě s dalšími havířskými ženami na něho čekala u brány na šachtu, kde muže odchytila a zkasírovala, když měla štěstí. Aby neztratil před partou tvář, utíkal do hospody dírou v plotě a vracel se za 2-3 dny bez groše. Traduje se historka, jak v opilosti vylezl na obrovský stoh slámy a když se probral, tak ho museli snést hasiči. Nebo za poslední pětikorunu, kterou nepopil, koupil nohavici krup a nohavici mouky, k tomu husu a kajícíně se vrátil. (Jestli je to pravda, tak to byla kupní síla). Nohavici proto, že si svlékl spodky a zavázal nohavice.

Údajně říkal své družce: „Matko, nemlat mě tak, když su ožralý!“ A ona odpovídala: „Když seš střízlivý, tak se nedaš!“

K stáru se domluvili na kompromisu. On nebude chodit do hospody, ale žena bude mít doma flašku a otráví mu červa šampričkou, když bude třeba. Problém byl v tom, kam flašku schovat. Ten jejich byteček v prvním patře byla dlouhá, úzká místnost s jedním oknem v čele. Hned za dveřmi byl železný plát jako kuchyňské ohniště, dál jedno lůžko a almárka, a to moc úkrytů neposkytovalo. Schovala ji tedy do slamníku. On, který nepoležel – najednou mu bylo šoufl a pak už se ozývalo: „Mařko, pod se podívat!“ Seděl na okně, flaška vypitá

a zpíval až tak, že z okna vypadl na dvůr. Naštěstí známý štajgr mu nějak zařídil úraz, tak neumřeli hladu.

Nebo: v životě nebyl na půdě toho činžáku, ale když tam byla schovaná flaška za trámem, jako žízivný velbloud se tam objevil, flašku našel.

Stariček byl dobrosrdečný, dával vnoučatům nějakou korunu, návštěvu měl jako slavnost a možnost si připít, ale už tak nepil a dožil se přes devadesát.

Děda Jan, matčin otec

Ajznbnoák v Ostravě, co do penze odešel jako oficiál státních drah. Vysoký, štíhlý, vážný, fešák.

Měl 6 dcer Vlastu, Miladu, Růženu, Marii, Annu, Adélu a sedmá zemřela jako dítě. Byly to krásné, inteligentní holky a bylo jim dopřáno vzdělání, aspoň rodinná škola. Měly to těžké, musely doma pracovat, byli hrozně chudí. Mé matce se nějak podařilo, když jednou pásla jejich kozu, nechat ji přejet vlakem. Dnes by z toho byl proces s rodiči pro týrání svěřené osoby. Všechny dcery se relativně dobře vdaly, jen Růža to stihla až k padesátce.

Někdy kolem roku 1950 mě děda vzal na nádraží a svezl jsem se na nádherné parní lokomotivě. Jinak mě při mých nečetných návštěvách Ostravy bral na hony a já ukládal chudáky zajíce k výřadu. K stáru, když už jsem v Ostravě studoval, mi chtěl věnovat svou flintu, ale musel bych si udělat myslivecké zkoušky a na to jsem byl líný.

Záblesky mé mladistvé pitomosti při vzpomínání, jsou velmi časté a velmi jasné. Když zůstal po smrti babičky sám bydlet v malinkém bytečku, staral se vzorně o něho manžel dcery Marie, ale děda mu nic nedaroval. Na procházkách se ztrácel, nic si nepamatoval a dělal ostudu neustálými stížnostmi na špatné zacházení, že prý mu brali peníze a nedali najíst.

Babička Marie, matčina matka

Musela to být kdysi krásná žena s lesklými, černými vlasy až do stáří, s nějakým polským původem až tak, že její nejmladší dcera úporně hledala v Polsku své hraběcí kořeny. Byla hluboce evangelicky věřící a brala mě na náboženská shromáždění, která mě překvapovala přátelstvím, zájmem, vzájemnou pomocí, srdečnou atmosférou.

Neuvěřitelně pracovitá, trpělivá, úspěšně hospodařící s málem, hodná, vstřícná, tak ji dnes vnímám.

Udusila se astmatickým záchvatem.

Děda Aloiz, otcův otec

Úspěšně řídil stavební firmu v Prostějově a byl známý svou tvrdostí a přísností zdůrazněnou tím, že dozor na stavbách vykonával s čaganem v ruce.

Měl dvě dcery a syna – mého otce. Ten se mu nevyvedl podle jeho představ – místo toho, aby si našel bohatou nevěstu z místní honorace, tak si v Ostravě našel krásnou, ale chudou holku. Jako v červené knihovně, jen bez šťastného konce.

Můj otec nebyl bojovník, ale ve svých 24 letech si na rodině vybojoval to, že s dědou přijeli na jeden den do Ostravy, kde byla má matka v osmém měsíci těhotenství s mou starší sestrou. Byla naprosto psychicky zničená. Vzali se tou nejsmutnější svatbou, bez hostů, bez hostiny, bez nových šatů, farář musel podplatit děda a odpoledne se zase vrátili zpět. Matka zůstala v Ostravě a otce do Prostějova následovala, ani nevím kdy.

Děda se s otcovým sňatkem nikdy nesmířil, vydělal matku mimo svou rodinu a otec nikdy nenašel dost síly, aby opustil nadějně vyhlídky dědice firmy. Žil na dvě strany.

Matka byla v prostějovském bytě hodně sama a podle vyprávění třela někdy bídu tak, že museli pomoci ostravští, chudí rodiče.

S dědou jsem se stýkal sporadicky na nečetných návštěvách u něho, pamatuji se, jak v neděli ráno vzal pušku a vrátil se s řemínkem na koroptve, plným zastřelených ptáků.

Babička Otylie, otcova matka

Pocházela z velkého hanáckého gruntu z Vrahovic a děda Aloiz si prý získal její rodiče tím, jak je uctivě v kostele zdravil. Její věno bylo vloženo do dědovy stavební firmy, založené spolu s větví její rodiny Bendových.

Moc si ji nepamatuji, vídal jsem ji málo přesto, že jsme žili v jednom městě, držela vůči mé a matce sociální nechuť.

Až když měla mozkovou mrtvici a moje matka se o ni starala líp než její dcery, tak se kála.

Pozdě. Tak pozdě, jak pozdě si těžce vzpomínám na věci kolem mých předků a vidím, že o nich nic nevím.

MILADA NEDĚLNÍKOVÁ *1942**Moje vzpomínky**

Nevím, zdali to ještě svedu zalovit ve vzpomínkách a snění, vyzvednout odtud babičku a dědu a cítit jejich něžná pohlazení.

Jsou zážitky, které se nevrátí, kdo ale umí myslet pozpátku přestože se mu rovněž věk krátí, prožije dětství, tu krásnou pohádku.

Trochu to zabolí a srdce puká-vidím zas babičku sázeti fuchsie jak jemná byla její ztvrdlá ruka, pod níž se každé poupě rozvíje.

Na ranky přikládala řebříček možná, z vás někdo oči vykulí, na odřené koleno dala mi hadříček a natlučenou mořskou cibuli.

Neznala zvyky kořenářky však mívala léčivky a čaje, když jsem se napila, pryč byly nářky ale bolest, ta rázem roztaje.

Chodily jsme s maminkou a sestrou po hrázi okolo Odry, ráda jsem uvila kytičku pestrou, v níž byl i zvoneček modrý.

Vždy s kytičkou pro babičku co jiného má dítě k mání, za laskavost za hubičku a její milé pousmání.

Bydlela v bytečku nad hospodou dvě světničky a verandička, lavórek a kbelíček s vodou, to byla její koupelnička.

Všude jsme cítily její lásku, snesla by ráda svět celičkový, nad kamny visely na provázku sušené chleba kostičky.

My děti hrály jsme si v koutku, přebíraly barevné knoflíky, ten chléb jsme měli za pochoutku a za pamlskek veliký.

Tak jsme ho pokřoupaly s chutí, nechtěly ani buchty s tvarohem, pak směle ve svátečním obutí běžely ke stoce za rohem.

Děda kouřil své viržinko a tvářil se vždy pokojně když vypil jedno pivínko, tak vyprávěl nám o vojně.

Ze všeho nejradši jsme měli a všem to chutnalo velice, když se navršilo zelí na čerstvého chleba krajíce.

Zapíjelo se sladkou, černou kávou, po studené prý budem krásnější, Melta se pila s velkou slávou, s Cikorkou byla ještě černější.

Také jsme chodily na procházky -
směr blízký mokřadový les,
kde rostly pomněnky a sedmikrásky,
rád s námi chodíval babiččin pes.

Mnoho jich za život vystřídala,
bez psů se přece nedá žít,
vždycky to byla plemena malá,
dávali jí lásku, přátelství a klid.

Nikdy nebude vzpomínek dosti
jsou v hloubi srdce uschována,
babičku měla jsem do dospělosti
a navždy bude milována.

Léta plynou, pro mnohé nám srdce bije
také mne životem provází pes,
mám výborného muže, pěstuji fuchsie,
též velké štěstí, že blízko je les.

Život jde dál, nová epocha načata,
proto se snažíme každíčkou chvílíčkou
být dobrým dědečkem a babičkou,
pro naše milá vnoučata.

Když bylo slyšet zdola živo,
děda využil domácí shody
šel si vypít další pivo
mezi chlapy do hospody.

Hlučelo tam a cinkaly sklenky,
na okenní skla lepily jsme tváře
a že jsme měly bílé podkolenky,
byly jsme jako od šmíraře.

Když nás tam maminka viděla,
marně nás hledajíc na dvoře,
za nás se velmi styděla
a drhla nás celé v lavoře.

V kuchyni byla kamna kachlová
a stojí jistě za zmínku,
která se v duši zachová:
Drželi jsme "černou hodinku".

To otevřela jejich dvířka
přiložila další polínka,
zajistila je kovová mřížka –
tak to je hezká vzpomínka!

Často tam přicházely také tetičky
to jsme měly zvláště rády,
seděly jsme jako putičky,
babička vyprávěla o svém mládí.

Zelí od babičky, to není lež
to slezské, bramborem zahuštěné,
takové nikde ve světě nenajdeš
zvláště, když špekem je omaštěné

DANUŠE PALIČKOVÁ *1942

Povídání o mém dětství a našich hrách

Mé dětství bylo krásné a mám na ně ty nejkrásnější vzpomínky. Prožila jsem je ve Staré Bělé, v rodině společně s dvěma sestrami. Bylo to po válce, byli jsme skromní a všeho si více vážili.

Nejvíce jsme si hráli u potoka. Bylo tam takové přehrazení pro hasiče a tam jsme se i koupali a voda byla čistá. Donesli jsme z domu vantrok a jezdili jsme na něm jako na lodce, někdy jsme zaplavali až k Odře. Na kalandrech, které lemovaly celý potok, jsme dělali kotouly a nahoře jsme po nich chodili. Hrávali jsme si také v lese. Schovávali jsme se za stromy, dělali bunkry z větviček stromů. Pili jsme vodu z „kamplu“ v lese, byla tam čistá voda, několikrát jsme spadli i do studny, ale bylo tam málo vody, tak se nic nestalo. V písčově jsme skákali ze břehu do písku. To jsme dělali přes zákaz, zavalilo tam jednoho chlapce, a tak jsme to měli zakázané. Museli jsme pracovat, ale když jsme vše udělali, mohli jsme lítat venku. Také jsme si zařídili, to si nemyslete, že jsme byli jen hodní. To naši rodiče ale nevěděli a my jsme to také nechodili žalovat, protože bychom měli zaracha a výprask. Tresty nebyly jen to, že jsme dostali zaracha. Byly to fyzické tresty, že jsme mívali na zadnici i pořádné klobásy a moc to bolelo. Příkladně jsme si už rozmysleli, jestli poslechneme, nebo ne.

Zpátky k hrám. V létě jsme se všichni z okolí scházeli na jednom místě. Vždycky z domku znělo hlasitě: „Jano, Majko, Vašíku, Járo, Zdenko, Vlasto atd., jdeš venku lítat?“ A oni se ozývali a volali: „Idu a čekejte na Lyčkově zahradě.“ Za chvíli, když jsme měli všechno doma udělané, se začaly děcka scházet. Většinou to bylo na zahradě u Lyčky, kde jsme si my holky hrály s panenkami a šily na ně oblečky z ostřížků látek, co kdo měl doma. Kluci stříleli z praků a různě se honili, ale když jsme se dali všichni dohromady, váleli jsme bečky, dělali kotrmelce. Ta zahrada byla totiž takový velký kopec, bylo jednoduché se tam válet. Chodili jsme i k lesu na úhor a stavěli tam stany, ale z deky. Donesli jsme kramlíky (kolíčky na prádlo) od maminky a připevnili jsme deky na větve ze stromů. V lese jsme zase dělali bunkry z větviček stromů, tam jsme si všichni vlezli a vyprávěli jsme si, také i strašidelné příběhy.

V písčově jsme si hráli s míčem, třeba vybíjenou, zaháněnou. Každý rok stál v ulici sun, tj. odhrnovač sněhu. Byl takový velký, dřevěný do tvaru VÉ, a to se v zimě používalo na odhrnování sněhu. Když napadl sníh, zapřáhlo se to za koně a jezdilo odhrnovat po dědině. Přes léto tam nečinně stál a my jsme na něm vždycky sedávali. Hráli jsme s kluky nože, samozřejmě dohromady. Měli

jsme vymyšlenou i takovou školku. Prostě různé finty a figury tak, že se nůž přehazoval různě přes ruce i nohy a musel se zabodnout do dřeva. Soutěžili jsme mezi kluky a holkami, mezi ulicemi. Někdo přinesl malou rybičku – nůž, chtěli jsme si ji pořídit všichni, protože jsme běhali po lese a tam se vždycky nůž hodil.

Často jsme se houpali na smuteční vrbě, která rostla přímo u potoka u cesty. Svázali jsme několik větví dohromady, na cestě jsme se přivěsili a zhoupili přes potok na druhý břeh. Když se to nepovedlo, nebo se někdo neudržel, spadl do potoka. Tenkrát byla voda čistá, a dokonce tam byla i hloubka a ryby. Mosty byly vysoko nad hladinou, a tak jsme někdy plavali až k Odře, ale to jsme měli zakázané. Pak ještě existovala školka s míčem. To se hrálo o zeď chalupy. Zase se to různě přehazovalo přes ruce i nohy o stěnu a míč nesměl spadnout. Skákali jsme přes švihadlo, ale neměli jsme švihadlo, ale šňůru na prádlo. Hodně jsme hráli i kuličky, taky turnaj – ulice proti jiné ulici, kluci proti klukům, proti holkám. Když jsme měli hlad, šli jsme domů a maminka nám namazala chleba s margarínem anebo s povidly a my to jedli venku a zase jsme šli běhat. Když přšelo a bylo zrovna čerstvě po dešti, dělali jsme takové zástavy – přehrady z kopečka, z bláta a pouštěli po proudu lodičky dolů po ulici. Rádi jsme se brouzdali tím čerstvým blátem, také jsme potom tak vypadali. Celé léto jsme chodili naboso, jak to pěkně mezi prsty proudilo to bláto. Byly i blátivé války a pak následoval výprask, když jsme přišli domů od bláta. Většinou jsme bývali venku až do večera. Kdy se z chalup ozývalo: „Vašíku, Járo, Vlasto, Májo, Jano, domů!“ To byl dorozumívací prostředek, že to rodiče myslí vážně, že už musíme končit. Také ještě po svých povinnostech, které jsme třeba ještě někteří neudělali. To bylo nádherné léto, zima byla obdobná, jen jsme lyžovali, sáňkovali, koulovali se. Také na tom potoku se dalo bruslit. Za našeho dětství a mládí ještě bývala zima zimou, jaro jarem, léto létem a podzim podzimem, jen s malými výjimkami to šlo do extrému. Na jaře, většinou na Josefa, jsme vyšli ven naboso, už slunko hřálo. Léto bylo hezké i s dešti, vždýť pak sluníčko opět vysvitlo. Podzim byl, jako když opravdu dává léto sbohem, pouštěli jsme na zahradě draky. Zima plná sněhu a našich radovánek na saních a lyžích! Každý kopec zněl dětským smíchem a pokřikem GEO, GEO, kterým jsme doprovázeli naše sáňkování. Všeho jsme si užívali do sytosti. Krásné dětství i dospívání!

Taky jsme se bavili tím, že jsme hráli sami sobě divadlo. Potkalo se u někoho pár dětí, tam jsme se přestrojili do oblečení našich rodičů, dělali všelijaké scénky i tanečky a zpívali. Jedni lidé měli loutkové divadlo pro děti, tak jsme tam občas chodívali na odpolední představení, které hráli rodiče. Nebylo tolik knížek, odkud bychom se mohli učit, tak jen to, co nás naučili rodiče.

Zima. Tu jsme také prožívali venku, i když mrzlo, až praštělo. Bruslili jsme

třeba na kluzišti, vlastně na zamrzlém rybníku. My jsme si ho sami odhrnovali od sněhu, večer polévali vodou, aby byl led na druhý den krásně hladký a bez hrbolů. Když celý den padal sníh, tak jsme si to průběžně odhrnovali a byli jsme tam dlouho do večera. Třeba už byla tma a my jsme ještě hráli na honěnou, a to bylo vždycky veselo. Dostala jsem první krásné brusle, nevím, kolik mi bylo let, ale dostala jsem je k Vánocům. Boty byly bílé, vysoké a na bruslích už byly zoubky, tak jako to mají krasobruslaři. Zase jsem je ale musela půjčovat sestřám, jako vždy a všechno. Byla taková doba, pro všechny nebylo dost peněz, rodiče jsme milovali za to málo, co jsme měli – pro to bylo nás hodně. To vše nám udělalo dětství a mládí krásné.

Kdysi nebyla televize, měli jsme jen malé rádio a tam hrála hudba, zprávy a večer tam vždy někdo vyprávěl pohádky, které jsme se zatajeným dechem poslouchali. Také v neděli po obědě vysílali pohádku. To jsme vždycky všichni kromě tatínka lehli do postele v kuchyni a poslouchali, někdy jsme dokonce i usnuli. Maminka říkala, odpolední klid je nutný. Když se objevila televize, tak ji měli jen tři lidé v celé vesnici. Byli zámožní, ale byli na nás hodní, protože vždycky pár lidí na vysílání pozvali. Tenkrát byl jen jeden program, a to ještě ne celý den. Byl to velký zážitek, když se nás tolik sešlo a koukalo na ten zázrak. Dodnes si svých rodičů nesmírně vážím a ráda a s láskou na ně vzpomínám. Uvědomuji si, že to také s námi neměli lehké. Dali nám v těžké době život, v té nás vychovávali. Dali nám vzdělání přiměřeně dobře. Mohli jsme poznávat naši republiku, když s námi jezdili po výletech. A když už jsme i my měli rodiny, pomáhali nám s dětmi, když mohli a dovolil jim to čas a jejich zdraví. Mě naučili hodně věcí, protože jsem všechno chtěla vědět a znát. Samozřejmě, že nám nemohli dát všechno, co v té době po válce bylo možné. Byli jsme tři sourozenci, a to ani tehdy nebylo málo. Po válce se také těžce sháněla práce, ale rodiče vždy pracovali, tak se dá říci, že jsme vlastně nijak moc nestrádali. Pak už jen svojí pílí, chutí do práce a do života jsme si každý budovali ten život svůj. Za ten se nestydím. Pracovala jsem od svého útlého věku a snažila jsem se mít co nejvíce pro svoji rodinu.

Já jsem byla také na své děti velmi přísná, ale jsou vychovaní a já se za ně nemusela nikdy stydět. Moje děti byly na své děti také přísné. Hlavně platí to, co říkají, jsou důslední. Teď je řada na výchovu mých pravníků. Také jsou na ně přísní, tak uvidíme, co z nich vyroste. Doma jsme museli vždycky poslouchat. Kdo neposlouchal, ten byl potrestán. Nemohli jsme si třeba pořídit bez dovolení nějaké zvířátko, třeba kočičku nebo pejska. Moje velké přání bylo mít pejska. Strašně jsem milovala psy, i když z těch cizích jsem měla strach, jednou mě totiž pokousal. Chtěla jsem svého kamaráda, kterého bych si vycvičila a se kterým bychom se měli rádi. To se mi ovšem splnilo, až už jsem byla dospělá.

Jinak jsme měli zvířat plno, ale museli jsme se také o ně starat, nejradyji jsem měla naši kozu. Když měla kůzlátka a ona se pak musela zabít na jídlo, tak jsem vždy moc plakávala. Věděli jsme sice, že zvířata chováme proto, abychom je pak zabili a snědli, ale pro nás děti to nebylo jednoduché.

Po zabijačce maminka zavařila maso do plechovek, a tak jsme netrpěli ani nedostatkem masa. Měli jsme uzené, to viselo ve velkém proutěném koši na půdě. Na podzim tatínek našlapal bečku zelí, bylo skoro denně na talíři. Dělal se bramborové placky s česnekem a také amolety. Krupice bývala běžně i k obědu, nebo nákyz z jáhel. Maminka třeba upekla jen buchty a byly k obědu s mlékem nebo čajem. Hodně se dělaly takzvané mišaky. To byly umíchané brambory a do toho se vmíchala smažená cibulka. To byla pochoutka! V zimě jsme jako hlavní jídlo měli i koblihy. Když bylo maso, to musím napsat, že vždycky dostal nejprve tatínek to nejlepší a nejchudší – nejlíbivější, a co zbylo, o to se dělila maminka s námi. Tak jsme se museli naučit jíst i to tlusté maso, a tak ho mám ráda dodnes. K večeři nebyly žádné salámy nebo sýry, to nebylo k dostání. Nechalo se zkySAT mléko a z toho tvarohu, co vznikl, se udělala pomazánka – jen se tvaroh osolil. Nebo se večeřelo to, co zbylo od oběda. Treba ohřáté brambory, jen s mlékem nebo kyškou. Měli jsme husy a po zabiti se vyškvařilo jejich sádlo, které bylo se solí výborné na chleba. Také vepřové sádlo jsme si mazali na chleba nebo osolené škvarky. Husí sádlo používala naše maminka i na obklady, když jsme měli kašel a chytly nás průdušky. Namazala hadr sádlem, dala na to takový malý polštářek, chodili jsme jako vycpaní, ale pomohlo to. Nechodili jsme k doktorovi, nebrali žádné prášky, kloktadla a kapky. V létě jsme mívali k obědu zeleninovou polévku, tak zvanou voděnku. Samozřejmě i jiné polévky, podle toho, co právě bylo na zahradě. Na večeři bývaly skoro denně brambory s mlékem nebo s kyškou. Byly polité smaženou cibulkou, byly domácí a čerstvě vykopané, to byla bašta, to si nedovedete představit. To jsme měli za úkol my děti: nakopat brambory a naškrábat je.

Ještě k jídlu – moc jsme si nemohli vymýšlet. Byla poválečná doba a v obchodech toho moc nebylo, základní potraviny byly na lístky. Šetřilo se, kde se dalo a s čímkoliv. Byla zahrada, na té jsme pěstovali, co se dalo, brambory i zeleninu jsme měli svoje, v létě bylo z čeho vařit. Ve chlívku se také chovalo prase, byla koza, husy a slepice. Měli jsme vajíčka a ta se dají připravit na jakýkoliv způsob. Když jsme chtěli vařit polévku, maminka zabila slepici a byla dobrá, silná polévka s domácími nudlemi. Mléko jsme měli od naší kozy. Maminka nám dělávala bílou kávu, meltu a kozí mléko, a také čaj s mlékem. Když chybělo mléko kozí, dalo se od sedláka koupit kravské.

No, a co se týče sladkostí, v obchodě toho moc nebylo a také to bylo nejdříve

jen na lístky. Maminka vždycky upekla tak zvaný cvibák, to je třené těsto na plechu, nebo obyčejnou bábovku. Na neděli někdy koláče nebo buchty s povídky. Ale koláče se pekly nejvíce na sváteční dny, jako Vánoce, Velikonoce, narozeniny a na pouť. Tak krásné jsem měla dětství, víte? Myslím si, že po přečtení mi budete i trochu závidět.

Tenkrát jsme neměli koupelnu, tak jsme se myli ve vantrouku – to jsou prosím necky. Když jsme se všichni – jeden po druhém – v sobotu, a jen v sobotu, okoupali v kuchyni a zbyla po nás mýdlová voda, tak tou vodou se pak drhla podlaha. Na koupání nebyl žádný šampon, žádná pěna, ale obyčejné mýdlo Hellada. Jinak denní mytí probíhalo v lavoru. Já jsem měla kudrnaté, ale hodně kudrnaté vlasy. Když mě maminka česala, tak to byla hrůza, nešlo to pořádně rozčesat, tak maminka vzala sádlo, co bylo vyškvařené z prasete, a namazala mi vlasy. Pak to šlo rozčesat dobře. Teď si kolikrát říkám, jak jsem musela asi smrdět, ale dělali to tak všichni, nebylo nic jiného.

U všech činnosti v naší domácnosti jsme se střídali, aby práce nebyla jen na jednoho. V sobotu jsme my děti čistily pro celou rodinu boty, natřely goblinem a pak vyleštily. Když to nebylo dobře, tak jsme to musely dělat znova. V sobotu musel být taky zametený dvorek a vyčištěné kolo. Praní prádla nebylo lehké, neměli jsme elektrickou pračku. Nejprve se pralo na vašce, později tatínek koupil pračku kývačku. Pro jednoho to byla těžká práce, tak jsme museli pomáhat. Voda se musela ohřát na kamnech a pak se teprve mohlo prát. Čachtalo se v kbelících a také se cíchy běhly na zahradě na sluníčku. Usušené prádlo jsme natahovali do rovna, příprava na žehlení. Elektrická žehlička také nebyla, jen taková, že se dovnitř vsouvalo nahřáté železo, které se zahřívalo na ohni v kamnech. Když vychladlo, znova se strčilo do ohně nahřát.

Doma jsme museli dělat a pomáhat rodičům ve všem, dokonce i mužské práce, co nestihl tatínek. To jsme dělali my děti s maminkou i na zahradě. S jídlem to bylo takové, že vždycky dostal to nejlepší tatínek a pak teprve my, a maminka, co zbylo. Žádné vymyšlení, že je to tlusté nebo slané, museli jsme sníst všechno a nevybírat. Nebylo ani z čeho vybírat, jedlo se a vařilo z toho, co bylo doma a na co bylo. Nebyly matrace, ale slamník. Každý rok se od sedláka v létě po žních přivezla čerstvá sláma, nacpal se slamník a stará sláma se dala dobytku. To jste měli slyšet, jak to šustilo, když ses otáčel ve spaní! A jak to vonělo obilím, cítila jsem se jako na poli ve slámě. Když hodně mrzlo a v ložnici bylo vymrznuté, tak nám maminka ohřála cihlu na kamnech a dala každému do postele. To nám postel zahřálo, a když už jsme usnuli, tak už nám zima nebyla. Nebylo čím topit, na uhlí nebylo, tak se topilo dřevem, které jsme přinesli z lesa. Byla jen jedna kamna v kuchyni, a na těch se vařilo a do ložnice se pouštělo teplo.

Ještě jako děti jsme chodívali s rodiči k sedlákovi pomáhat na pole. Když jsme byli větší, už jsme chodívali sami k sedlákům pomáhat s drobnou prací. Chodila jsem pomáhat do domácnosti sousedů. Bydleli tady takoví starší lidé a jejich dcera věčně nebyla doma. Požádali nás o pomoc, a tak jsem tam chodila a pomývala jsem nádobí, vytírala celý dům, zametala dvorek, škrabala brambory a dělala jsem všechno, na co jsem stačila udělat. Někdy mi dali nějaký bonbon, nebo korunu a já jsem byla ráda.

A stalo se, že i v zimě jsme byli u sedláka pomáhat. V létě, když dozrálo obilí a sklidilo se, kdo neměl doma mlátičku na obilí (a to neměli všichni), půjčoval si ji. Mnozí čekali, až na ně přišla řada. Obilí ve snopech bylo uskladněné ve stodole a teprve v zimě se mlátilo. Někteří chalupníci si mlátili obilí jen cepem, a to jsme také pomáhali. Není to nic složitějšího, ale na ruce to bylo náročné. K sedlákům jsme chodili pravidelně už od jara, když se sadily brambory a ostatní plodiny. Pak jsme okopávali řepu a ohrnovali brambory. Jeden sedlák pěstoval i mák, v létě jsme chodili sklízet hlavičky máku. Ten se také mlátil, ale na jiné mlátičce. Stvolý z máku se vytrhávaly a my jsme je v nůších nosili domů a v zimě tím topili. Do lesa jsme také chodili na dřevo, uhlí nebylo, nebyl plyn. Protože maminka na vše sama nestačila – bylo nás doma hodně, museli jsme se podílet. Mně to nevadilo, všechno jsem to v mém dalším životě potřebovala a nic mě nezaskočilo. Vidíte, kolik práce jsme museli v dětství vykonávat, ale stejně mě to neporazilo.

Ještě vzpomínám, když jsme jezdili na prázdniny k tetám do Fryčovic. Byly to vždycky takové pracovní prázdniny. Jedna teta byla selka a měla hodně dobytka a také dětí. V létě je vždy u sedláka nejvíce práce, ona nás o prázdninách vzala k sobě a my jsme jí ve všem pomáhali. Hlavně jsme pásli každý den krávy – hnali jsme je na louku daleko od domova. Tam jsme byli dlouho, ale také jsme tam měli kamarády a vyváděli různé věci.

Na večeri bylo vždy čerstvé mléko od krav a brambory. Teta doma stloukala v máselnici máslo, to byla také i naše práce. A to máslo, to byla pochoutka! Druhá teta zase měla pekárnu. Narodila se jí dvojčátka, už měla jednoho malého kluka. Hlíдали jsme děti a pomáhali i v pekárně. Hlavně když vytáhli chléb z pece, ten jsme potírali vodou, to byla naše práce. Ani si nedovedete představit, jak to tam vždycky krásně vonělo a jak dobré byly ty čerstvé voňavé a teplé rohlíky. U tety doma jsme pomývali nádobí, škrabali brambory a dělali všechno, co po nás teta chtěla. Stejně jsme tam rádi jezdili, bylo to takové jiné než doma. Nejvíce jsme byli u té tety, co měla to hospodářství, ale všude jsme museli poslouchat. To by nešlo, aby bylo hodně dětí, hodně práce a při tom žádná disciplína. Strejda se s námi nemaloval. Měli jsme tam plno kamarádů, a když jsme pásli krávy, taky jsme vyváděli, stavěli si v lese bunkry, skákali ve stodole

do slámy a večer jsme si se sestřenicemi a bratřenci povídali strašidelné příběhy. Teta měla taková velká kachlová kamna, na ně jsme se všichni vylezli a leželi jako herinci naskládaní. Také jsme se kolikrát i nepohodli.

U tety nebyla lednička, takže když jsme stloukli máslo, spustilo se v nádobě do studny, tam bylo dostatečně chladno. Když jsme to máslo potřebovali, zašli na dvůr, zatočili rumpálem a máslo z chladné studně vytáhli zase nahoru. I mléko se tam tak spouštělo, aby nezкисло. Na dvoře byla u studny pumpa, kde jsme se myli přes den, někdy i večer, převážně ale doma v lavóru.

Zkoušeli jsme jezdit na krávé, málem se mi to stalo osudné. Teta měla dost krav, my jsme je měli svázané dohromady k vedení na pastvu i z pastvy. Já si sedla na krávu a jela. Najednou se kráva splašila a samozřejmě, když byly svázané, daly se do běhu všechny a já se neudržela. Spadla jsem pod ně, naštěstí ani jedna na mě nešlápla, jen jsem byla podřená. Tak vidíte, dělali jsme i vylomeniny, ale i o tom jsou prázdniny. A dokonce krásné prázdniny, na které si teď stále víc ráda vzpomínám. Ještě jsme tam měli jednu tetu a ta měla hospodu. Byl to původně domov mojí maminky. Ta teta byla z Frýdku, přivdala se tam: vzala si bratra mé maminky. Tato teta byla strašně lakomá a nikdy si nás k nim nevzala, protože měla jen tu hospodu a ani žádný dobytek. Dokonce, když jsme se za ni přišli podívat, nikdy nám nedala ani tu sodovku. A když nám ji náhodou dala, tak když si pro nás přijeli rodiče, chtěla ji zaplatit. A my jsme tu sodovku měli strašně rádi, byla taková žlutá a krásně perlila a nebyla moc sladká. I takové zážitky jsem měla o prázdninách. I takové jsou některé tety.

Jsem ještě ráda na tom světě, slamník už nacpávat nemusím... Ničeho za svůj život nelituji. Tenkrát na vesnici jsme na tom byli všichni skoro stejně. Nebylo tolik zbohatlíků, jeden druhému pomáhal a mohl se spolehnout na pomoc. Lidé spolu besedovali, nevadilo jim, že na zahradě smrdí hnůj, že ti gagají na zahradě husy a kokrhá kohout. Že někdo čmoudí z komína, protože tenkrát čmoudili všichni, všichni jsme byli na jedné lodi a budovali jsme tuto zemi po válce. Já jsem šťastná, že jsem tuto dobu poznala a žila v ní. Byli jsme si všichni rovní. Do školy jsme chodili všichni v teplácích, nebo trikáčích, co se tenkrát nosily, v botách po rodičích a sourozencích. Měli jsme polátané oblečení, půjčovali jsme si věci jeden sourozenec od druhého.

Měli jsme se rádi. Potom začalo to nesnášení jeden druhého. Dnes se ani sourozenci nemají rádi. Zamykají se do svých pokojů, že ani rodiče nemají k nim přístup. Otvírají si na rodiče pusu, odmouávají a nespokojí se ani s dárky, a dokonce i drahými dárky, co dostanou. Plýtvají vším a někteří mají více peněz než jiné děti i dospělí. Vidím v obchodě, co si všechno kupují, to si ani já ještě nedovolím. Skromnost je pro ně úplně cizí pojem, dokonce se opíjejí, a to ani nepracují. Žijí jen z příspěvku rodičů a tím je rodiče jen nezdravě hýčkají.

EVA PETRŮ *1948

Z Ostravy až do Ugandy za nosorožci

Odmalička mne fascinovaly psovité a velké kočkovité šelmy. Po absolvování devítiletky v Ostravě-Porubě jsem dva roky studovala v Bílovci obor pěstitelchovatel a později jsem si při zaměstnání v ostravské zoologické zahradě doplnila zaměření na exotická zvířata v rámci závodní školy práce. Zkoušky jsem dělala v Praze.

Seskoky padákem, judo a výcvik psů

Mám ráda adrenalinové zážitky. V mládí jsem hodně sportovala. Zaujala mě možnost skákat na mošnovském letišti padákem a zažít ten pocit volného pádu. Byla tam ovšem velmi náročná pozemní příprava. Třikrát týdně jsme pod vedením trenéra Zahradníčka trénovali na zemi, učili se skládat hlavní i záložní padáky a teprve potom přišly na řadu seskoky. Ve třidvaceti letech jsem absolvovala celkem sedm seskoků na výtazném laně a tři seskoky volným pádem. V týmu jsem byla jediná žena, a k tomu ještě nejmladší, muži byli mnohem starší. Byla to nesmírně zajímavá zkušenost a moc mě to bavilo. Skákali jsme z dvouplošníku Antonov AN-2 neboli „anduly“. Při prvním seskoku jsem žádný strach nepocítovala, byla jsem v týmu „nejlehčí“, a proto jsem skákala jako poslední. Nemohla jsem se dočkat. Poprvé jsem dopadla na oranisko, to jsem ještě neuměla dokonale manipulovat se šňůrami u padáku.

Později jsem začala dělat kvůli parašutismu i judo. Přivedla mě k němu kamarádka ze ZOO. Potřebovala jsem zlepšit kondici. To byla opravdu tvrdá příprava. U juda jsem ale nezůstala příliš dlouho. Při jednom nešťastném pádu jsem si bohužel poranila záda i ledviny, strávila tři měsíce v nemocnici a pak jsem toho musela nechat. Poté jsem ještě dvacet let cvičila ve Svazarmu služební plemena psů pro policii. Většinou německé ovčáky, ale i jiná služební plemena.

Cesta do Ugandy

Delší dobu jsem se zajímala o exotická zvířata, četla jsem spoustu článků o ochraně nosorožců a jiných zvířat. Navštívila jsem ZOO ve Dvoře Králové, v Praze, v Lešné i v Berlíně.

V roce 1982 jsem se rozhodla, že pojedu do Ugandy. Z Československa jsem

tam v té době byla jediná, později přijela ještě kolegyně z pražské zoologické zahrady, ale po roce a půl odjela. Nakonec jsem strávila v Ugandě více než pět let. Musela jsem si vyřídit všechny dokumenty, absolvovat veškerá očkování. V Africe bylo pochopitelně neustále vedro, plno komárů a museli jsme dávat pozor na různé hady a jinou havěť. Strava byla rozmanitá, ale přesto jsem zhubla asi čtrnáct kilo. Nejvíce mi chutnalo místní ovoce a sladká kukuřice.

Pomáhali nám i místní domorodci. Hlídali jsme především nosorožce a slony před pytláky, a to i v noci. Pytláci nemilosrdně nosorožcům nebo slonům řezali rohy nebo kly a ti pak vykrváceli a uhynuli. Když slonice kvůli uřezaným klům uhynula, museli jsme pečovat o slůňata. Ta vypila někdy až deset litrů mléka denně. Museli jsme být ozbrojeni, protože pytláci byli připraveni nás třeba i zastřelit. Ochrana šelem v Africe nebyla jednoduchá. Domorodci třeba kvůli lvům přicházeli o dobytek. Později dali dobytek do ohrady, aby je šelmy nenapadly, dostávali pak i odškodnění v případě, kdy jim kozy nebo jiná domácí zvířata lvi napadli.

V Ugandě jsem onemocněla i malárií, dokonce opakovaně. Přenášejí ji komáři. Cítila jsem tehdy ohromnou slabost, měla vysoké teploty a záchvaty. Naštěstí jsem měla léky, tak jsem se zotavila. Po pěti letech jsem se už na návrat domů těšila. Vidět poraněné nosorožce nebo mrtvé slůně, které uhynulo kvůli tomu, že nemělo přístup k vodě, to byly velmi smutné zážitky.

Chov šelem

Po návratu do Ostravy jsem osm let pracovala v zoologické zahradě, pokračovala ve výcviku služebních plemen a chovala dogu, afgánské chrty i americké kokršpaněly, se kterými jsem jezdila i na výstavy po celé republice. Velká plemena, třeba dogy se nedožívají více než deseti let, mívají velké potíže s klouby. Aby mohli psi na výstavu, museli mít pochopitelně průkaz původu, bylo třeba je upravit (sama jsem je taky upravovala) a hlavně jsem musela psy naučit výstavní postoj, také aby ukázal zuby, nebyl agresivní, nenapadal jiné psy a zároveň se neohnal po rozhodčích.

V ostravské ZOO jsem se pak starala především o odchovy exotických zvířat. Když byly dovolené a nemocenské, tak jsem zaskakovala třeba i v pavilonu opic nebo u papoušků. Prošla jsem si za tu dobu všechny úseky, ale později jsem už měla svůj stabilní úsek a na starosti malé šelmy, papoušky, dravce a vodní ptactvo. Nejraději jsem měla velké šelmy, starala jsem se o lvíčata i tygříky.

Někdy se u šelem stane, že se jejich matka nedokáže postarat o mláďata a pak

nezbývá, než je odchovat uměle. O tyto odchovy tygrů, jaguárů nebo lvů se starala především Petra Poledníková. Jednoho malého tygra matka nepřijala, proto jsem ho do jednoho roku měla doma i já. Každý týden mi pro něj vozili ze zoologické zahrady maso. Mít doma od narození tygra sumaterského dá hodně práce. Musíte tolerovat jeho výpady skoku, nesmíte ho odstrkovat, to by mohlo mít fatální následky. Museli mi potom vyměnit i sedací soupravu v obývacím pokoji, byla totiž celá rozkousaná.

Krmení šelem je obecně velmi nákladné. Tygrovci nemůžete dát špatné maso, musí mít kvalitní stravu. Maso musí být čerstvé, a ne příliš tučné. Když jsem pracovala v zoologické zahradě, maso se skladovalo v chladicím boxu a infračerveným světlem se likvidovaly případné choroboplodné zárodky. To, co šelmy nesežraly, jsme házeli supům a orlům do jejich výběhu.

Někteří návštěvníci se nechovali úplně ohleduplně, házeli třeba opicím mýdlo. Jednou se dokonce stalo, že pětiletého kluka napadl u klece lev. Jiná paní zase dráždila deštníkem tygra. Pak si stěžovala, že jí tygr vzal deštník, a dokonce požadovala odškodnění.

Když jsem odešla ze ZOO do Tesly, tak jsem se do zahrady stále vracela, po šelmách se mi stýskalo. Myslím si, že se zoologická zahrada v Ostravě hodně proměnila. Zvířata mají více místa a lepší podmínky. Velké šelmy jsou ale pořád v klecích nebo ve výběhu, a to se jim nelíbí. Jaguáři, lvi nebo levharti a velké šelmy obecně vyžadují větší prostor. Na druhé straně ale mají pravidelný přísun potravy a nemusí mít strach, že přijdou o mláďata nebo že je napadnou hyeny. V současné době stále ráda cestuji, fascinují mne mořské hlubiny, v televizi sleduji pořady o podmořském světě – zvířata mne tak stále provázejí.

Vyprávění paní Evy Petrů zaznamenal Radim Horák (červenec 2022)

Poskytnuté fotografie najdete v části Obrazová příloha

ANNA PINTEROVÁ *1945

Seniorské hnutí po roce 1989 a jeho počátky v Ostravě

Organizování seniorů, dříve důchodců, není samozřejmě nic nového, děje se tak desítky let. Po roce 1989 docházelo ke změnám, a to nejen v Československé socialistické republice, Československu, Česko-Slovensku, Československé federativní republice Česko-slovenské, České a slovenské federativní republice, a nakonec v České republice. Valné shromáždění OSN vyhlásilo 1. říjen Mezinárodním dnem seniorů a od roku 1991 se tento svátek slaví.

Rok 1999 byl vyhlášen Organizací spojených národů Mezinárodním rokem seniorů. Na veřejném diskusním fóru pořádaném Centrem pro komunitní práci v Ostravě v Komorní scéně Aréna 6. 1. 2000 se hovořilo o jeho průběhu v našem městě a hodnotily se výsledky, kterých bylo dosaženo. Většina přítomných se shodla na tom, že Rok seniorů nesplnil jejich očekávání.

Z diskuse vyplynul zájem o vytvoření jakéhosi koordinačního centra organizací, jehož činnost by se orientovala na seniory a zdravotně postižené. Byla vytvořena pracovní skupina ze zástupců Centra pro komunitní práci Severní Moravy a Slezska, městské organizace Svazu důchodců České republiky, Senior společnosti při Nadačním fondu APEIRON. Pracovní skupina ve složení: Dana Diváková – Centrum pro komunitní práci severní Moravy a Slezska, Ing. Jaroslav Šala – Svaz důchodců České republiky, Ing. Jaroslav Feix – Senior společnost, Ing. Aleš Pecháček Nadační fond APEIRON. Byl stanoven termín konání a program shromáždění na 2. 2. 2000 ve 14 hodin v konferenčním sále Odboru sociálních věcí a zdravotnictví Magistrátu města Ostravy.

Na tomto shromáždění bylo založeno pod patronací Nadačního fondu APERION a Centra pro komunitní spolupráci severní Moravy a Slezska Koordinační centrum organizací seniorů a zdravotně postižených (KCOS a ZP). Jeho základním cílem bylo vytvořit podmínky pro vzájemnou a účelnou spolupráci a využít dobrovolných aktivit organizací pracujících ve prospěch občanů starší generace a zdravotně postižených.

Ke spolupráci se přihlásilo 15 organizací: Městská organizace svazu důchodců ČR v Ostravě, Svaz důchodců Restaurace a jídelny Ostrava, Klub důchodců Vysoké pece Ostrava, Červený kříž Ostrava, Senior společnost, Slezská diakonie, Alzheimerovská společnost v Ostravě, Klub důchodců Nová huť Ostrava, Nadační fond APEIRON, Klub důchodců BorsodChem Moravské chemické závody Ostrava, Sdružení zdravotně postižených Ostrava, Klub důchodců pošt

a komunikací, Klub důchodců Pramen Třebovice. Na první schůzce Koordinační rady byl zvolen předsedou Ing. Lubomír Pásek.

Takto začalo v roce 2000 působit v Ostravě Koordinační centrum organizací seniorů a zdravotně postižených. Velkou pílí věnovali čtyřiceti seniorským organizacím a klubům seniorů, působících především jako kluby důchodců v nejrůznějších firmách v Ostravě, a dvaatřiceti Klubům pro seniory na území města Ostravy při jednotlivých městských obvodech. Členové Koordinační rady si byli vědomi důležitosti úzké spolupráce s orgány místní samosprávy a informovali zastupitelstvo Města Ostravy o svém založení. Tehdejšímu primátorovi statutárního města Ostrava Ing. Čestmíru Vlčkovi předložili návrh na ustavení Rady seniorů jako poradního orgánu Rady města Ostravy, za účelem širší vzájemné spolupráce a vytvoření podmínek pro uspokojování zájmů seniorů a zdravotně postižených. (Rady seniorů, zákon č.367/1990 Sb. v platném znění o obcích, který zahrnuje oblasti zdravotní péče, sociálního zabezpečení, bezpečnost, kulturu a další oblasti, které se dotýkají života seniorů a zdravotně postižených).

V rámci statutárního města Ostravy od roku 1990 působila městská organizace Svazu důchodců ČR (MO SD). 26. listopadu 1990 se konalo zvolení prvního výboru ve velké zasedací síni magistrátu města Ostravy. Prvním předsedou byl zvolen Oldřich Haussner. Tuto funkci vykonával do 31. 1. 1997.

Od roku 1990 bylo období, kdy se do MO SD ČR (Městská organizace Svazu důchodců ČR) přihlašovali hromadně důchodci ze zrušených bývalých agitačních středisek a v jednotlivých obvodech se vytvářely organizace Svazu důchodců České republiky. Jejich úkolem bylo prosazovat u obvodních úřadů podporu, aby v nich mohli důchodci trávit svůj volný čas a organizovat zájmovou a klubovou činnost.

Vytvořila se i pobočka Střediska sociální pomoci a služeb Svazu důchodců ČR s ústředím v Praze. Seniorům byla poskytována pečovatelská služba, a to přímo v bytech seniorů o svátcích, sobotách a nedělích. Bylo to v době, kdy ještě nebyla poskytována tato služba v plném rozsahu státními orgány, neziskovými organizacemi a sociálními odbory úřadů městských obvodů. Byla zřízena i kvalifikovaná právní poradna. Měli jsme i vlastní cestovní kancelář Důchodku. Vedoucím pobočky Centra sociální pomoci a služeb Svazu důchodců ČR byl jmenován předseda Městská organizace Svazu důchodců (MOSD) Oldřich Haussner. Kumulace funkce předsedy MOSD a vedoucího pobočky se, ale neosvědčila.

Novým vedoucím pobočky Centra sociální pomoci a služeb Svazu důchodců ČR. 1. února 1997 byl do funkce předsedy MOSD zvolen Otmar Kusák, který

tuto funkci vykonával do 15. května 2002. Pak byl do funkce vedoucího pobočky Centra sociální pomoci a služeb byl jmenován Ing. Jaroslav Šala.

Přes veškerou snahu se nám nepodařilo udržet pečovatelskou službu, protože Ústředí centra sociální pomoci a služeb v Praze nám nezajistilo pro rok 2002 účelovou dotaci z MPSV (Ministerstvo práce a sociálních věcí). Z tohoto důvodu nám nemohl Magistrát města Ostravy poskytnout účelovou dotaci na pečovatelskou službu a poradenskou činnost.

Ve 2. čtvrtletí 2002 jsme byli nuceni ukončit poskytování pečovatelské služby v bytech klientů a kvalifikovanou právní poradenskou činnost. Otmar Kusák byl jmenován čestným předsedou Svazu důchodců ČR, městské organizace Ostrava.

15. května 2002 byl na mimořádném shromáždění delegátů zvolen předsedou Svazu důchodců ČR, městské organizace Ostrava Stanislav Kaštovský. Funkci vykonával do 26. 3. 2008. Současnou předsedkyní Svazu důchodců ČR, o. s., městské organizace Ostrava (od roku 2017 Městská organizace Senioři ČR) je Anna Pinterová. Byla zvolena na shromáždění delegátů 26. března 2008 a svou funkci vykonává dosud.

Ústřední rada SD ČR (Svazu důchodců České republiky) z pověření X. sjezdu Svazu důchodců ČR rozhodla na svém jednání 21. listopadu 2017 o změně názvu organizace na Senioři České republiky.

V péči o seniory patří princip komplexnosti a neoddělitelnosti zdravotní a sociální služby, což seniorům umožňuje jejich volný čas naplňovat aktivitami a činnostmi podle jejich zájmů, času a zdravotního stavu. Zaměřujeme se v souladu s "Komunitním plánem sociálních služeb a souvisejících aktivit ve městě Ostrava" na společenské, kulturní, vzdělávací a zájmové vyplňování volného času seniorů města Ostravy.

Jsme nejpočetnějším občanským sdružením seniorů v Ostravě s počtem asi 400 registrovaných členů – seniorů, téměř ze všech městských obvodů Ostravy i z jiných měst. Naším cílem je celoroční naplňování volného času seniorů statutárního města Ostravy konkrétními všestrannými a prospěšnými aktivitami podle jejich zájmů, času a zálib. Volnočasové aktivity považujeme za neoddělitelnou součást sociální a zdravotní péče o seniory.

Činnost a aktivity jsou realizovány a koordinovány zvoleným jedenáctičlenným výborem Městské organizace Senioři České republiky, který se schází jedenkrát měsíčně, a tříčlennou revizní komisí. Jedenkrát za čtvrtletí se také scházejí vedoucí jednotlivých zájmových skupin spolu s členy výboru.

Naši členové se aktivně podílí na činnosti v Krajské radě Senioři České republiky Moravskoslezského kraje, v Koordinačním centru seniorů Ostrava, v pracovní

podskupině SENIOŘI – volnočasové aktivity seniorů v rámci Komunitního plánování sociálních služeb SMO a v Krajské radě seniorů Moravskoslezského kraje.

Získáváme ocenění, kterých si všichni vážíme: v roce 2004 byla naše organizace oceněna primátorem statutárního města Ostravy Alešem Zedníkem a Centrem pro komunitní práci Moravskoslezského kraje u příležitosti Dne státnosti diplomem a poděkováním za obětavou práci, kterou vykonáváme pro občany města Ostravy.

V roce 2007 byla naše dlouholetá členka Barbora Jalůvková vyhlášena Radou statutárního města Ostravy Seniorkou roku 2007 s umístěním na 3. místě.

Naše městská organizace získala titul Klub seniorů roku 2014, který uděluje statutární město Ostrava.

Klubem seniorů roku 2016 byla jmenována základní organizace Nová Bělá. Titul získala na základě výsledků ankety statutárního města Ostravy.

Seniorkou roku 2019 se stala předsedkyně naší MO Anna Pinterová. Titul jí udělilo statutární město Ostrava.

Dne 26. ledna 2022 v 15. ročníku ankety statutárního města Ostravy získala naše ZO 15 Kreativ s vedoucí Dášou Polanskou titul Klub seniorů roku 2021.

Na podzim r. 2021 se změnilo sídlo městské organizace SČR. Přestěhovali jsme se z budovy Armády spásy (ul. M. Majerové v Porubě) do zrekonstruovaného objektu pobočky Knihovny města Ostravy (Podroužkova ul. 1663/4). Tato změna nastala díky několikaleté spolupráci s KMO a vstřícnému přístupu její ředitelky Mgr. Miroslavy Sabelové.

Zmiňovala jsem Radu seniorů České republiky – ta byla založena 31. května 2005 dvanácti členskými organizacemi sjednoceného důchodcovského hnutí s cca půlmiliónovou členskou základnou. Během následujících let vstoupily do Rady seniorů ČR další seniorské organizace.

Dnes je Rada seniorů ČR vedena tvořena 21 organizacemi s celostátní působností, 16 organizacemi s regionální působností, 213 kluby seniorů a 24 Městských Rad seniorů.

Organizace s celostátní působností

1. Asociace důchodců odborářů při ČMKOS
2. Český svaz bojovníků za svobodu
3. Republiková rada seniorů OSŽ
4. Odborové sdružení Čech, Moravy, Slezska
5. Sdružení nájemníků ČR

6. Svaz diabetiků České republiky
7. Český svaz žen
8. Sdružení pro rehabilitaci osob po cévních mozkových příhodách, o. s.
9. Veterán policie
10. Asociace univerzit 3. věku
11. Sdružení křesťanských seniorů
12. Česká společnost pro trénování paměti a mozkový jogging
13. Levicové kluby žen
14. Sdružení obrany spotřebitelů Moravy a Slezska
15. Senior fitness, o. s.
16. Svaz vojenských veteránů ČR
17. Odborový svaz pracovníků dopravy, silničního hospodářství a autoopravárenství Čech a Moravy
18. Sdružení českých spotřebitelů
19. Vojenské sdružení rehabilitovaných vojáků armády ČR 1
20. Sdružení čs. zahraničních letců
21. Klub novinářů seniorů SN ČR

Organizace s regionální působností našeho kraje

17. Koordinační centrum organizací seniorů a zdravotně postižených Ostrava
10. SENIORS, z.s. Ostrava (MSK)

Abychom se nevěnovali jen organizacím národním, přidám ještě výčet těch našich, sdružených v Koordinační centrum organizací seniorů a zdravotně postižených Ostrava.

V současné době sdružuje 26 organizací a tím prokazuje, že je skutečným zástupcem ostravských seniorů s úkolem prezentovat jejich zájmy a potřeby. Takto je i respektováno v Radě seniorů primátora Statutárního města Ostravy, kde **Koordinační centrum organizací seniorů a zdravotně postižených Ostrava zastupuje:**

1. Klub důchodců Vysoké pece Ostrava
2. Senior klub VŠB – TU Ostrava
3. MENS SANA, p.s.
4. Senioři ČR MO Ostrava
5. Společnost Senior, z.s.
6. Českomoravský odborový svaz pracovníků školství
7. Klub důchodců BC MCHZ Ostrava

8. SENIORS, z.s.
9. KD Koksovna ARCELOR MITTAL
10. KD závod 14 ARCELOR MITTAL
11. SŠ profesora Z. Matějčka, Ostrava Poruba
12. Svaz tělesně postižených
13. SOS MaS, z.s.
14. Komunitní centrum Gabriel
15. Klub zlepšovatelů – seniorů
16. Senior Pro o. s., Praha
17. Senioři ČR ZO Petřkovice
18. Veteráni policie ČR, z.s.
19. Klub seniorů DPS Astra
20. KD při Městském ředitelství policie Ostrava
21. Univerzitní klub seniorů, z.s.
22. Spolek senioři Martinov
23. Senior klub Akord
24. Spolek Aktivních seniorů Komunitního centra Archa
25. TJ KČT Ostrava Poruba
26. Sdružení seniorů OSŽ Ostrava hlavní nádraží

Doufám, že takto podané informace k organizování seniorů v souvislostech přispějí k lepší orientaci nás všech.

Z archivu: Ing. Jaroslav Šala, Anna Pinterová, doplněno informacemi z <https://www.seniori-cr-ostava.cz/> a <http://www.rscr.cz/> dne 26. 6. 2022.

Děkuji paní Anně Pinterové za jedinečné shrnutí organizací a práce seniorů po roce 1989. JB

ALENA RIDLOVÁ *1959

Cesta ke knihovně

Knihy mě provázejí celým životem, aniž jsem věděla, že kdy budu v knihovně pracovat. Jako dítě jsem navštěvovala místní knihovnu, s ní byl spojen rituál – v pátek zajít do knihovny, v konzumu koupit chleba /tomu samozřejmě ohryzat obě patky/... a pokračovat cvičením v Sokole, v kulturáku.

Před spaním jsem si četla pod peřinou při baterce, abych nerušila svou milovanou babičku, v jejímž pokoji jsem spávala. Slabé světlo baterky asi bylo příčinou špatného zraku...

Babička vychovávala po smrti dědečka své dvě dcerky sama. Dědeček byl ruský legionář a v roce 1914 byl v ruském zajetí v Ivangorodu. Zemřel mlád na tuberkulózu a při jeho pohřbu mu shodili na hřbitov z letadla ruští legionáři smuteční věnec. S babičkou jsme chodily do kostela, navštěvovala jsem výuku katechismu, a asi proto mě na střední školu přijali až po odvolání a na přímmluvu školního inspektora.

A tak postupem času beletrii nahradila literatura odborných předmětů při studiu na Střední ekonomické škole na Žerotínově ulici v Ostravě, která patřil a k největším odborným školám v Severomoravském kraji.

Dráhu účetní jsem nastartovala na Pozemních stavbách, na Gottwaldově ulici v Ostravě – Mariánských Horách a v rámci státního podniku jsem pracovala na několika jeho útvarech a ukončila jsem ji jako mistr dopravy v Ostravě-Hrabové. Poté se mi naskýtl možnost pracovat v Knihovně města Ostravy. Mé obavy z ženského kolektivu pominuly hned při nástupu na pobočku VII. obvodu na ulici Heyrovského, kde byla vedoucí Jana Šichanová. Po uzavření pobočky jsme se, díky ní, mohli přestěhovat na ulici Podroužkovou.

A již tam začala má spolupráce se seniory. Zpočátku jsme se setkávali v knihovně nad knižními novinkami. Scházeli jsme se v patře budovy, kde jsme měli pro sebe i místnost. Jelikož jsem na Pozemních stavbách pracovala s generálem Mikulášem Končickým, přijal mé pozvání na besedu. Narodil se v roce 1925 do rodiny českých krajanů na někdejší polské Volyni (dnes západní Ukrajina). Jako velitel tanku se zúčastnil Ostravské operace a byl mezi prvními příslušníky 1. československé samostatné tankové brigády, kteří se 30. dubna 1945 probjovali do Moravské Ostravy.

Dalším milým hostem byla Petra Haasová, jež představila svou knihu Povídky Praštné třicítky ilustrovanou Milošem Nesvadbou. Akci navštívil i spřátelený

spolek seniorů a předvedli humorné ukázky a básně v nářečí, kdy Petře tekly slzy smíchu.

Probíhala i setkávání venku na hřišti před objektem knihovny. Krásné bylo vystoupení Havířovských babek. V krojích, s harmonikou s veselým vyprávěním mělo velký úspěch.

Po mém přesunu na pobočku Vietnamská jsem v práci se seniory pokračovala. Pravidelná měsíční setkávání nad knihami pokračovala.

Od roku 2014, díky Jarmile Burešové, vznikl projekt Paměť Ostravy a setkávání seniorů dostalo nový název Klub Generace. Zapojení seniorů do projektu je potěšující a pro další generace jistě i poučné a užitečné.

Zájem seniorů je o vzdělávání např. přednáška kolegy z KMO Filipa Hrazdila Bezpečně s tabletem a mobilem, přednáška o historii osídlování Poruby s Markem Weissbrodem z Muzea Beskyd ve Frýdku Místku.

Poučná a zároveň vtipná byla přednáška milého kolegy Bohdana Volejníčka o shakespearovské době a o samotném Shakespearovi. Senioři využili možnost vyfotit se ve fotokoutku v renesančních kostýmech.

Postupem času se aktivity posunuly k setkávání se spisovateli poezie, ale i beletrie. Spisovatelé oceňovali zájem seniorů o témata i zajímavé dotazy.

Mezi jinými nás navštívila několikrát Jana Schlossarková se svými skvělými básněmi v nářečí, autor knihy Historie Thálie v moravskoslezské Ostravě Lumír Václavík, autorka knihy S Baťou v džungli Markéta Pilátová s poutavým vyprávěním o životě J. A. Bati v Brazílii a o setkání s jeho potomky. A další příjemné setkání s Doris Grozdanovičovou, pamětnicí terezínského ghetta s kytarovým doprovodem Jana Kryla.

Oceňovány jsou rovněž každoroční koncerty ZUŠ v knihovně, dokonce i koncert s Hradišťanem v Katedrále Božského spasitele, koncert Jaroslava Wykrenta, Martina Chodura aj.

Bezvadná je spolupráce se zvukovou knihovnou KMO s výpůjčkou CD pro hendikepované seniory a nově v KMO ve vybraných pobočkách knihovny města Ostravy je zřízení Tiché linky pro nevidomé. Ze společnosti LORM pro slabozraké a neslyšící nás také párkrát navštívil oblastní pracovník společnosti Ladislav Holba s vodícím psem.

Společně se zúčastňujeme komentovaných procházek s Tomášem Majlíšem po Ostravě a Porubě nebo komentovaná prohlídka Literární paměť regionu v pasáži ústřední knihovny u Sýkorova mostu s dr. Ivou Málkovou.

Procházky jsme rozšířili komentovaným výkladem např. Poodří s Ing. Mojmírem Forelem a Turkov se Zdeňkou Prymusovou – odborní pracovníci Ostravského muzea.

Několikrát jsme navštívili vesničku Dobroslavice, spojenou s procházkou po naučné stezce z Děhylova, s návštěvou Domu panenek, nahlédnutím do kaple Jana Nepomuckého, návštěvou místní knihovny a všemu korunovala příjemná procházka zámeckým parkem.

Vzdělávací a naučné jsou besedy ze společnosti Siloe a Dorkas – besedy směřující k základním informacím o demencích a péči o nemocné, beseda „Jak na šmejdy“ ze sdružení SOS sdružení obrany spotřebitelů, dále Krajské hygienické stanice, Slezské diakonie nebo beseda Práce s obětmi trestných činů apod.

S nadšením jsou navštěvovány besedy cestopisné, díky cestovatelům jsme se mohli podívat do Indonésie, Vietnamu, na Mauritius, do Austrálie, do Afriky, na Filipíny atd.

Kreativní byla spolupráce s Rodinným centrem Kaštánek na Ukrajinské ulici, kde si senioři smaltovali lžičky, klíče a přívěsky, zdobili si hrníčky barvou na porcelán, vyrobili se pytlíčky s vonnou levandulí a technikou enkaustiky (malování horkým voskem) si malovali pěkné obrázky. A to vše spojené se skvělým občerstvením.

Díky KMO jsme se kolegyní Denisou Hrubou zúčastnily celostátního semináře pro knihovníky Hrátky s pamětí v Ratíškovicích. Už uvítání starostou a místostarostou obce bylo velice sympatické. Seminář maximálně splnil očekávání, výběr lektorů a jejich prezentace byla motivující a inspirativní. Poznatky stále využívám při setkávání se seniory.

Každoroční adventní setkávání za zpěvu koled s Orffovými nástroji, čtení z příspěvků členů Generace, výroba vánočních dárků, adventních věnců...milá a dojemná atmosféra se vzpomínkou na ty, kteří náš klub, bohužel, navždy opustili.

Setkávání seniorů se přehouplo do osobní roviny, setkáváme se i nad rámec akcí. Práce v knihovně a práce se seniory mě naplňuje, svou práci mám opravdu ráda.

HANA ROMKOVÁ * 1946

Naše původně neostravská rodina

Můj otec Ing. Josef Parýzek (1907-1994) pocházel z Tábora. Jako strojní inženýr dostal místo u Báňské a hutní společnosti a po válce v r. 1945 se dostal do Ostravy. Později pracoval v Ústředních dílnách OKD. Tam mu také byl přidělen závodní byt Na Jánské 27. Byt byl v domě, který byl původně vilou závodního z některé šachty. V domě byly zřízeny tři byty a ty byly přiděleny zaměstnancům OKD. Otec později přešel na VŠB, kde působil jako pedagog až do roku 1972, kdy byl odejit do důchodu.

Otec byl v regionu znám jako velký příznivec turistiky a lyžování. A když se v Sokolu začalo nacvičovat na Slet, který byl v r. 1994, tak se říkalo, že Parýzek je nejstarší cvičící Sokol. Bohužel na Slet už nedoletěl.

Maminka Helena pocházela z Kolína (1920-1994), tam se také rodiče před válkou seznámili. V roce 1945 odešla s tatínkem do Ostravy. S malými pracovními přestávkami byla ženou v domácnosti.

Mám ještě sestru Jitku (nar. 1955).

Něco málo o mně

První až pátou třídu jsem chodila do školy Na Jánské, od šesté do osmé třídy jsem dojížděla na Hladnov. Pak jsem nastoupila na průmyslovou školu ve Vítkovicích – obor elektrotechnika. Odmaturovala jsem v r. 1964 a na umístěnkou jsem nastoupila na Katedru elektrotechniky VŠB, kde jsem vydržela až do r. 2003, do odchodu do důchodu. V roce 1968 jsem se provdala a přestěhovali jsme se do Poruby, kde bydlíme doposud. S manželem máme syna Tomáše (*1970) a dceru Evu (*1972).

Zima na Jánské

Vzpomínám ráda na ta zimní období, bývalo totiž docela dost sněhu, také dost mrzlo a cesty se moc neošetřoval zimním posypem – pěkná zimní idylka.

Bydlela jsem s rodiči v domě přímo na ulici Na Jánské. U domu byla docela velká zahrada a za ní dubový lesík, kterému se říkalo hájek. V hájku byl členitý terén, bylo tam několik kopečků, na kterých se dalo stanovat i lyžovat. Byl tam také takový malý rybníček, který když v zimě zamrzl, byl neskutečný ráj pro nás děti. Vzpomínám na svoje první brusličky, říkalo se jim kačenky, které se

takovou klíčkou připevnily na pevné zimní boty. Brusle jsem si obula už u nás na zahradě a přes zahradní branku, která vedla do hájku, jsem spěchala na zamrzlý rybníček.

Jindy se zase vzali sáňky a hurá na kopeček v hájku. Tam se po škole sešly skoro všechny děti z okolí. Museli jsme ze školy spěchat, rychle napsat úkoly, abychom si ještě za denního světla užili sněhové nadílky. Ale pamatuji si, že když bylo opravdu krásné zimní počasí, tak nám učitelé úkolů moc nedávali.

Později se na louky za hájkem začala vyvážet hlušina ze šachet a prostor pro dětské zimní radovánky byl pryč. Škoda!

No, ale jak my jsme večer po sáňkování vypadali, to mám před očima dodnes. Tehdy se nosily tepláky, na ty se sněh neskutečně lepil, takže jsme večer byli jako sněhové koule. Vzpomínám, že jsem se musela svléknout už na schodech na chodbě a maminka rychle oblečení přenesla do vany, kde z tepláků sněh opadával.

Můj táta byl velký sportovec, měl rád hlavně zimní sporty. Když to jen trochu šlo, tak jsme spolu o nedělích vyrazili do blízkého okolí a na lyžích jsme přes hájek, zasněžené louky jeli až k „pokusné štolé“ Výzkumného ústavu v Radvanicích. A když nebylo moc času, tak stačilo u nás před domem přejít cestu a lyžovat na zasněženém poli, které se táhlo od cesty až dolů k báňské vlečce. To jsme si na poli rozšlapali kolečko nebo osmičku a tam jsme lyžovali třeba celé odpoledne.

Taky si vzpomínám, že dospěláci ze sousedství několikrát uspořádali pro sebe sáňkařské závody po cestě z roviny od našeho domu a pak z kopce dolů až k Ústředním dílnám OKR na Salmě. Jezdilo se až do tmy, za svitu pár pouličních světilen. Večer bylo totiž téměř jisté, že už nepojede skoro žádné auto. Taky se musel vystihnout den, kdy kopec nebyl posypán škvárou.

Později Ústřední dílny OKR na Salmě zanikly a areál slouží dodnes jako pila a sklad dřeva pro OKR, tzv. „dřevíště“.

Také si vzpomínám, že bývalo kluziště na hřišti u školy. To však bylo asi náročnější na provoz, musel se o to někdo starat. Nebylo to každý rok, ale pokud se na hřišti bruslilo, tak se tam sjížděli lidé ze širšího okolí, třeba až z Michálkovic. Bývalo to velmi oblíbené, připadali jsme si tam jako na opravdovém zimním stadionu.

Kam jsme chodili nakupovat?

V okolí bylo docela dost obchůdků... Nejdál jsme to měli do mlékárny, to jsme museli jít na Michálkovickou ulici a potom přes Josefskou kolonii směrem k dnešní ZOO. Tam jsem chodila ráda. Mléko nalévala paní prodavačka

půllitrovými a litrovými odměrkami z velké mlékařské konve do bandasek. Zpátky jsem musela jít opatrně, abych mléko nevybryndala.

Kousek od mostu přes železniční vlečku, také směrem k dnešní ZOO byl koloniál Válkových. Tam byly potraviny a další smíšené zboží. Tam to krásně vonělo, protože tam prodávali bonbony, které byly v takových skleněných dózách, a hlavně měli tam „fialky“. Když jsem šla k Válkům koupit chleba, tak jsem ho vždycky donesla domů z jedné strany okousaný, protože ty křupavé patky byly obrovské lákadlo.

Kousek dál směrem k Michálkovicím byl ještě jeden obchod se smíšeným zbožím – Nelhüblovi. Tam jsme moc nechodili. A naproti u ústí Petřvaldské ulice do Michálkovické stál dům, kde bydleli a měli řeznictví Macenauerovi.

A když bylo potřeba opravit boty, tak to se muselo jet do Michálkovic. Jezdila tam úzkorozchodná jednokolejná tramvaj, později asi od roku 1953 ji nahradily trolejbusy a ty jezdí dodnes. Hned na začátku Michálkovic – U pumpy – měl dílničku obuvník pan Moskva. Dodnes cítím tu specifickou vůni klišu, floků a kůže. Byl to moc milý pán. A když už jsme byli na takovém výletě, tak to jsme se museli zastavit ve vedlejší cukrárně a tam jsem vždycky dostala indiánka. Pravda, moc často se boty do opravy nedávaly, ale vzpomínám na tyto cesty ráda.

Slezská Ostrava se od doby mého dětství hodně změnila. Já si pamatuji na zastavěnou Bohumínskou ulici i s tramvajovými kolejemi, kde jsme chodili do kina Oko, také slezskoostravské náměstí vypadalo jako náměstí a spořitelna u Sýkorova mostu opravdu sloužila lidem.

Základní škola Na Jánské

U křižovatky ulic Na Jánské a Michálkovické stála pěkná budova Základní školy. Ulice Na Jánské dříve ústila na Michálkovickou ulici blíž k mostu přes baňskou vlečku. Dnes je křižovatka trochu upravená, ústí ulice Na Jánské je posunuto směrem k Petřvaldské ulici. Budova školy byla někdy v devadesátých letech zbourána. Ale nevím jistě, kdy to bylo. Jako základní škola, s výukou od první do páté třídy, fungovala přibližně do začátku šedesátých let. Školáci pak začali dojíždět do školy až na Kamenec, kde byla postavena nová škola – dnes ZŠ Ostrava – Slezská Ostrava, Bohumínská. V budově školy Na Jánské pak byl Dům pionýrů a také tam měly azyl různé zájmové kroužky. Já jsem začala chodit do školy v roce 1952. Ředitelem školy byl tehdy Karel Pavelek. První třídu učila paní učitelka Barbora Suchá, druhou třídu vedl pan ředitel, třetí

a čtvrtou třídu pak vedla paní učitelka Zdeňka Budníková a pátou třídu pak paní učitelka Alena Michálková.

Budova školy měla jen tři výukové místnosti, takže jsme mívali od druhé do čtvrté třídy střídavě dopolední a odpolední vyučování.

Ráda vzpomínám na různé aktivity, které nám učitelé připravovali. Každý rok jsme třeba nacvičovali nějaké divadelní představení. To jsme potom hráli v sále místní hospody na Josefské pro veřejnost. Třeba to bylo nějaké pásmo pohádek, jednou jsme dokonce nastudovali hru: Hrátky s čerty. Kostýmy jsme mívali půjčené z divadla, někdy museli vypomoci i rodiče. Pamatuji si, že jsme tím opravdu žili několik měsíců. Takovou hlavní duší těchto akcí byla paní učitelka Budníková.

Ke konci školního roku se vždy nacvičovalo sportovně-taneční pásmo, které jsme potom předváděli na slavnosti v Matuškově sadu dole na Salmě. Tam bylo hřiště, kde jsme cvičili, bývalo to vždy ozvučené, měli jsme tam stánky s občerstvením, a hlavně, bývalo vždy hodně obecnstva. A my žáci jsme tam chodívali průvodem od školy a na to jsme se moc těšili.

JAROSLAVA SENFTOVÁ * 1941

Práce v knihovně

Do Knihovny města Ostravy jsem na přímluvu své tety – přívozské knihovnice Otáhalové – nastoupila 1. 10. 1955. Bylo mi třináct let, ale už 13. října jsem slavila čtrnácté narozeniny. Úvazek jsem dostala podle zákona úměrný věku, šestihodinový. Nastoupila jsem do ústřední knihovny v Moravské Ostravě, kde jsem se postupně zaučovala. Z ústředí jsme jezdili půjčovat dvakrát týdně úzkokolejkou od divadla do pobočky v Radvanicích. Ta tenkrát sídlila ve vile poblíž kina.

V průběhu roku 1956 byla přeřazena do knihovny ve Vítkovicích.

Veřejná knihovna ve Vítkovicích sídlila na náměstí v prvním patře radnice v místnostech vlevo – s výhledem na projíždějící tramvaje. Vedoucí měla rohovou kancelář vedle obřadní síně (v meziválečných letech čtárna knihovny) s výhledem na náměstí a kostel. Vedoucí pobočky tenkrát byla slečna Mirka Dombrošová, kolegyně p. Kepáková, Sylva Pajkerová, p. Dlouhá; chvíli Šárka Grobelná, která odešla do pobočky v Přívoze a Olga Vymětalová, později knihovnice ve Svinově. Půjčovaly jsme denně, včetně sobot, navíc jezdily půjčovat do pobočky v Kunčicích ve sklepení školy a Kunčiček v bývalém obecním úřadě, kde knihovna sídlí dodnes.

V roce 1962 a 1965 jsem byla na dvou mateřských dovolených, ovšem tenkrát jen krátkých, několikaměsíčních. Z obou jsem se vracela zpět do vítkovické pobočky na radnici.

Ve Vítkovicích byla v „zámečku“ odborová knihovna, která měla kromě jiného i běžný knihovní fond. Vypadalo to, že tehdejší obvodní národní výbor nechce nést náklady na udržování své pobočky a vznikla dohoda o sloučení knihoven do jedné. Pokud si dobře pamatuji, bylo to v roce 1967.

Následovalo stěhování v rámci Mírového náměstí do nově vybudované budovy A bloku s číslem 519/3 d, dnes známé jako „Veronika“. Sloučené knihovny disponovaly kromě velkorysého prostoru pro čtenáře dobrým knihovním fondem, který oceňovali také studenti. Pobočku nově vedla Helena Bolková. Sklad knih jsme měli ve sklepě, ovšem tam často bývala voda, takže na schodech stávaly holínky, do kterých jsme se přezouvaly.

Ke knihovně patřily i menší pobočky na různých závodech VŽKG a také na rekreačních střediscích, kam v určitém období knihovnice jezdily půjčovat a připravovat program pro rekreanty.

Vzpomínám si, že jsem jezdila půjčovat do pěkně zrekonstruované knihovny blízko řeky v Ostravě-Hrušově – časově by to šlo zařadit, neboť si pamatuji, že jsem vozila dcerky do školky a nějak se mi nedařilo do Hrušova přijet vždy včas. Před nástupem do pobočky v Domě kultury jsem půjčovala také v Ostravě-Muglinově – nejprve v rohovém domě u hlavní silnice, později v muglinovském kulturním domě.

V roce 1961 byl postaven Dům kultury pracujících Ostravy (od roku 1964 jako Dům kultury pracujících Vítkovických železáren Klementa Gottwalda, od roku 1973 Dům kultury Vítkovických železáren a strojíren Klementa Gottwalda, od roku 1990 Dům kultury Vítkovických železáren, od roku 1992 Dům kultury Vítkovice, a. s.).

I zde byla čtenářům k dispozici velká pobočka vítkovické závodní knihovny. Tam jsem strávila léta 1990-1997 pod vedením Jarmily Petrovičové a odcházela pak do důchodu. Pár měsíců jsem nadsluhovala, občas jsem ještě přišla vypomoci na brigádu, ale před rokem 2000 jsem definitivně skončila.

V knihovně jsem strávila celý svůj profesní život a knihy mě provázejí životem stále...

KAREL SÝKORA *1946

Moje koksovny

Pokud vzpomínám na „moje“ koksovny a na to, co jsem tam prožíval, viděl a získal, tak musím začít od samého počátku. Souvisí to s mou původní profesí chemika.

Začalo to nevinnými vycházkami do Polanského lesa na levém břehu Odry, kde máme louku. Seno se nesušilo pořád a byl čas i na toulání. V tom lese byly válečky s červeným fosforem ze zápalných pum. Samozřejmě jsme to sbírali. Tvořivostí a drobným popáleninám se v poválečných letech dařilo. Taky další pamětníci na to vzpomínali. Fosfor podněcoval fantazii a já se měnil na „chemika“. A s problémy! Střelný prach, první raketky, duté klíče s hřebíkem, celuloid, travé, vlastní dýmovnice. Dva výbuchy venku a třetí dokonce ve vyučování! Dnes se nesmím o tom vnukům zmínit ani slůvkem. Hořlaviny, střeliviny, třaskaviny a okysličovadla mám přísně zakázány.

V r. 1960 začalo moje studium na Střední průmyslové škole chemické v Ostravě. Poprvé jsem si – díky staršímu kamarádovi Ing. Jardovi Pekařovi – jako laboratorní elév vydělával ve „vítkovickém výzkumáku“. Tam jsem filtroval, žíhal v platině, vážil a pohyboval se v dlouhém bílém plášti. Začala ta skutečná chemie. S „hokusy pokusy“ byl konec. Trvale jsme byli vzdělávání a poučování, jak je chemie pestrá, perspektivní, přitažlivá a taky nebezpečná. Na „průmku“ vzpomínáme pořád. Včetně sklizně lnu nebo brambor ve Zlatých Horách a v Ondrášově. Taky na chmel, na lyžák v Jeseníku i na exkurze spojené s cestováním. Stručně a s kamarády shodně – byla to skvělá škola a jistě takovou zůstala. O tom jsem přesvědčený s dalšími absolventy bez rozdílu věku a pohlaví. Na prvním vysvědčení je zapsán obor studia „Výroba organických látek 061-05/2“ alias „uhlí-ropa-plyn“. Ale osnovy byly široké včetně fyzikální chemie, analytik, základů potravinářství, silikátů i farmacie. Hodně bylo strojírenství. Na některé legendární profesory nelze zapomenout. Mne, velmi silného čtenáře, hodně zaujal s českou literaturou a národním obrozením Zdeněk Kuba. Dostali jsme tam dobré základy, ale andělci jsme jistě nebyli. Zaměření spolužáků pak bylo různé. Od laborantů a mistrů až po vědce, akademiky nebo národohospodáře. Myslím, že by z nás učitelé měli radost. A jistě i ze stovek dalších.

Od prvního ročníku jsme měli laboratoře a zmíněné exkurze. Jednou z našich prvních byla návštěva koksovny Karolina. Od Žerotínovy ulice to bylo blízko

a dnes si myslím, že to byl záměr – vidět tu skutečnou chemii bez iluzí a v té nejtvrděší podobě. Učitel si tehdy mohl vybrat. Zvolená Karolina měla ještě neuvěřitelně blízké „sourozence“ – Trojici, Švermu a Vítězný únor. Plus elektrárnu, u divadla Žofku a komplet závodu 1 VŽKG. Kdo to kde mohl mít a vidět v krajském městě?

Ta exkurze začala na horní plošině. Tlačení koksu jsme viděli až jako druhou „scénu“. Správný didaktický přístup. Nezapomenu, když nás předjížděl velký klinkající stroj se dvěma špinavými chlapy, s klobouky a brýlemi, kteří seděli na schůdkách a dokonce kouřili. Byl to plnicí vůz s uhlím. Vůz zastavil, muži zahákli čtyři těžká víka, která se zvedla na řetězech. Komora už byla vytlačena, koks se dole hasil a bílá mlha zastínila nás, část Karoliny i centrum Ostravy. Z vozu se spustily čtyři trychtýře, začaly se valit dýmy podivných odstínů, které dokonce začaly hořet! Vůz se pohnul zpět, spustila se zmíněná víka, plameny i dýmy mizely a zase se objevili ti dva muži. Za několik minut bylo po všem. Dívali jsme se na to z uctivé dálky. A přes podrážky byl cítit ten žár tam někde pod námi. Všechno mě doslova uhranulo a vlastně na mě čekalo. Můj první dojem z koksovny byl prostě skvělý.

Samozřejmě součástí doby a našich studijních let byly brigády. „Vítkovický výzkumák“ na Pohraniční ulici jsem zmínil, ale v létě r. 1961 jsem už šel do fabriky. Šéf vítkovické koksovny pan Alois Sára z Nové Bělé domluvil s otcem, abych nastoupil tam. Souhlasil jsem, těšil jsem se, ale zároveň jsem se bál. Měl jsem před očima tu pekelnou scénu z Karoliny. Se mnou šel ještě spolužák Pepík Martiník z Velké Polomi. V Parčíku na Kotkově ulici nás z lavičky vyvolával a třídil zajímavý chlapík. Až později jsem ho více poznal. Byl to pan Stříž z osobního oddělení. V únoru r. 1969 jsem mu do vítkovické Jiskry napsal děkovaný příspěvek „HYDE PARK pana Stříže“. Za tu jeho péči o nás, vyjukané studentíky.

Ale zpět k mému kamarádovi Pepíkovi. Ten se dokonce nechtěně „zasloužil“ o pokrok v BOZP (Bezpečnost a ochrana zdraví při práci). Proběhlo povinné školení a naše malá skupinka zamířila k vysokým pecím. Šatny, skříňky, sprchy, špinaví i vymydlení naháčů v dřevácích, podivně vlhké aroma prostředí – to byly pro mě novinky. Nicméně, na koksovnu jsem pro svůj věk nemohl. Provoz pana Sáry byl větší o měďárnu a starou aglomeraci. S Pepíkem jsme čistili místa pod spékacím aglopásem a vykládali pro měďárnu vagony polské soli. Případně jsme vybírali z vypuštěných bazénů železný šrot pokrytý měďí. Byly to pestré šichty a vzpomínám na veliké bolesti hlavy po solném prachu. Jednou se z pohyblivého aglopásu uvolnila těžká roštnice, která spadla Pepíkovi přímo na hlavu! Plastiková přilba praskla jako ořech a on šel k zemi. Naštěstí byl pouze

vystrašený. Šel za mistrem pro novou přilbu, ale za nějakou dobu přiběhli bezpečáci a fotograf a všechno to dokumentovali. Řekli, že ta prasklá přilba hodně pomůže v prosazování na provozech, kde je stále dost zbytečných úrazů hlavy. Dělníci klobouky za ně z nějakých důvodů nechtěli měnit. Ostatně – například i přilby při lyžování a cyklistice se prosazovaly a prosazují složitě. A to do toho mluví dopraváci i neurologové! Ale naopak politici, když poklepávají balvany chromovanými kladívky nebo stříhají pásy na dálnicích, tak mají přilby vždycky. Nové a barevné. Pokrok nezastavíš! Tolik malá odbočka. Další prázdniny v roce 1962 jsem byl znovu v mědárně. Byl to starý chemický provoz s mísidly, podavači, kyzovými výpalky, oxidacemi a záměnami aniontů, etážovými pecemi a kychtovým plynem. Líbily se mi ty dřevěné bazény, kde probíhala substituce kationtů, nakonec i ty plné sudy velmi čisté mědi. Koksovna, která s mědárnou sousedila, se dala mezi vykládkami soli už více pozorovat z bezprostřední blízkosti. Znovu jsem viděl plnicí plošinu s vozem, plnění komor a koksáře v akci na obou stranách.

V létě roku 1963 jsme si s kamarády zajeli na kolech do Prahy a na Karlštejn. Z brigády na koksovňě nebylo nic, ale vydělával jsem si na pálicí lince. Byla v hale mostárny. Vykládal jsem z vagonů bramy a podle pokynů mistrů Dedka nebo Sýkory je přeložil na válečky k pálicímu stroji Messer. Bramy se kysliko-acetylenovými hořáky délkovaly. Ve sběrných kolíbkách jsem je svázel a tatra nebo vagony je převážely k válcování trubek. Občas byla ta kulatina jmenovitě určena pro Hrdinu socialistické práce – valcíře Frantu Kalabuse. Z okna mostárny jsem taky viděl 20. srpna 1963 projet po ulici Výstavní i Hrdinku SSSR kosmonautku Valentinu Těreškovovou. U pálicí linky se vydělaly dobré peníze, a ještě jsem si to zopakoval po maturitě v r. 1964. Na vysvědčení dospělosti bylo zapsáno: Organická technologie 061-01/2. Poslední prázdniny jsem ještě obohatil cyklistikou do Jižních Čech a konečně koksovňou. Poprvé jsem se stal plničím směny C pod vedením směnového mistra Ing. Carbola. Mým dlouholetým kamarádem a občasným partákem se stal zajímavý milovník literatury Ferdinand Majer.

Na koksovňě jsem ale nezůstal. Po těch dvou brigádách jsem zamířil na Geologický průzkum. Prožil jsem tam poučný rok jako přípravař vzorků pro fyzikálně mechanické zkoušky hornin. Nerosty, horniny a rudy jsem poznal více, a to nejen jako suroviny nebo zdroje prvků, sloučenin a tepla. A za deset roků jsem dokonce přidal pár kamenických říglů s žulami, pískovci nebo drobami.

Jako čtenář a pozorný posluchač pamětníků jsem občas vzpomínal na profesora Kubu a od září roku 1965 jsem už byl studentem Pedagogické fakulty v Ostravě.

K chemii jsem zvolil tzv. základy průmyslové výroby neboli dílny. To byla pro mne výborná kombinace. Všechno jsem zvládal, ale nejvíce se věnoval pedagogikám, biologii dítěte, psychologii a didaktikám. A bylo dost času i na mé sportovní, spolkové i literární zájmy. Rodičům jsem nebyl nic dlužný, poctivě jsem dělal všechno, co jsem měl. A vedle toho přišlo to podstatné – začal jsem chodit na brigády na vítkovickou koksovnu. Provoz, mistry a směny jsem lépe poznával a velmi dobře si tam vydělával. Výplaty i prospěchové stipendium patřily vždycky a do haléře matce. A za to jsem dostával tolik, kolik jsem potřeboval. Hlavně na cestování. Začala moje druhá kapitola kokaře.

Asi všichni jsme tehdy nějak prožívali ta plná „šťastná šedesátá“. Já je posiloval květnovými, letními nebo vánočními brigádami na vítkovické koksovně a prvními cestami do našich, bulharských a jugoslávských hor. Na jaře r. 1968 jsem byl ve Staré Bělé „za svazáky“ v tehdejší volební komisi, v červnu a červenci (2 000 slov a jiné osudové události) jsme cvičili ve Znojmě v závěrečném bloku vojenské katedry a pak jsme do 19. srpna 1968 s horolezci pobývali v Julských Alpách (dnes Slovinsko). Svoboda v názorech i cestování, tehdejší společenské klima, moje konání v místě a euforická doba vůbec mě záhadným způsobem přivedla v létě do KSČ. Po srpnu jsem pak dostal písemné výzvy, abych svoje „stranické záležitosti“ projednal na výboru, ale já už jsem neměl zájem. V r. 1969 jsem byl mezi studenty docela aktivní (stávka vsedě, smrt Jana Palacha, psaní do novin atd.). Dne 23. září 1969 jsem byl v nepřítomnosti vyloučen z KSČ, což jsem se ovšem dověděl až v květnu roku 1970! Vyměnění „výboří“ ve Staré Bělé mi pak doporučili, abych se vyloučením nebo podivným členstvím a nečlenstvím už nezabýval. To však mělo pro mě další důsledky.

Po vojně jsem začal učit. Z fakulty jsme byli výborně připraveni, ale začátky jsou vždycky obtížné. Měl jsem před svatbou, upravovali jsme si s budoucí manželkou byt a pak se nám narodily děti. V roce 1975 při vyplňování nějakého dotazníku byla kolonka o členství v KSČ, kde jsem vyloučení připomněl. To byl tehdy konec mého učitelování a začala moje třetí a nejkrásnější cesta na vítkovickou koksovnu. Možná by se dala nazvat i normalizační. Normalizace byl oblíbený název této problémové doby.

Na koksovně jsem se lehce domluvil. Řekl bych, že jsem byl i vítaný. Ing. Zvěřina mi dal na vybranou – plnič, uhelná služba, nebo stoupačkář. Volil jsem třetí, spíše „sólovou“ profesi. Směna B – mistr Plaček, topiči, plnič, kokaři, strojník, hasička, dva předáci, údržbáři, kovář, elektrikáři a mazačka-svačínářka. Byla to moravsko-slovenská parta. Nafasoval jsem všechno, co mi patřilo – boty, montérky, klobouk, brýle, rukavice, dvě sbíječky, špici, škrabku, tyče, klíče, březové metly, lopatu, plechovou skříň a 50 stoupaček na koksové straně. Ty

jsem čistil od karbonu a zajišťoval přívod páry pro bezdýmé osazování komor. Víka stoupaček musela dobře těsnit, protože se začalo hodně dbát na úniky plynů, a to z ekologických a ekonomických důvodů. Baterie měly 36 a 64 komor, koksování trvalo zhruba 14 hodin při teplotách nad 1200°C. Tlačilo se okolo 15 t koksu. Za směnu se vytlačilo a plnilo 48 komor. Někdy méně, výjimečně více. Produktivita práce byla vysoká. Provoz, údržba a poruchy vyžadovaly své. V naprosté většině směn ale převažovala klidná, zodpovědná, horká, těžká a systematická práce.

Směna začala v tzv. „budě“. Tam se i odpočívalo. Předák Jančík zapisoval na tabuli vlhkou křídou a neuvěřitelným krasopisem tlačení a plnění komor. Mistr Plaček rozdělil směnu („pan Sýkora na svoje“, „nahoru“ nebo „ke stroji“). Někdy upozornil na provozní problémy. A v 6.00, ve 14.00, nebo ve 22.00 to začalo. Předák zavíral klapy a zvedal víka prvních tří stoupaček. Pokud byly „moje“, začal jsem s jejich čištěním. Hasicí vůz čekal, snímaly se dveře komory, strojník Bruno opřel do koksu čelo mohutné výtlačné tyče a dal zvukový signál. Žhavý koks efektně padal do hasícího vozu – oblíbené to záběry filmařů! Koksáři čistili dveře nahoře, dole a po stranách – tuhle dřinu jsem ale ve filmech nikdy neviděl. Popadaný hořící koks, uhlí a kusy smoly s prachem naházeli zpět do pece. Dveře komory se pevně zamkly. Bruno otevřel horní srovnávací dvířka a plnič mohl nahoře začít vyprazdňovat zásobníky s uhlím. Pomocník nebo stoupačkář sklopil obě víka, otevřel klapy a pustil ostrou páru. Po vyprázdnění čtyř zásobníků se plnicí otvory zametly a zakryly a stroj odjel pod uhelnou věž pro další uhlí. Všechno to trvalo 10 minut. Dva plniči se měnili po šesti plněních. Koksáři měli odlišné střídání. Směnoví předáci Jančík nebo Kozák také zastupovali strojníka výtlačného stroje a hasičku. Do „budy“ chodíval posvačit i předák uhelné služby. Pila se „osmička“, sifon nebo jiné nápoje. Probíraly se běžné životní klípky. Letní šichty byly vyčerpávající a občas jsme se střídali po jednom plnění. Při extrémně vysokých teplotách byl nutný i vatovaný kabát. I nomádi v pouštích se podobně brání vedru. V podstatě směna fungovala velmi dobře. Pořádek se udržoval u koksu i výtlačného stroje, na koleji hasícího vozu, na plnicí plošině i na ochozech u stoupaček. Pracovní úraz nepamatuji. O koksováních je dost napsáno v odborné literatuře i na internetu.

Nezajímavější jsou ale vždycky lidé. Výše jsem uvedl pár jmen. S některými souvisela moje práce stoupačkáře. Jako sólista (to bylo ono „pan Sýkora na svoje“) jsem občas musel nastoupit tam, kde bylo třeba. Někdo se opil a „bulnul“, někdo měl dovolenou, sušil na kotárech seno apod. Tím jsem nemohl čistit svoje stoupačky, které zarůstají karbonem. Pak neprocházela pára ani aromatické a jiné zplodiny karbonizace. To zkomplikovalo provoz a ztěžovalo samo pozdější

čištění. Mistr mi proto dojednal, že jsem mohl podle svého volna dělat na svých stoupačkách i na jiných směnách. Byly z toho vítané přesčasy. A peníze se hodily. Tak jsem poznával i další muže jako mistry Radu, Řihánka a nejzkušenějšího a všemi váženého Nuchalíka. Ti pak za mnou občas sami chodívali, jestli bych na jejich směnách zůstal. To mi nevadilo a šel jsem ke stroji, plnit nebo do kotelny (stal jsem se i popelářem). Měl jsem pouze jednu podmínku – zatelefonovat manželce, kde jsem. Čisté prádlo ve skřínce bylo pravidlem. Vzájemná vstřícnost a úcta tam patřila. To se hodí vždycky.

Na směnách jsem pochopitelně zažíval různé situace. Například jsme na noční směně 9. září 1976 sledovali hokejový Kanadský pohár. Nebo strojník plnicího vozu Ferdinand Majer občas vzpomínal na zážitky z 2. světové války. Docela jsme se při tom pobavili a slyšel jsem Ferdovy drsné pravdy. Jiný koksář si rád ohříval klobásu. A když byl u pece, do kastrůlku mu ponořili a vařili kousek černé hadice. A klobása byla pořád tvrdá! Mazači pecí „přijímali“ nové adepty do řad koksářů různými žertovnými kousky. Jeden fanfarón a notorický bulač zase opakovaně psával šéfovi koksovny prosebné suppliky, aby mohl dále pracovat. V kantýně bývalo slabé točené pivo a skvěle vyuzené makrely.

Bylo zajímavé vidět, jak se na rampě ručně stahují ocelové třísky do vysokopecní vsázky, které zlepšovaly bilance. Skrze rodiště dělníků jsem lépe poznával místopis Slovenska. Není jenom Čadca, Žilina nebo Orava, ale i Čierné, Hričov a Rabčice. Na směně byla i snaha, abychom podepsali Antichartu. Ale nikdo nám nedal přečíst to, proti čemu jsme měli podepisovat. Na šesté vysoké peci bylo zase nové měřicí centrum a dělal tam i můj bratranec a skvělý radiomechanik Vlastík Sýkora. Na čtverce se zaváděl řídicí počítač. Tavičem tam byl další Hrdina socialistické práce – dobrý synek Zdeněk Mánek. Měl jsem jeho autogram. Nakonec moje každodenní působení na vítkovické koksovně náhle skončilo.

Koncem dubna 1977 mi telefonoval školní inspektor, zda bych rychle nastoupil zpátky do školy. Bylo to překvapivé – stavěli jsme domek a s výplatou jsem šel výrazně dolů. To učitelské místo bylo ve zvláštní škole ve Slezské Ostravě! Hodně jsme to zvažovali. Náhle odejít z koksovny, ze skvělého kolektivu zpátky do typu školy, o které jsem pomalu nevěděl nic, to nebylo jednoduché. Vyřešil jsem to ukončením pracovního poměru, které bylo překvapivě rychlé díky paragrafu Zákoníku práce „nevyužití kvalifikace“ a stal jsem se speciálním pedagogem. A vůbec jsem netušil, že jsem těžkou robotu vyměnil za dřinu! Začala moje nová profesní dráha i s „politickými“ problémy, dalším povinným i zakazovaným studiem a se specifickými zátěžemi, které ke složité profesi

učitele patří. A popisovat, co tehdy znamenalo být vyloučeným z KSC, tak tomu by už dnes nikdo nerozuměl.

Na pece jsem ještě několik roků docházel. Peníze potřeboval každý a učitel zvláště. Mistři mě znali a měl jsem v šatně pořád svoji plnou skříňku. Byl jsem docela slušný plnič i koxsař od výtlačného stroje. A taky příležitostný popelář v kotelně. K šichtě v kotelně přibyl někdy „bloček“ na 150 Kčs neboli fond mistra.

Všechno se časem měnilo. Práce ve speciálních školách byla (a je pořád!) těžká a já ji bral velmi vážně. Mudrlantům, kteří ji občas laicky hodnotili, jsem odpovídal slovy majora Kalaše – „dej se k nám, schopné lidi potřebujeme“. Nepřišel nikdo. Chtěl i musel jsem si rozšiřovat kvalifikaci na třech univerzitách. To bylo spojeno s neuvěřitelnými problémy. Paradoxně a nefér, od zaměstnavatele! Dokonce jsem vážně uvažoval o návratu do výroby. Překonal jsem toho hodně, ale s brigádami na koksovňě jsem musel skončit. Ničeho nelituji. Koksovny mě dovedly k mé původní kvalifikaci „organického technologa č. 061-01/2“, ale také později k mým koníčkům a kontaktům. Jeden spolužák byl investorem na Svobodě/Bezručí, druhý byl ředitelem koksovny Šverma. Krátkodobou kolegyní v jedné škole byla i manželka generálního ředitele OKK. Nevlastní sestra byla vzorkařkou na Armádě v Karvině. Staronovými kamarády jsou jiní dva koxsaři ze Švermy. Při svých cyklocestách jsem se zase seznámil s jedním třineckým koxsařem. Na koksovňě Svoboda je na pamětní desce uvedeno jméno umučeného letce Mirka Holomuckého, kterého jsme pietně připomněli ještě v Příboře. A nakonec – něco z té úžasné vítkovické koksovny bude brzy důstojnou součástí jedinečné Dolní oblasti. Mělo to být už dávno. Vidět břízami „zalesněné“ trosky této extra výkonné součásti a technické památky bylo a je deprimující.

Při tomto vzpomínání mi při každé větě přibývají další a další podrobnosti a souvislosti. Například o tom, jak koksovny škodily zdraví a ekologii. A naopak – jak skvěle zhodnocovaly to naše uhlíčko! Ale myslím si, že toto stačí. Odborná a historická pojednání jsou na mnoha jiných místech. Popsal jsem všechno, co jsem dobře poznal. Uhelnou službu, vodící vůz na koksově straně, vytápění nebo chemii už tak dobře neznám. Tam však pracovali spolužáci z průmyslovky a jiní technici nebo dělníci a ženy ze směn A, C, D. Všem koxsařům patří úcta a veliké uznání.

PaedDr. Karel Sýkora, bývalý vítkovický koxsař, učitel-speciální pedagog a kameník-laik z Proskovic a ze Staré Bělé

Mgr. DANA VÁCLAVÍKOVÁ * 1941

Moje vzpomínky na válku

Můj otec František Bartoš se narodil v roce 1905. Ve 30. letech minulého století začal taxikářit se stanovištěm u Slezskoostravské radnice na Starém Záměstí. Po Mnichově utíkaly stovky vlastenců z celé republiky do Polska, kde se zařadili do odboje na západní nebo východní frontě. Zvláště po okupaci se jejich počet zvýšil. Pomáhala jim v tom řada lidí, zvláště ti, kteří tuto oblast znali, jak převaděči, tak zaměstnanci drah. Pomáhal i můj otec. Jako taxikář jich několik dovezl poblíž hranice v Rychvaldě, kde je další převaděli dál. Zhruba pár metrů, za tankem na Slezské Ostravě stála benzínová pumpa. Po několika takových převaděčských akcích upozornil tátu jeho známý, který na této pumpě pracoval, že když vyjíždí, sleduje jej gestapo v černém autě. Protože měl rodinu, bál se dále v těchto akcích pokračovat. Proto, když jej kontaktovali další dva muži, odmítl. Nevěděl, zda je to provokace gestapa. Nešťastnou náhodou tyto dva muže zadrželo gestapo s tátovou adresou v kapse. Táta zatkli a vyslýchali na gestapu v budově bývalého Ústavu národního zdraví u nemocnice na Fifejdách. Vypovídal stejně jako ti dva zadrženi, ale přesto ho zmlátili a rozbili mu články prstů na rukách. Nic mu nedokázali, a proto ho po pár dnech propustili. Přeražené prsty se mu hojily hodně dlouho.

Ke konci války byla maminka se mnou a s bratrem na Čeladné, aby se vyhnuli bombardování. Pokud měl táta čas, jezdil na Čeladnou za námi. Jedna taková návštěva ke konci války se mu stala osudnou. Lesy v této oblasti byly plné partyzánů. Ti ho přinutili, že je musel vozit, kam vyžadovali. Odmítnutí znamenalo smrt. Nakonec mu partyzáni auto zabavili, rozbili a rozkradli. Byla to pro něj opravdu tragédie, protože jezděním si vydělával na živobytí.

Příkládám potvrzení, podle něhož byl jako válečná náhrada předán tátovi vůz nový. I když jsem byla malá, vzpomínám si, jak byl šťastný.

Na tomto stanovišti u Slezskoostravské radnice byla dobrá parta taxikářů. Vzpomínám si na jména Balraj (otec obou výtvarných umělců), Kurek, Zdobinský, Kačor, Přeček. Možná jich bylo víc, ale na další si nevzpomínám.

A moje osobní vzpomínky na válku? Vzpomínám si na houkání sirén před bombardováním, útky do krytu pod haldou Terezie na Františkově. Každý táhl židli na sezení, protože se nikdy nevědělo, jak dlouho to bude trvat. Rodiče měli štěstí, když jednou na útek do krytu už nebyl čas, a tak jsme se schovali ve sklepě v prádelně a seděli na obrácených trokách. Maminka mi ucpávala uši, aby mi tlakovou vlnou nepraskly bubínky. Tenkrát spadla bomba do vstupu tohoto krytu a zabila mnoho lidí.

Tak to jsou mé vzpomínky na válku. Snad už další nebude.

Vzpomínky na babiččiny chlupaté knedlíky, placky a jiné

Babičku a dědečka z tatínkovy strany jsem nepoznala. Maminka mu zemřela, když měl pět týdnů. V pořadí byl pátý. Jeho otec se o všech pět dětí nestaral, a proto byly čtyři starší poslány do domovské obce v Černotíně. Můj tatínek byl svěřen do výchovy svým kmotrům. Často mi vyprávěl, že měl kruté dětství. Přesto z něj vyrostl čestný člověk a skvělý táta.

Z mamičiny strany jsem poznala jen její maminku, mou babičku Anežku Orlíkovou. Pocházela ze Skřipova u Opavy a do Ostravy přišla pracovat jako služka. Pracovala u závodního Dolu Terezie (Petr Bezruč) ve Slezské Ostravě. Můj děda Augustin Orlík, kterého jsem nepoznala, rovněž pocházel ze Skřipova. Pracoval jako mašinfíra na závodní vlečce Dolu Terezie. Určitě se znali už ze Skřipova, ale v Ostravě spolu začali chodit. Nevím, o kolik byl děda starší, protože žádné bližší údaje o něm nemám.

V roce 1909 se narodila moje maminka. Pár šťastných let jim ukončila první světová válka. V roce 1914 musel děda narukovat nejdříve do Srbska a na přelomu let 1914 a 1915 se přes Ostravu vracel zpět na ruskou frontu. Měl čas jen pár hodin. Babička ho s mou maminkou čekaly na nádraží a na památku se nechali všichni vyfotit.

Po něm mi zůstaly na památku dvě fotky z fronty z Ruska, jeden korespondenční lístek psaný inkoustovou tužkou a jeden pohled k Vánocům z konce roku 1915. Na pohledu je dětská postýlka se spící holčičkou, u které je klečící anděl. Pohled už je celý popraskaný, vždyť je 98 let starý. Je napsán jeho dcerce (mé mamince) s těmito slovy: „Poslední sbohem, Hildo!“ Z války se děda nevrátil. Zřejmě tam zemřel na tyfus a je určitě pohřben ve společném hrobě někde v samarské gubernii. Babička po něm po válce pátrala přes Mezinárodní červený kříž, ale s nezdarem.

V jeho rodném Skřipově stojí památník obětem první světové války, na který se vdovy padlých musely poskládat. Je na něm i dědečkově jméno. Babičce bylo 29 let, když ovdověla. Svou dceru vychovávala sama a nikdy se už nevdala. Hlavně jsem chtěla napsat o své babičce. Byla skvělá. Každý čtvrtek jsem k ní do Slezské Ostravy chodila na chlupaté knedlíky, placky a jiné dobroty. Její důchod na přelomu šedesátých let byl 600 korun. Dodnes nepochopím, jak mi mohla za tuto částku pořídit celou výbavu i s peřinami. Zemřela na Štědrý den v roce 1962. Já jí mohu poděkovat jen svými vzpomínkami kytičkou a zapálením svíčky.

VĚRA VÁCLAVÍKOVÁ * 1932

Život s knihovnou

V roce 1953 jsem se přestěhovala z Jihlavy, kde jsem pracovala jako zdravotní sestra, do Ostravy. Provdala jsem se sem, s manželem máme dvě děti, vnučky a vnuky, ale z pravnoučat se už raduju bez něj. Manžel pocházel z rodiny kantorů, celý život si zachoval krásný jazyk. Vystudoval chemii a jako inženýr působil v koksovně Karolína. Jeho rodina bydlela v domě v Mariánských Horách na nároží bývalé poválečné pobočky České spořitelny a dnešního Harmony club hotelu. V srpnu 1944 při náletu a na konci války při osvobozovacích bojích byl dům zničen. Naštěstí rodina dostala byt na Stojanově náměstí u kostela, od roku 1963 se náměstí přejmenovalo na Myslivečkovu, později zase Stojanovo podle Antonína Cyrila Stojana, olomouckého arcibiskupa.

Celá léta jsme žili a já stále žiji v Mariánských Horách. Práci jsem našla nedaleko – ve veřejné knihovně na rohu Mariánského náměstí. Vedoucí mariánskohorské pobočky Knihovny města Ostravy Zdenka Binterová mě vzala nejprve na brigádu. Kvůli dětem jsem měla zkrácený úvazek a půjčovala především odpoledne. Ve vedleším vchodu se na náměstí otevřelo asi v roce 1962-1963 oddělení pro děti. Vzpomínám na bývalé kolegyně – na Marii Sedmíkovou, ta pak dostala doporučení do ústředí knihovny a po čase se stala krajskou metodičkou. Další byla Vlasta Nováková, později vedoucí pobočky a o mnoho let později vedoucí obvodu. Do kolektivu se k nám přidala Emílie Franěcová. Pamětníci Domu techniky Ostrava mají jasno, kde knihovna byla. Po roce 1989 se knihovna stěhovala na Daliborovu ulici, kde je doposud.

V roce 1967 jsem na čtyři měsíce nastoupila do knihovny do Vítkovic v A-bloku, tzv. Veronice. Zde byla část zaměstnanců spadajících pod Knihovnu města Ostravy a část patřila k zaměstnancům Vítkovických železáren Klementa Gottwalda. Pak jsem nastoupila na brigádu do ústřední knihovny na náměstí Edvarda Beneše (lokace známější jako „spořitelna“).

Můj další profesní život byl spojen s pobočkami v Přívoze. Vzpomínám na kolegyně: Jolanku, původem z Polska, kterou jsme měly všechny rády, na Lidušku Kupčovou, později vedoucí pobočky na Fifejdách. Oli Sotolářovou, ta později pracovala v Petřkovicích a Hošťálkovicích. Pak také na Hanu Ryškovou, která v Přívoze pracovala až do odchodu do penze, Vlastu Novákovou, paní Vroblovou a paní Franěcovou. V roce 1968 byla vedoucí paní Urbánková a pak paní Franěcová.

V Přívoze byla pobočka na Dobrovského ulici, otevřená v úterý a pátek. Pobočka

měla strategickou polohu mezi dvěma havířskými hospodami, které měly otevřeno od nevidím do nevidím. I stalo se několikrát, že u piva vypukl nějaký odborný spor, který dotyční šli vyřešit nahlédnutím do encyklopedie či jiné naučné literatury přímo do pobočky. Stalo se jednou, že vešli dva opravdu podnapilí. Jednoho jsem chytila „za kravatel“ a vyrazila s ním dveře. Jeho kolega zůstal v údivu stát a jen konstatoval: „Teda paní knihovnice, vy jste si troufla.“ Pak byla pobočka přesunuta na Božkovu ulici. Později vznikla další pobočka na Oderské osadě, zvané Oderka (Hornická kolonie dolu Odra z let 1908-1910 s dostavbami v letech 1920 a 1944, která zanikla roku 1988 při přestavbě městské centrální čistírny odpadních vod.) Knihovna sídlila v jedné třídě bývalé základní devítileté školy, tehdy už to bylo železniční učiliště. Zázemí jsme měly v kabinetu. Půjčovaly jsme zde dvakrát týdně – v pondělí a ve čtvrtek, ale nebylo vždy příjemné být sama v celé budově. Pak nastalo stěhování do pavlačového domu na Oderce, kde knihovna měla k užívání celé přízemí. Blížil se zánik Oderské osady, v roce 1986 se vystěhovala i zdejší pobočka. Část fondu byla převedena do pobočky Božkova (ale ta se zanedlouho rušila), část do pobočky na Dimitrovově (dnes Nádražní) ulici. Ta se vzápětí stěhovala na ulici Palackého, kde byly knihy uskladněny v prvním patře. V době stěhování někdo pobočku vykradl. Vyšetřování VB vyznělo do ztracena.

Poté přišlo stěhování do provizorního objektu, odtud do dvou bývalých bytů na náměstí Svatopluka Čecha 7, kde je knihovna dodnes.

U příležitosti výročí vynálezu knihtisku děvčata v „Mariánkách“ vyzdobila výlohu starými knihami otevřených na stránkách bohatě zdobených iniciálami. I šla kolem jedna kovaná stalinistka z místní organizace KSČ, shlédla vystavené, zašla za soudružkou ředitelkou a udělala cirkus, že se jedná o náboženskou propagaci a to tedy NE. A tak se výloha opět uvedla do původního stavu a Gutenberg zaplakal...

Vzpomínám si na výpůjční obálkový systém a pracnou statistiku: každý knižní lístek z vypůjčené knihy zaznamenat do příslušné skupiny beletrie, naučná odděleně od společenských věd, přes přírodovědu k historii... Čtyři čárky, pátou přeškrtnout, to si pamatujeme všechny, které jsme tak půjčovaly.

Každý měsíc se konaly v čítárně v ústředí odborové schůze pracovníků všech obvodů. Vzpomínám na kolegyně, na legraci, kterou jsme si uměly užít při jakékoli práci. Na mladičkou kolegyni Evu Chudejovou, co ji jako spolupracovníci chartistů hledávali policisté, na její partu, která nám domů přišla zpívat vánoční koledy...

V roce 1986 jsem odešla do důchodu, ale stále se o dění v knihovně zajímám. Knihovnická profese zůstala v rodině, dcera vystudovala střední knihovnickou školu a vnučka Irena pracuje v Knihovně města Ostravy.

LUMÍR VONS * 1939

Vzpomínka muglinovského rodáka

Narodil jsem se 14. října 1939 v Muglinově doma, v ulici Pod Lanovkou 234/26. Tato adresa je pro mě osudová, protože nejenže jsem se v domku po mém dědovi Bronislavu Wonsovi narodil, ale žiju tam spokojeně se svou rodinou dodnes. Až dovršením věku chápu hodně historických souvislosti s naším domkem a smekám před mým dědou Bronislavem, který jako mladý odešel někde od Krakova do Ostravy pracovat jako horník. Se svým kamarádem Dudziakem měli šílenou odvalu a v době krize si vzali hypotéku a společně se dali do stavby rodinného dvojdomku. Dnes si jich hodně vážím. Rád bych se zeptal na hodně věcí z jejich života, bohužel, je pozdě. Víím jen, že děda s manželkou Eleonorou spláceli hypotéku, na které se ještě podíleli ještě jejich tři synové Rudolf, Bohumil a Karel. Dokonce se uskrovnili a vzali jednoho podnájemníka, aby hypotéku umožnili co nejdříve, jak se tomu tehdy říkalo. Uvědomuji si, že až jako třetí generace Vonsů užívám plodu jejich práce bez zatížení. A doufám, že moji potomci zůstanou tomuto místu v Muglinově věrní. Naše ulice nese název Pod Lanovkou. Často se lidé ptají, kde vlastně ta lanovka je, nebo kde byla. Vzpomínky na bývalou povrchovou Lanovku v Muglinově mně provází ve vzpomínkách celý život. Je zajímavé, že na internetu jsem o lanovce moc informací nenašel. Kdysi dávno sloužila k dopravě černého uhlí a hlušiny mezi doly Terezie, později přejmenovanou na Petr Bezruč, a Ostrava ve Slezské Ostravě. Byla propojena s dolem Ida, později Stalin 1, kde končila v místech, kde je dnes asi věznice Heřmanice. Pak byl postaven nový důl Rudý říjen, přejmenovaný na důl Heřmanice.

S podobnou lanovkou, která používala čtyřkolečkové vozíky, co jezdily nad Černou loukou, tvořila i ta naše dvoukolečková lanovka dominantu Ostravy. Jen s tím rozdílem, že byla situována na odvrácené straně Hladnova. Vedla z jihu na sever a obráceně. Nevím, přesně jak byla lanovka stará, snad byla v provozu od zahájení těžby uhlí na těchto šachtách, tedy kolem roku 1879. Zato její konec je znám přesně. V roce 1961 bylo započato její likvidace.

Moje babička z matčiny strany Marie s dědou Vojtěchem Golombem bydleli o ulici výše, tedy na ulici Podvojně. Často jsem je navštěvoval a moje cesta vedla vždy pod touto lanovkou, takže jsem ji znal od útlého mládí. Pamatuji, že lanovka měla ochranné sítě a ochrannou konstrukci z dřevěných trámů, místy ocelovou, zvanou Dradban. Ty chránily všechny komunikace, nad kterými

lanovka jezdila, nejen proti pádu vozíku, ale i proti pádu uhlí a hlušiny. Jako kluk pamatuji nejbližší ulice Nízká, Podvojná, Úpadní a Pod lanovkou, kterými jsem často procházel. Dradbany byly překryté jemným ocelovým pletivem proti pádu obsahu vozíků, ale stejně něco vždy propadlo.

V naší ulici o pár domků výše bydlel pán Bronislav Mera, říkali jsme mu Brunek. Za mého mládí pracoval v údržbě lanovky, takže jsme jako zvědaví kluci měli informace o lanovce z první ruky. Vysvětloval nám, že tzv. výklopné vozíky jezdí po nosném laně o průměru asi sedmi centimetrů pevně uchyceném na stožárech. Vozíky byly tažené druhým pohonným lanem o průměr asi tři centimetry. A to se pohybovalo po otočných kladkách na nosných stožárech a bylo poháněno ze strojoven obou dolů. Stožáry byly rozmístěné asi co padesát až osmdesát metrů. Pan Brunek znal všechna úskalí a nebezpečí lanovky a jeho přísná rada byla, nikdy se neopovažujte lézt za dobrodružstvím na Dradbany, přestože na každé jeho straně byly připevněné široké žebříky. Ty sloužily výhradně pro pracovníky údržby lanovky.

Vzpomínám na vyprávění matky, která vzpomínala, že za světové krize mnozí mladí kluci i její bratři Adolf, Zdenek a Jaroslav Golombovi byli bez zaměstnání, a tak si pomáhali, jak to jen šlo. Vylezli nahoru na Dradbany a za jízdy naskočili na vozíky. A cestu mezi sousedními Dradbany shazovali kusy uhlí, které pak posbírali a prodávali. Ti nejodvážnější prý „těžili uhlí“ nad neobydlenou částí Muglinova, takzvanými Důlkami, kde byla výška stožáru nad údolíčkem nejvyšší. Tam byla poslední možnost seskočení z vozíku, protože následovala soustava Dradbanů nazývaných VÁHY, kde se napínaly pomoci zátěže průvěsy nosných lan. A při tom seskakování se stávala různá neštěstí. Mladý odvážný hoch ze sousedství nestačil z vozíku včas seskočit a na výhybce ztratil rovnováhu. Pádem z výšky nebo nárazem do nosné konstrukce přišel o život.

Hlavním účelem těchto tzv. vah bylo napínat nosná ocelová lana, po kterých jezdily plně naložené vozíky. A protože lanovka byla dvoucestná, tak váhy tvořily mohutnou soustavu napínacích lan, ze kterých jsme jako kluci měli špundus a nikdy tam nelezli. Na průvěsy lan měla vliv okolní teplota v zimě a v létě. Konstrukce vah byla obrovská, protože koše byly vždy dva vedle sebe, dohromady tedy osm. Vozíky na výhybce byly hlučné, proto celá soustava vah byla situována na odlehlejších místě – u nás v takzvaných Důlkách. A snad proto si tam kdysi dávno dávali schůzky mladí nebo zamilovaní. Dnes po lanovce není ani památky. Snad zbyly poslední mohutné betonové základové kvádry, ve kterých byla nosná konstrukce zakotvena. Zbytky základů se dají dohledat v Důlkách na konci bývalého areálu Dopravy OKD, pak na konci Vesničky Soužití a blízko ulice Sodná v Hrušově.

Často vzpomínám na kamarády z Muglinova: Ericha Branného, Břetu Golaba, Pepu Gutlebeta, Jirku Kocybala, Jindru Kališe, Rudu Gilga, Bohuše Konečného, Hradečného, Krauze, mladého Nováčka, mladého Kuzníka, Cvika, Urbance, Kira a mnoho dalších s kterými jsme běhali kolem vzpomínané lanovky. I na některé naše kamarádky si ještě vzpomenu, Gumulinská, Stružíková, Řimanová, sestry Gryzové, Motáková, Volovcová, Slívová. Byli jsme dobří kamarádi a troufnu si říci, že dodnes jsme jimi zůstali. I když už mnoho odešlo do nenávratna a nejsou mezi námi, tak s těmi, co se občas potkáme, rádi zavzpomínáme. Kdysi dávno jsme si hrávali na vojáky, jezdívali na starých kolech, hrávali fotbal, hokej, lyžovali, naučili se plavat v rybníku, a to všechno v našich takzvaných Důlkách v Muglinově. Na starých kolech jsme jezdívali dálkové trasy za koupáním až do Vratimova pod starý splav, nebo na Opavici do Bobrovníků. Později jako mládežníci jsme se scházeli ještě ve starém dřevěném kulturním domě v Muglinově. Dělali jsme brigády v obci při výkopu hlavní kanalizace na Hladnovské ulici a jiných takzvaných Akcích Z. Pomáhali panu Lorencovi s výstavbou oplocení kolem bývalého areálu kynologů v Muglinově. V kulturáku se scházeli při zkouškách hudebních skupin. Až nástup na vojnu nás rozdělil a každý si pak šel svou vlastní cestou do života. Ženili jsme se, stěhovali, emigrovali, a nakonec i umírali. Ale občas se nás ještě pár sejde v restauraci U Dvořáčků, kdysi to bylo u Votavy a vzpomínáme.

V patnácti nás Erich Branný, jinak švagr pana Bronislava Mery „zbantoval“, že se naučíme hrát na hudební nástroje a založíme kapelu, po vzoru sourozenců Medků z Mexika. Zkoušky by se konaly v Kulturním domě v Muglinově. Erich si vybral trubku. Mně se trubka líbila též, ale přesvědčil mne, že bych se měl naučit na klarinet, protože to je základ do dixielandové kapely. Bratranec Břeta Golab cvičil na bubny a Zdenek Zarabský snad trápil basu. Vzali jsme to docela vážně a začali chodit do hraní ke kapelníkovi Závodní hudby dolu Stalin panu Kučovi, který tehdy bydlel na ulici Sodná v Hrušově. Ze začátku dvakrát týdně, pak jednou a za hodinu a jsme platili po stovce. V té době jsem se platonicky zamiloval do slečny Vlasty Zarabské z vedlejšího vchodu, buď Sodné 4, nebo Sodné 8. Tehdy studovala operní zpěv. Scházeli jsme se právě u těch lanových vah v Důlkách. Podotýkám, že to byla platonická láska, která nástupem vojny vzala za své. Ale protože jsem byl stále Vlastiným fandou, který sledoval její úspěchy, tak jsme si ještě začátkem vojny vyměnili pár dopisů a dověděl se, že se přestěhovala s rodiči do věžáku na rohu ulic Zahradní a Milíčova. To už byla slavná zpěvačka. Druhým rokem vojny nám náš velitel umožnil, kdo má doma hudební nástroj, dostane opušťák, abychom si pro něj mohli zajet a založili na rotě hudební skupinu. Přesto že jsem dopředu napsal, že přijedu a rád bych se

na skok zastavil, tak Vlasta doma nebyla. Končil mi opuštěná i druhým rokem pomalu končila vojna, a tak pomalu skončil i náš vztah.

Pan Lumír Vons pracuje s přáteli na zachycení a doplňování vzpomínek na základní vojenskou službu. Do naší publikace nelze přidat, váže se k lokalitě Lán.

Zájemci můžete číst zde:<https://vnitrni-straz-v-lanech-1957-61.webnode.cz/kontakt/>

ZÁVĚREM

Loučím se a radost pracovat ve sběru vzpomínek pro Paměť Ostravy předávám mladší kolegyni. Ovšem kolegyni s bohatou zkušeností při sběru orální historie – ano, přesně toto jsme od roku 2014 dělali, sbírali orální historii.

Velmi mě těší, že čtvrtý almanach se podařilo poskládat jako barevnou mozaiku – od bigbitu, přes knihovničinu k práci pro Ostravu typické: vysoké pece, koksovny. A také vzpomínky na dětství, tak jiné ve městě a na vesnici. Vážím si příspěvku PhDr. Slaninové, předsedkyně Židovské obce v Ostravě, která se ve zpracování PhDr. Marie Šedé podělila o zážitky svého otce na cestě druhou světovou válkou, Důležitý je příspěvek Anny Pinterové, předsedkyně Městské organizace Senioři Ostrava, které se podařilo srozumitelně podat informace k organizacím seniorů v Ostravě. Chcete zjistit, co nosilo ve „zlatých šedesátých“ tady v Ostravě, jak se bavili, kde studovali naši pamětníci, jaké rodinné figurky byly vzpomenuy? Jak vypadaly Kunčičky po válce? Že se dal v Porubě chovat tygr?

Od podzimu 2013, kdy byl projekt napsán a podán k statutárnímu městu Ostrava jsem vždy považovala za ohromné štěstí být s Vámi. Děkuji Vám za výbornou, s některými dlouholetou spolupráci. Za krásná setkání a vztahy přecházející do přátelství.

Samozřejmě poděkování patří statutárnímu městu za finanční podporu, která umožnila vydat již čtyři almanachy. Díky za dlouhodobou podporu Mgr. Miroslavě Sabelové a lidem z Knihovny města Ostravy,

Prosím o Vaši vstřícnost a chuť podělit se se svými vzpomínkami i nadále. Domnívám se, že pestrost dělá Vaše budoucí čtení zajímavějším – přemýšlejte, čím byste mohli sebe i ostatní obohatit.

Srdečně a s láskou
Mgr. Jarmila Burešová
Knihovna města Ostravy

Obrazová příloha

Erich Müller

*Rodinný archiv
Erich Müller*

*Rodinný archiv Rodina Müllerova: dědeček
Markus Müller, babička Hana Müllerová (roz.
Tauber), sestra mého tatínka Kätthe, její syn Kurt
a jediný přeživší můj otec Erich Müller.*

*Rodinný archiv Erich Müller
s manželkou Aničkou*

Rodinný archiv Thea Teitz

*Rodinný archiv Erich a Thea Müllerovi
s dcerami Milenou a Hankou*

*Rodinný archiv Erich a Thea
Müllerovi s dcerou Milenou 1947*

*Rodinný archiv Erich a Thea Mullerovi
Zlatá svatba 1*

Eva Petřů

Archiv E. Petřů Odchov mládat šelem 1

Archiv E. Petřů Seskoky padákem na mošnovském letišti

Věra Václavíková

V. Václavíková pob. Mariánské nám.

Děti v knihovně na Mariánském náměstí

Fota z pobočky KMO a osobního archívu Věry Václavíkové

Obsah

ÚVODEM

SVATAVA URBANOVÁ Almanach Paměť Ostravy počtvrté	3
TOMÁŠ CIGÁNEK * 1951	6
Ing. Dagmar DRKULOVÁ * 1950	10
STANISLAV DROZD * 1938	21
Mgr. EVA CHUDEJOVÁ *1964	25
MIROSLAV KOSŇOVSKÝ * 1934	27
JAN KRÁL *1967	34
Ing. JOSEF LUŇÁČEK * 1936	39
TOMÁŠ MILICH * 1952	61
ERICH MÜLLER * 1910 + 1998	66
Ing. PETR NEDĚLNÍK * 1939	74
MILADA NEDĚLNÍKOVÁ *1942	77
DANUŠE PALIČKOVÁ *1942	79
EVA PETRŮ *1948	86
ANNA PINTEROVÁ *1945	89
ALENA RIDLOVÁ *1959	95
HANA ROMKOVÁ * 1946	98
JAROSLAVA SENFTOVÁ * 1941	102
KAREL SÝKORA *1946	104
Mgr. DANA VÁCLAVÍKOVÁ * 1941	111
VĚRA VÁCLAVÍKOVÁ * 1932	113
LUMÍR VONS * 1939	115
Závěrem	119
Obrazové přílohy	120
Erich Müller	120
Eva Petru	122
Věra Václavíková	123
Obsah	124